

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальних технологій

Актуальні проблеми соціальної сфери

Збірник статей студентів і викладачів

Випуск 15

за заг. ред. С.М. Коляденко

*Рекомендовано до друку рішенням
кафедри соціальних технологій
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №11 від 08.04.2025)*

Рецензентки:

Тетяна ЗАХАРІНА – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри соціальної роботи Національного університету "Чернігівська політехніка".

Ірина КРУКОВСЬКА – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін КВНЗ «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради.

Наталія СЕЙКО – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

А43 Актуальні проблеми соціальної сфери : [збірник статей студентів і викладачів / за заг. ред. С.М. Коляденко]. Житомир: ТОВ «Видавничий дім "Бук-Друк"», Вип. 15. с. 212

ISBN 978-617-560-260-7

Макет: Діана САМЧУК

За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на використані джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

УДК 316:364.7(082)

ISBN 978-617-560-260-7

© Автори статей, 2025
© ТОВ «Видавничий дім "Бук-Друк"»,
видання, 2025

ПЕРЕДМОВА

Вирішила написати слово від редактора саме 22 лютого 2025 року. Всі українці занадто добре знають цю дату. Саме цей день став - початком війни, яка триває вже третій рік, розділив наше життя на «до» і «після», назавжди посилив у нашу душу люту зиму.... Хоча, як згадується, зими, як такої і не було. Стояла тепла погода, як сьогодні, яка слугувала разючим контрастом з вином, що був у душі. Вин прийшов на зміну ступору і страху. Перший тиждень війни я провела у Житомирському районі, на дачі. Стільки скільки я тоді зробила в саду і в городі, не перерахувати. Коли підрізала дерева почула слова сусіда: «Це не жіноча справа! Це важко!» У відповідь відказала: «Мені треба щось таке робити, щоб приборкати свою невимовну лють!». Не могла нічого читати, писати, викладати, навіть думати було важко, бо події, що відбувалися, не підлягали жодній логіці.

У цей же тиждень ми з колегами створили лист-підтримку до наших студентів, але вже у квітні, ковтаючи сльози і стримуючи голос, ми вийшли на онлайн-пари, з перервами на повітряну тривогу. У той рік ми не пропустили вихід нашого збірника наукових праць викладачів і студентів «Актуальні проблеми соціальної сфери».

Сьогодні Ви бачите перед собою 15 випуск нашого кафедрального збірника, що зібрав під однією обкладинкою наукові здобутки і розмисли студентів, магістрантів та викладачів про соціальну підтримку, допомогу, реабілітацію різних категорій населення під час війни і післявоєнний період. Це наш внесок у боротьбу нашого народу! Разом до перемоги! Слава Україні! Героям Слава!

З Вірою і Надією, Світлана Коляденко - редакторка збірника, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедрою соціальних технологій

ЗМІСТ

Мирослава БАРАНОВСЬКА	Інтерактивні текстові практики в умовах Дистанційної соціально-педагогічної роботи: досвід проекту «Мріяgun».	8
Юлія БОНДАР	Методика соціальної адаптації та психосоціальної підтримки молоді, яка постраждала від військових дій.	14
Аліна БРАЙТКРАЙЦ	Досвід роботи асистента вчителя з дітьми з особливими освітніми потребами (дитиною з порушенням слуху) у початковій школі.	18
Альона ВЕСЕЛЬСЬКА	Соціальна підтримка громадськими організаціями сімей, які виховують дитину з інвалідністю.	21
Наталія ГАВРИЛЮК	Професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному середовищі загальноосвітнього закладу середньої освіти.	25
Євгенія ГОНЧАРУК	Соціальні інклюзія: досвід Польщі.	28
Юлія ГРИЦЕНЮК	Технологія соціального супроводу людей похилого віку.	31
Ярослав ГРОШЕВ	Використання цифрових технологій у картуванні соціальних послуг: сучасні тенденції та перспективи.	34
Світлана ГУТОРЧУК	Соціальні та психологічні аспекти гіперактивності дітей дошкільного віку.	41
Анна ДЕРКАЧ	Проблеми молодії сім'ї в період війни: аналіз базових понять.	46
Юрій ЄВТУШЕНКО	Веб-технології як інструмент комунікації в системі соціального захисту.	51
Зоя ЗАЛІБОВСЬКА- ІЛЬНИЦЬКА	Тестові завдання з освітньої компоненти «Теорія і практика соціальної роботи в зарубіжних країнах».	56
Христина ЗОСІМ	Медіація як технологія вирішення конфліктів у соціальній роботі.	61
Богдан ІВАЩЕНКО	Нормативно-правова база системи соціального захисту осіб похилого віку в умовах війни.	63
Ольга ІЛЛІНА	Раціональна організація діяльності як складова особистісної ефективності соціального працівника.	66

Олександра КАНОВА	Соціальні характеристики неповної сім'ї.	69
Юлія КАРАЩУК	Система соціальної роботи в Територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) в умовах воєнного стану.	72
Анастасія КАРПАЧОВА	Психосоціальна адаптація дітей ВПО в освітньому просторі.	77
Катерина КОВАЛЬСЬКА	Методика соціальної роботи з людьми з інвалідністю.	81
Світлана КОЛЯДЕНКО	Виклики для сім'ї під час військових конфліктів.	85
Сергій КОТЛОВИЙ	Гендерні аспекти соціальної роботи з різними групами населення: актуальні проблеми дослідження.	89
Надія КРУКІВСЬКА	Сторітеллінг у роботі з внутрішньо переміщеними особами.	93
Дмитро ЛІНЬОВ	Соціальна характеристика особистісних криз студентів в умовах війни.	97
Наталія СЕЙКО, Інна ЛІТЯГА	Зміст соціальної реклами під час воєнного стану.	100
Анастасія ЛОЗЮК	Діяльність громадських організацій Нідерландів щодо соціального захисту українських біженців.	106
Ярослава МАЗУРИК	Технологія соціальної профілактики залежностей серед військовослужбовців.	110
Анна МАРКЕЛО	Нормативно-правове забезпечення соціального захисту внутрішньо-переміщених осіб в Україні в 2014-2025 роках.	117
Сніжана МАСЬКО	Соціальна профілактика насильства над дітьми в умовах закладів загальної середньої освіти.	122
Наталія МИРОНЮК	Соціальна допомога учасникам бойових дій в умовах громадських організацій.	127

Іванна МИСНИК	Нормативно-правове забезпечення соціального захисту військовослужбовців в Україні в 2014-2025 роках.	130
Єлизавета МОЙСІЄНКО	Діяльність асистента вчителя в інклюзивному класі.	135
Уляна МОЙСІЄНКО	Волонтерська діяльність регіональних громадських організацій в умовах війни.	138
Світлана ОРИЩЕНКО	Соціальні потреби військовослужбовців в умовах медичного закладу.	142
Дарія ПОДОРОЖНЯ	Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану.	145
Артем ПОЛІЩУК	Благодійна діяльність військових капеланів у підрозділах Збройних Сил України.	150
Олена РЕНКАС	Технологія соціально-педагогічної діяльності з дітьми раннього віку у закладах дошкільної освіти.	153
Діана САМЧУК	Вторинна соціальна профілактика алкоголізму в умовах війни.	157
Ольга СЕМЕНЕНКО	Технології роботи асистента вчителя з учнями з затримкою психічного розвитку.	160
Катерина СИНЮК	Соціально-педагогічна підтримка дітей з ДБСТ в умовах закладів професійної освіти.	164
Денис СМІРНОВ	Соціальні мережі під час війни: роль Instagram та Telegram у соціальній комунікації українців.	168
Катерина СТЕЦЬКО	Технологія роботи соціального педагога в ЗДО.	171
Вікторія СТЕЦЮК	Соціальний супровід прийомних сімей в умовах воєнного стану.	174
Тетяна СУЛИМА	Технологія роботи асистента вихователя ЗДО з дітьми з аутизмом.	178
Єлизавета ТРОХЛІБ	Соціальна підтримка сімей у складних життєвих обставинах.	181
Тетяна ФІЛЬЧУК	Ділова документація у роботі вихователя групи продовженого дня.	184

Наталія ХАЛЕПА	Напрями і форми соціальної взаємодії асистента вихователя і вихователя в освітньому процесі.	188
Софія ХОМИК	Роль соціальних працівників у забезпеченні соціального захисту в умовах об'єднаної територіальної громади.	192
Олександр ШАРАН	Волонтерство як напрям соціальної роботи.	194
Вікторія ШЕВЧЕНКО	Соціальна робота з людьми похилого віку в умовах війни.	198
Юлія ШИМАНСЬКА	Методика організацій інклюзивного середовища в освітніх і наукових установах.	202
Софія ЯРЕМЕНЧИК	Соціальне консультування членів сімей військовослужбовців, які проходять службу в ЗСУ.	207

Авторка статті:

Мирослава БАРАНОВСЬКА,
здобувачка
ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,
професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕКСТОВІ ПРАКТИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ: ДОСВІД ПРОЕКТУ «МРІЯRUN»

Сучасний розвиток цифрових технологій значно впливає на трансформацію соціально-педагогічної діяльності. Особливої актуальності набуває впровадження інноваційних підходів в умовах дистанційної роботи, коли фізичний контакт між фахівцем і клієнтом неможливий. Цей формат роботи вимагає адаптації комунікативних інструментів, що сприяють ефективній взаємодії, емоційній підтримці та особистісному розвитку клієнтів. Одним із найбільш перспективних напрямів є інтерактивні текстові практики, які поєднують інструменти саморефлексії, емоційної регуляції та розвитку усвідомленості.

Проект «МріяRun» пропонує унікальний досвід впровадження текстових практик у соціально-педагогічну роботу, забезпечуючи користувачів доступними інструментами саморозвитку. Його мета — створення простору для осмисленого розвитку та самопізнання шляхом інтерактивних практик і авторських методик, які адаптовані до сучасних потреб людей у різних життєвих сферах. Завдяки поєднанню психотерапевтичних, педагогічних і маркетингових підходів, проект дозволяє ефективно підтримувати взаємодію між користувачами та фахівцями, створюючи умов для глибшого розуміння себе та своїх цінностей [3].

В основі діяльності «МріяRun» лежить ідея гармонійного розвитку особистості через структурування життєвих процесів. Віртуальні щоденники, марафони та інтерактивні інструменти пропонують можливість самотійно працювати над собою, долати внутрішні бар'єри та знаходити баланс між мріями та реальністю. Це сприяє підвищенню самооцінки, розвитку емоційного інтелекту та набуттю навичок саморегуляції, що є необхідними для успішного функціонування у сучасному світі.

Інтерактивні текстові практики базуються на низці теоретичних концепцій. Вони спираються на рефлексивне навчання Д.А. Кольба, яке акцентує увагу на навчанні через осмислення власного досвіду [4], та концепцію емоційної регуляції Дж. Гросса, що сприяє усвідомленню і коригуванню емоційних реакцій [2]. Ідеї гуманістичної психології К. Роджерса і А. Маслоу допомагають формувати безпечний простір для самовираження і відкриття внутрішніх ресурсів [6, 5]. Такі практики спрямовані на покращення здатності клієнтів до аналізу переживань, стимулювання критичного мислення та створення особистісних життєвих стратегій. Особливою цінністю інтерактивних текстових практик є їх здатність забезпечувати безперервний процес розвитку навіть в умовах відсутності фізичного контакту.

У дистанційній соціально-педагогічній роботі фахівці стикаються із значними викликами, які потребують адаптації та нових підходів для ефективної взаємодії з клієнтами. Одним із основних викликів є ізоляція клієнтів, яка може призвести до відчуття відчуження та зниження рівня довіри до фахівців. Також часто виникають технічні складнощі, що пов'язані з використанням різноманітних платформ для комунікації, а також необхідність постійного налаштування онлайн-засобів для підтримки якості роботи.

У цьому контексті щоденники можуть стати корисним інструментом для самих соціальних педагогів, допомагаючи їм у професійній діяльності та самопідтримці. Вони сприяють аналізу професійних кейсів, систематизації спостережень і оцінці ефективності власних методів роботи. Крім того, ведення записів може бути ефективним засобом профілактики професійного вигорання, оскільки дозволяє усвідомлювати власні емоції, знаходити способи відновлення ресурсів і розвивати навички саморефлексії. Також щоденники можуть використовуватися для тайм-менеджменту, планування індивідуальних консультацій та групових занять, що сприяє підвищенню ефективності роботи соціального педагога.

Водночас ці обставини відкривають нові можливості для впровадження інноваційних підходів, які дозволяють інтегрувати сучасні технології у соціально-педагогічний процес. Проект «МріяRun» розробляє і вдосконалює цифрові та текстові продукти, що відповідають актуальним потребам користувачів, надаючи простір для

особистісного зростання та саморефлексії. Завдяки інтерактивним рішенням, таким як віртуальні щоденники, марафони розвитку та треки настрою, користувачі отримують можливість не лише працювати самостійно, але й взаємодіяти з іншими учасниками, створюючи живу спільноту підтримки.

Щоденники, розроблені в межах проекту «МріяRun», пропонують інноваційний підхід до вирішення цієї проблеми. Їхня ефективність ґрунтується на кількох ключових аспектах. По-перше, кожен щоденник побудований таким чином, щоб у ігровій формі стимулювати користувача до саморефлексії, аналізу життєвих подій і поступового досягнення поставлених цілей. Використання чек-листів, трекерів і авторських технік сприяє кращій організації та усвідомленому плануванню. Завдяки систематичному підходу, користувач має можливість впорядкувати свої думки, зосередитися на важливих аспектах життя та знаходити рішення для складних ситуацій. Щоденники дозволяють створювати зв'язок між теорією та практикою, що сприяє кращому усвідомленню власних потреб і можливостей.

По-друге, інструменти враховують особливості когнітивної та емоційної сфери, пропонуючи користувачам методи подолання деструктивних патернів, підвищення самооцінки та розвитку навичок емоційного інтелекту. Наприклад, «Щоденник Вдячності» формує звичку зосереджуватися на позитивних аспектах життя, що сприяє емоційній стабільності. Водночас інші щоденники, такі як «Щоденник Самопізнання» або «Щоденник Прийняття», допомагають заглибитися в роботу з особистими кордонами, емоційною реакцією та самоаналізом, що підвищує рівень усвідомленості.

Крім того, щоденники орієнтовані на різні аспекти особистісного розвитку. Від «Щоденника Марафону», який допомагає ініціювати зміни через гейміфікацію, до «Щоденника Самопізнання», що заглиблюється в роботу з особистими кордонами й самооцінкою, кожен продукт адаптований під конкретні потреби користувача. Це дозволяє кожному учаснику знаходити свій особистий шлях до розвитку, враховуючи індивідуальні особливості та цілі.

Візуалізація досягнень, наприклад, через «Карту Бажань» або «План на рік», стимулює внутрішню мотивацію, а тематичні наліпки додають інтерактивності процесу

роботи з текстами. Користувач має можливість відслідковувати поступове досягнення цілей і бачити результати своєї роботи, що підсилює самовпевненість та відчуття прогресу. Проєкт «МріяRun» створює середовище підтримки та надихає на постійне вдосконалення, допомагаючи знайти внутрішню гармонію.

Проєкт «МріяRun» не лише надає практичні інструменти, а й просуває філософію самовдосконалення, яка базується на ідеї гармонійного поєднання організації, дисципліни, натхнення та мотивації. Щоденники спрямовані на те, щоб допомогти кожному знайти шлях до гармонії із собою, усвідомити власні цінності та пріоритети, а також подолати психологічні бар'єри, які заважають рухатися вперед. У результаті користувач отримує не лише інструменти для аналізу й планування, а й глибше розуміння власного «я», що є ключем до справжнього розвитку та внутрішнього спокою.

Над створенням продуктів працюють психологи різних шкіл, таких як гештальт-психологія, психоаналітична терапія та інші, що дозволяє забезпечити багатовимірний підхід до вивчення і підтримки психологічних процесів. Гештальт-психологія спрямована на розуміння особистісного досвіду через усвідомлення моменту "тут і зараз" та актуалізацію внутрішніх ресурсів для саморозвитку. Психоаналітична терапія надає можливість досліджувати приховані аспекти несвідомого, що впливають на поведінкові реакції і емоційні стани, що є важливим для глибшого розуміння внутрішніх конфліктів та механізмів самозахисту. Включення різноманітних підходів дозволяє створювати продукти, які враховують багатогранність людського досвіду, підвищуючи ефективність психотерапевтичної роботи. Це комплексне поєднання різних методів забезпечує ефективну підтримку клієнтів у процесі самопізнання та психологічного зростання.

Також, проєкт «МріяRun» має безкоштовний веб-планер, який дозволяє користувачам ставити цілі, відмічати події у календарі, проходити марафони саморозвитку, писати нотатки та використовувати трекери настрою, ваги тощо. Цей інструмент забезпечує зручність та гнучкість у плануванні та відстеженні прогресу користувачів [1].

Особливої уваги заслуговує те, що проєкт постійно адаптується до потреб своїх користувачів. Відгуки клієнтів стають основою для вдосконалення текстових практик, а

створення контенту орієнтоване на максимальну інтерактивність і доступність. Додатково платформа «МріяRun» надає можливість усім бажаючим стати авторами статей і ділитися власним досвідом. Це формує спільноту людей, зацікавлених у саморозвитку, і створює додаткові можливості для взаємодії між учасниками.

Окремо проєкт веде соціальні мережі, зокрема Instagram, Telegram та YouTube. Це дозволяє регулярно комунікувати з аудиторією, надавати актуальну інформацію, проводити інтерактивні заходи та обговорення. Ведення контенту на різних платформах сприяє поширенню ідеї самопізнання та психологічного розвитку серед більш широкого кола користувачів. Крім того, це дозволяє створювати активну спільноту, де кожен може поділитися своїм досвідом, отримати підтримку та взаємодіяти з іншими людьми, які мають спільні цінності та інтереси.

Досвід «МріяRun» підтверджує ефективність інтерактивних текстових практик у соціально-педагогічній роботі, адже вони дозволяють долати комунікаційні бар'єри, підтримувати емоційний зв'язок із клієнтом і сприяти особистісному зростанню. Застосування таких методик має значний потенціал у майбутньому, адже вони можуть бути адаптовані для різних категорій клієнтів, інтегровані з інноваційними цифровими рішеннями, зокрема штучним інтелектом, для персоналізації досвіду користувачів.

Отже, можна дійти до висновку, що проєкт «МріяRun» знаходиться в глибокій взаємодії з інтерактивними текстовими практиками в умовах дистанційної соціально-педагогічної роботи. Завдяки використанню інноваційних методів і підходів, він дозволяє ефективно підтримувати взаємодію між користувачами та фахівцями. Віртуальні щоденники, марафони саморозвитку та інші інструменти забезпечують простір для індивідуального розвитку та співпраці з психологами, педагогами, соціальними працівниками. Такий підхід є особливо важливим у сучасному світі, де дистанційне навчання та соціально-педагогічна підтримка стають все більш актуальними.

Амбіційні плани проєкту включають створення нових тематичних щоденників, марафонів і курсів, що сприяють глибшому саморозвитку і самопізнанню. Високий рівень зацікавленості користувачів і постійна комунікація з ними дозволяють постійно розширювати межі проєкту, впроваджуючи нові ідеї та методи. Водночас «МріяRun»

залишається орієнтованим на створення якісного контенту, що відповідає сучасним викликам дистанційної соціально-педагогічної роботи.

Список використаних джерел:

1. Веб-планер МріяRun. (2025). сайт URL: <https://mriya.run/diary>
2. Короцінська Ю. А. Структурна модель емоційної саморегуляції в юнацькому віці. *Теорія і практика сучасної психології*. сайт URL: http://www.tpsjournal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/part_2/15.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. МріяRun. (2025). сайт URL: <https://mriya.run/>
4. Itin, Christian. (1999). Reasserting the Philosophy of Experiential Education as a Vehicle for Change in the 21st century. *Journal of Experiential Learning*, 22(2)
5. Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
6. Rogers, C. R. (1961). *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin.

Авторка статті:

Юлія БОНДАР,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДІ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Військові конфлікти становлять серйозну загрозу не лише для військовослужбовців, але й для цивільного населення. Повномасштабна війна в Україні призвела до глибоких соціальних, психологічних та гуманітарних змін. Однією з найуразливіших категорій стали молоді люди віком від 14 до 35 років, які складають приблизно чверть населення України (24,3% станом на 2022 рік). Внаслідок війни молодь часто втрачає родини, друзів, домівки, можливості для навчання та професійного зростання, а також стикається зі складними психологічними травмами. Молоді люди, які постраждали від військових дій, потребують комплексної соціальної адаптації та цілеспрямованої психосоціальної підтримки. Ефективна допомога в цьому напрямі є важливою складовою миротворчого процесу та стабільного розвитку суспільства.

Ефективна методика соціальної адаптації та психосоціальної підтримки має враховувати різноманітні аспекти реабілітації цієї категорії населення та включати комплексний підхід до вирішення їхніх проблем.

Соціальна адаптація розглядається як процес включення особистості в нове соціальне середовище, що передбачає подолання психологічних, комунікативних, матеріальних та освітніх труднощів. Як зазначає І. Камецька, адаптація передбачає як зовнішнє пристосування до умов, так і внутрішню перебудову психоемоційного стану молодої особи, що пережила травму війни [3].

Психосоціальна підтримка поєднує елементи психологічної допомоги, соціального супроводу та педагогічного впливу. Вона ґрунтується на принципах гуманності, безпечного простору, етичності, добровільності участі та індивідуалізації допомоги.

На сайті МБФ «Українська фундація громадського здоров'я» [4] зазначено, що психосоціальна допомога повинна охоплювати: роботу з травмою (емоційна стабілізація,

горювання, втрата); відновлення довіри до соціального середовища; розвиток соціальних навичок; залучення до активного громадського життя.

Практика показує, що лише міждисциплінарний підхід забезпечує ефективність: участь психологів, соціальних працівників, педагогів, медиків та юристів дозволяє комплексно охопити потреби постраждалої молоді [6].

Важливим аспектом є формування програм соціальної підтримки, які включають:

1. *Індивідуальне консультування* – допомагає молоді усвідомити свої проблеми, знайти внутрішні ресурси, побудувати особисті стратегії адаптації. Особливу увагу слід приділяти роботі з ПТСР, тривожністю, депресивними станами.

2. *Групові форми роботи* – групові заняття є ефективними для підлітків і молоді, адже дозволяють пережити спільний досвід, поділитися емоціями, набуті підтримки. Зокрема, корисними є арттерапія, соціальні тренінги, ігрові психокорекційні заняття.

3. *Освітньо-культурна інтеграція* – забезпечення доступу до навчання, гурткової діяльності, залучення до соціальних ініціатив сприяє формуванню нового середовища, в якому молода людина може розкрити свій потенціал.

4. *Підтримка громади* – досвід регіональної адаптації, підкреслює важливість приймаючого середовища: соціальна згуртованість, відсутність дискримінації, активна участь місцевих жителів у процесі інтеграції мають вирішальне значення [1, с. 323-333].

Соціальний працівник є ключовою фігурою в організації підтримки молоді, що постраждала від війни. І. Камецька зазначає, що ефективність допомоги залежить від здатності працівника: розпізнавати кризовий стан; мобілізувати ресурси родини, громади та інституцій; створювати індивідуальні плани супроводу; використовувати інноваційні методики (тренінги, профорієнтацію, наставництво) [3].

У зарубіжній практиці значну увагу приділяють розбудові центрів психосоціального відновлення для молоді після воєнних дій. В основі програм – підхід «resilience-based support» (підтримка через розвиток стійкості), активне залучення молоді до волонтерства та формування навичок життєвої компетентності [5].

Таким чином, методика соціальної адаптації та психосоціальної підтримки молоді, яка постраждала від війни, повинна бути багаторівневою, гнучкою та адаптованою до

індивідуальних потреб. Особливе значення мають групові та індивідуальні форми роботи, міжвідомча взаємодія та створення позитивного соціального середовища. Розбудова системи підтримки дозволяє не лише стабілізувати емоційний стан молоді, а й сприяє їх активній соціалізації та відновленню повноцінного життя. Для успішної реалізації такої методики необхідна злагоджена робота державних установ, громадських організацій та міжнародних партнерів, постійне вдосконалення програм підтримки на основі наукових досліджень та практичного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко Н.В., Навошицький М.Т. До проблеми соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах та організації соціальної роботи з ними. *The 10th International scientific and practical conference «Science, innovations and education: problems and prospects» (May 4-6, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. P. 323-333.*
2. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». URL: <https://www.google.com/search?q=%D0%97> (дата звернення: 20.03.2025).
3. Камецька Іванна. Соціальна підтримка молоді, потерпілої від бойових дій. Кваліфікаційна робота (231 «Соціальна робота»). Український католицький університет. Кафедра педагогіки та соціальної роботи. Львів 2024, 57 с. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.14570/4871> (дата звернення: 20.03.2025).
4. МБФ «Українська фундація громадського здоров'я» URL: <https://www.healthright.org.ua/home/> (дата звернення: 20.03.2025).
5. Медико-психологічна реабілітація та соціальна адаптація учасників бойових дій і вимушених переселенців в Україні: проблеми та перспективи : бібліогр. покажи. І уклад. А. М. Панфілова; наук, консультант М. М. Матяш; Нац. наук. мед. б-ка України, Нац. мед. ун-т імені О. О. Богомольця, Асоц. з мед. та психол. реабілітації. Київ, 2024. 91 с.
6. Технології психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (з досвіду роботи) / авт. кол:

В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук; за наук. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. Київ : Ніка-Центр, 2021. 118 с.

ДОСВІД РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ (ДИТИНОЮ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ) У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Кількість інклюзивних класів за період воєнного стану не зменшилася. У деяких закладах освіти такі класи створюються вперше. Для того, щоб діти, котрі мають особливі освітні потреби, досягли тих результатів навчання, які передбачені у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, та могли навчатися в інклюзивному класі разом з іншими дітьми, до штату закладу освіти вводиться посада асистента вчителя. Це визначено частиною 4 статті 33 Закону України «Про освіту».

Зміст навчання для дітей із порушеннями зору має бути таким самим, як для дітей, які добре бачать.

Асистент учителя – це також ланка, яка з'єднує педагогів, які мають працювати з дитиною. Це – особистість, яка повідомляє про проблему, отримує інформацію, знає, де можна роздрукувати більшим шрифтом, де можна скористатися брайлівським принтером, допомагає озвучувати матеріал уроку [1].

Асистент учителя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами: разом із учителем класу виконує навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині у виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності; у складі групи фахівців бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами.

У своїй роботі асистент вчителя може використовувати мнемотехніки.

Мнемотехніки допомагають вирішити такі основні навчальні та виховні завдання у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : розширюються творчі можливості

дитини, завдяки гармонійній роботі лівої (логіка) і правої (творчість, образне мислення) півкулі головного мозку; формується вміння ефективно і самостійно вчитися; підвищується самооцінка дитини завдяки результативності у навчанні; зменшуються стреси від навчання; збільшується навчальна мотивація, а з нею успіхи; звільняється час від запам'ятовування для продуктивної та творчої роботи; розвиток образної пам'яті допомагає сприймати навколишній світ у всій красі; дитина стає більш самостійною в інтелектуальній та практичній роботі, а це підвищує її адаптацію у соціумі. Для занять необхідні мнемотаблиці (Див. рис.1).

Рис.1.1 Мнемотаблиці у роботі асистента вчителя.

Для роботи з мнемотаблицями, потрібні тільки самі мнемотаблиці.

Тобто використовуються наочні посібники-таблиці, де кожне зображення має сенс. Таблиці можна створювати на різні теми, і виглядати вони можуть по-різному. Можна скласти таблицю, просто замалювавши олівцями асоціативні образи, можна використовувати яскраві картинки. Таблицю можна скласти самостійно, а можна скористатися готово

Отже, асистенти вчителя використовують різні прийоми, методів, техніки для тренування пам'яті, мови, які допомагають швидше запам'ятати інформацію шляхом утворення асоціацій, на основі візуального сприйняття, а так само чуттєвого уявлення.

Список використаних джерел:

1. Асистент вчителя: обов'язки, навантаження, оплата праці та відмінність від асистента дитини URL: <https://eo.gov.ua/asystent-vchytelia-obov-iazky-navantazhennia-oplata-pratsi-ta-vidminnist-vid-asystenta-> (дата звернення: 23.01.2025).
2. Добірка мнемотаблиць. URL: <https://naurok.com.ua/dobirka-mnemotablic-dlya-vivchennya-virshiv-ta-skoromovok-274594.html> (дата звернення: 23.01.2025).

Авторка статті:

Альона ВЕСЕЛЬСЬКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Сучасне суспільство приділяє значну увагу підтримці осіб з інвалідністю та їхніх сімей, оскільки забезпечення рівних можливостей для всіх громадян є ключовим елементом соціальної політики. Сім'ї, які виховують дитину з інвалідністю, часто стикаються з різними труднощами: матеріальними, психологічними, соціальними. Для забезпечення належної якості життя таким сім'ям необхідні комплексні заходи соціальної підтримки, які охоплюють різні аспекти їхнього функціонування.

Соціальна підтримка - це спеціальні заходи держави, спрямовані на забезпечення умов, достатніх для існування окремих соціальних груп, сімей, осіб, які відчують труднощі у виконання і функцій у процесі своєї життєдіяльності. [3, с.133]

Основною метою соціальної підтримки є створення сприятливих умов для подолання життєвих труднощів, що виникають у вразливих категорій населення, та забезпечення їхнього соціального захисту.

Соціальна підтримка виконує низку важливих функцій у системі соціальної політики, сприяючи стабільності та розвитку суспільства:

1. Економічна – забезпечує матеріальну допомогу сім'ям, що виховують дітей з інвалідністю.
2. Фінансова підтримка – грошові виплати, пільги на житло, комунальні послуги, а також допомогу в оплаті медичних послуг і технічних засобів реабілітації. Така допомога допомагає знизити рівень бідності серед таких сімей, зменшуючи фінансове навантаження, що виникає через додаткові витрати на спеціальні послуги, медичне лікування та догляд за дитиною [2].
3. Соціальна – передбачає забезпечення рівного доступу до різноманітних ресурсів. Це стосується доступу до освіти, медичних послуг, реабілітаційних програм та

культурних заходів. Рівний доступ до цих ресурсів забезпечує соціальну інтеграцію дітей з інвалідністю, а також створює умови для залучення їхніх сімей до активного суспільного життя. Водночас ця функція сприяє розвитку соціальних зв'язків і можливостей для самореалізації таких сімей у суспільстві.

4. Захисна – спрямована на захист прав осіб з інвалідністю. Це охоплює юридичний захист від дискримінації, захист від насильства та експлуатації, а також створення умов для рівного доступу до громадських послуг. Правова підтримка є необхідною для гарантування прав родин, що виховують дітей з інвалідністю, і захисту їх від соціальної несправедливості та нерівних можливостей.

5. Адаптаційна – у сприяння процесу адаптації сімей до нових умов життя, зокрема, коли дитина має особливі потреби. Це включає психологічну підтримку батьків, соціальну адаптацію дітей до інклюзивного навчання, створення без бар'єрного середовища для доступу до соціальних послуг. Адаптація є важливим етапом у підтримці сімей, оскільки допомагає їм пристосуватися до особливих умов і зберігати емоційну стабільність, що в свою чергу позитивно впливає на загальний добробут.

6. Профілактична – спрямована на попередження ризиків, пов'язаних з бідністю, соціальною ізоляцією та психологічним вигоранням у родинах. Це передбачає різноманітні заходи з інформування, надання консультування та підтримки в труднощах, пов'язаних з доглядом за дитиною з інвалідністю. Профілактика відіграє важливу роль у запобіганні соціальним проблемам, таким як депресія, стрес, які можуть вплинути на якість життя сімей.

За даними Державної служби статистики в Україні у 2022 році загальна кількість дітей з інвалідністю зменшилася до 156 010, тоді як число тих, хто отримав цей статус уперше, зросло до 16 115. У 2023 році загальна кількість дітей з інвалідністю збільшилася до 158 901, а кількість нових випадків також зросла до 19 048. Перед Україною зараз стоїть нелегке завдання – продовжити будувати інклюзивне суспільство, враховуючи контекст війни [1, с.7].

Державні установи відіграють ключову роль у формуванні та реалізації соціальної політики, спрямованої на підтримку вразливих категорій населення. Органи соціального

захисту забезпечують надання базових соціальних гарантій, включаючи фінансову допомогу, пільги та соціальні послуги, що сприяють поліпшенню умов життя сімей, які виховують дітей з інвалідністю. Освітні заклади створюють умови для інклюзивного навчання, адаптації освітніх програм та розвитку необхідних компетенцій у дітей, що дозволяє їм реалізовувати свій потенціал та гармонійно взаємодіяти з суспільством.

Медичні установи забезпечують доступ до кваліфікованої медичної допомоги, реабілітації та психологічної підтримки, що відіграє важливу роль у покращенні фізичного та емоційного стану як дітей, так і їхніх родин. Водночас значний внесок у систему соціальної підтримки здійснюють громадські організації, які реалізують проекти та програми, спрямовані на підвищення якості життя родин, що опинилися в складних життєвих обставинах. Вони сприяють розвитку соціальних ініціатив, створюють інформаційно-консультативні платформи, залучають ресурси для фінансування потреб сімей та організовують заходи, що допомагають їм інтегруватися в суспільство. Благодійні фонди активно працюють над залученням фінансової підтримки від бізнесу та меценатів, забезпечуючи родини матеріальною допомогою, необхідними засобами догляду, обладнанням для реабілітації та доступом до освітніх і культурних можливостей.

Волонтерські рухи сприяють безпосередньому розширенню соціальної взаємодії, надаючи родинам не лише матеріальну допомогу, а й емоційну підтримку, що є важливим фактором у подоланні труднощів і створенні сприятливого середовища для соціальної інтеграції. Поєднання державних ініціатив із громадськими та благодійними ініціативами формує багаторівневу систему підтримки, яка враховує різноманітні потреби сімей, що виховують дітей з інвалідністю. Такий комплексний підхід дозволяє не лише забезпечувати основні соціальні гарантії, а й сприяти активному залученню сімей до суспільного життя, допомагаючи їм долати бар'єри, розширювати можливості та підвищувати якість життя [4].

Таким чином, соціальна підтримка відіграє важливу роль у поліпшенні якості життя родин, що виховують дітей з інвалідністю. Вона допомагає не лише полегшує матеріальне становище родин, а й позитивно впливає на їхній емоційний стан та соціалізацію дітей. Врахування індивідуальних потреб дозволяє створити більш комфортні умови для

розвитку дітей з інвалідністю та підвищити якість їхнього життя, що, в свою чергу, сприяє загальному покращенню добробуту родин.

Список використаних джерел:

1. Гладищук А. М. На шляху до інклюзії: соціальна робота з дітьми з інвалідністю та їхніми сім'ями: посібник. Житомир: ТОВ «505», 2024. 380 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50865/1/Z_Petrochko_and%20all_NSHI_2024_FPS_RSO.pdf (дата звернення 23.03.2025).
2. Малімон В. І. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 352 с. URL: <https://nung.edu.ua/sites/default/files/2021-01/Малімон%20В%20І%20Соціальна%20і%20гуманітарна%20політика%20Навчальний%20посібник.pdf> (дата звернення 23.03.2025).
3. Ніколаєва В.І. Система соціальної підтримки в умовах воєнного конфлікту. Держава та регіони, 2018. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2018/26.pdf (дата звернення 10.03.2025).
4. Шевченко О.О. Конспект лекцій з дисципліни «Взаємодія суспільства та влади», 2018. URL: <https://tnu.edu.ua/sites/default/files/normativbasa/vzaemodsvleksait.pdf> (дата звернення 23.03.2025).

Авторка статті:

Наталія ГАВРИЛЮК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В умовах війни в закладах освіти зростає кількість інклюзивних класів. У деяких закладах освіти такі класи створюються вперше. Для того, щоб діти, котрі мають особливі освітні потреби, досягли тих результатів навчання, які передбачені у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, могли навчатися в інклюзивному класі разом з іншими дітьми, до штату закладу освіти вводиться посада асистента вчителя [2].

Посада асистента вчителя формулюється класифікатором професій посадою асистента вчителя інклюзивного навчання (наказ від 28.07.2010р. №327), а також, типовими штатними нормативами загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки від 06.12. 2010р. №1205 [1].

Вивченням підвищення кваліфікації асистентом вчителя займалися такі науковці як О. Гришко, А. Колупаєва, Т. Лорман, Н. Дятленко та інші. В їх працях описані зміст, мета, методи та завдання підвищення кваліфікації асистентом вчителя, завдяки яким можна проаналізувати та дослідити цю проблему.

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [2].

Професійна діяльність асистента вчителя тісно пов'язана з його функція:

- спостереження за дитиною для вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб; участь в організації освітнього процесу дитини з ООП;
- участь у розробці індивідуальної програми розвитку дитини;
- участь у підготовці індивідуального навчального плану та індивідуальної навчальної програми; адаптація освітнього середовища, навчальних

матеріалів відповідно до потенційних можливостей та з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП;

- оцінка спільно з вчителем/вихователем рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених індивідуальною програмою розвитку;
- інформації для учасників засідання Команди супроводу за результатами спостереження за дитиною щодо її індивідуальних особливостей, інтересів та потреб;
- надання інформації батькам, педагогічним працівникам про особливості розвитку дитини з ООП [2; 3; 4].

Асистент вчителя має дотримуватися принципів діяльності Команди супроводу, які визначені частиною 1 розділу 3 Примірного положення. Це: повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП; дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав; командний підхід; активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу та розробки індивідуальної програми розвитку; конфіденційність та дотримання етичних принципів; міжвідомча співпраця.

Є різниця у функціональних обов'язках асистента учителя та асистентом дитини (учня).

Асистент учня – це соціальний робітник, один із батьків учня або уповноважена ними особа, які забезпечують соціальні потреби учнів з особливими освітніми потребами в освітньому процесі. Це визначено частиною 7 статті 26 Закону України «Про повну загальну середню освіту» [2].

Тому права та обов'язки в них різні. Асистент вчителя є учасником освітнього процесу. Якщо асистентом дитини є її батьки, то вони є учасниками освітнього процесу. Якщо асистент дитини – соціальний робітник або інша, уповноважена батьками особа, то асистент дитини є учасником освітнього процесу лише в разі його допуску відповідно до вимог частини 7 статті 26 Закону України «Про повну загальну середню освіту». Це визначено частиною 1 статті 19 цього Закону. Асистент учня допускається до участі в освітньому процесі для виконання його функцій виключно за умови проходження спеціальної підготовки, що підтверджується відповідним документом. Рішення про допуск

асистента учня до участі в освітньому процесі приймає керівник закладу освіти на основі укладення відповідного договору між закладом освіти та асистентом учня за згодою батьків (частина 7 статті 26 Закону України «Про повну загальну середню освіту»).

Звернемо увагу, що асистент учня має дотримуватися: правил охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки тощо; правил внутрішнього розпорядку закладу освіти; принципу конфіденційності стосовно стану здоров'я та іншої особистої інформації про учасників освітнього процесу; поваги до гідності, прав, свобод і законних інтересів усіх учасників освітнього процесу. недопущення будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою [2].

Отже, професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному середовищі загальноосвітнього закладу середньої освіти має свої особливості, відрізняється від діяльності асистента учня.

Список використаних джерел:

1. Державний класифікатор України. Державний класифікатор професій ДК 003-95.URL: <https://ips.ligazakon.net/document/fin8153> (дата звернення: 15.01.2025).
2. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І., К.: 2017. 128 с.
3. Про освіту. Закон України 5 вересня 2017 року № 2145-VIII: станом на URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 25.02.2025).
4. Про повну загальну середню освіту. Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX: станом на 25 лютого 2025 року URL: <https://osv-osvita.gov.ua/zakon-ukraini-pro-povnu-zagalnu-serednju-osvitu-10-14-11-16-04-2020/> (дата звернення: 23.01.2025).

Авторка статті:

Євгенія ГОНЧАРУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

завідувачка кафедри соціальних технологій,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Останні десятиліття позначені підвищеною увагою суспільства до проблеми соціальної інклюзії, зокрема людей з інвалідністю. Основна ідея соціальної інклюзії – ніхто не має бути виключеним чи ізольованим через інвалідність, бідність, походження, вік, релігію, мову, сексуальну орієнтацію чи інші ознаки [3]. Саме тому створюються інноваційні проєкти та заходи щодо забезпечення засадничих принципів соціальної інклюзії.

Соціальна інклюзія – це процес та підхід, спрямований на створення суспільства, у якому кожна людина, незалежно від своїх фізичних, соціальних, економічних чи культурних особливостей, має рівні можливості для участі у всіх сферах життя – освіті, праці, культурі, громадській діяльності тощо [3]. До основних принципів соціальної інклюзії відносимо:

- рівність – усі люди мають однакові права;
- доступність – фізичне, інформаційне й емоційне середовище має бути відкритим для всіх;
- участь - кожна людина має право брати участь у прийнятті рішень, що стосуються її життя;
- повага до різноманіття – різні потреби та ідентичності визнаються й цінуються [0].

Для України проблема соціальної інклюзії не нова, проте у цьому напрямі є ще простір для удосконалення. Тому звернемося до досвіду Польщі, так як ця країна культурно та ментально є близькою до нашої країни.

Соціальна інклюзія у Польщі – це процес створення рівних можливостей для всіх громадян, зокрема для людей з інвалідністю, представників національних меншин, іммігрантів, біженців, людей літнього віку, осіб з низьким рівнем доходу та інших вразливих

груп [2]. До основних напрямів соціальної інклюзії у Польщі відносимо освіту, ринок праці, соціальні послуги (Див. Рис.1).

Рис. 1. Напрями соціальної інклюзії в Польщі (складено автором за Н. Горішна, Ж. Петрочко [0] та Р. Олійник [2])

Вважаємо, що для України цікавим є досвід створення доступного простору для людей з інвалідністю. Так, у великих містах (Вроцлав, Познань, Лодзь) нові трамваї та автобуси мають пандуси, звукові оголошення зупинок та місця для людей на візках. Пішохідні переходи у Польщі також адаптовані для людей із порушенням зору: звукові сигнали, тактильна плитка. Щороку у Варшаві проходить фестиваль “Bez Barier” (Без Бар'єрів), який показує інклюзивні мистецькі проєкти: виставки незрячих художників, театри жестової мови, концерти з перекладом мовою жестів [4]. Це сприяє поширенню ідеї соціальної інклюзії людей з інвалідністю у суспільство.

Отже, можемо зробити висновок, що соціальна інклюзія є важливою складовою суспільного простору співіснування та толерантності. Саме завдяки упровадженню цієї ідеї, у багатьох країнах створюються безбар'єрні екстер'єри, дружні терени та освітні траєкторії.

Список використаних джерел:

1. Горішна Н. М., Петрочко Ж. В., Столярик О. Ю. Законодавчі аспекти соціальної реабілітації дітей з інвалідністю: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Інклюзія і суспільство. Науковий журнал*. Випуск 2, 2023. С. 19-28.
2. Олійник. Р. Інклюзивна освіта у Польщі: теоретичний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 39, том 2, 2021. С. 367-374.
3. Спеціальна освіта та соціальна інклюзія: виклики XXI століття : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 листопада 2021 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2021. 140 с.
4. Як у Польщі навчають дітей з особливими освітніми потребами. URL: <https://www.aofei.org.ua/post/oop>.

Авторка статті:

Юлія ГРИЦЕНЮК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Зміни у демографічній структурі суспільства, зростання частки людей похилого віку та зниження народжуваності роблять проблему соціального супроводу старших громадян дедалі актуальною. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки та впровадження ефективних соціальних технологій, спрямованих на підтримку людей похилого віку, для забезпечення їхніх прав та інтеграції в суспільному житті.

Соціальний супровід являє собою систему заходів, спрямованих на підтримку осіб, які потребують допомоги у вирішенні життєвих проблем. Особливо важливим цей підхід є для людей похилого віку, які часто стикаються зі складнощами у сфері здоров'я, фінансів, соціальної ізоляції та психологічного дискомфорту. Соціальний супровід людей похилого віку здійснюється відповідно до чинного українського законодавства. Зокрема, ключовими документами є Конституція України, Закон України «Про соціальні послуги» та Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» [1, с. 47].

Заходи соціального супроводу людей похилого віку спрямовані на реалізацію кількох ключових напрямів соціальної роботи. Спершу здійснюється початковий аналіз ситуації, у якій опинилася літня людина, визначаються основні труднощі, з якими вона стикається. Далі розробляється стратегія подолання цих проблем, що включає створення індивідуального плану підтримки. Важливою складовою є активне залучення самої людини похилого віку до виконання розробленого плану через мотивацію та підвищення її самостійності. Під час усього процесу спеціалісти соціальної служби відстежують хід виконання плану, аналізують його ефективність та коригують у разі потреби. Також здійснюється систематичний моніторинг життєвих умов і потреб отримувача соціальних послуг, а фахівці надають підтримку у досягненні поставлених цілей.

Технологія соціального супроводу охоплює різні напрями допомоги літнім людям, спрямовані на підтримку їхнього здоров'я, правового захисту, емоційного стану та

соціальної активності. До основних складових цієї системи належить: медико-соціальна допомога, психологічна підтримка, юридична та матеріальна допомога.

Зокрема, через ослабленість імунітету та поширеність хронічних захворювань у літньому віці необхідний постійний контроль за станом здоров'я та відповідний догляд. Соціальні працівники контактують із медичними установами, допомагаючи забезпечити доступ до лікування, профілактичних заходів та реабілітації людей похилого віку. Проблеми самотності та депресії є досить актуальними серед людей похилого віку, тому спеціалісти соціальної сфери разом із психологами та волонтерами допомагають впоратися з емоційними труднощами, організовуючи групи підтримки та індивідуальні консультації.

Крім того, літні громадяни часто стикаються з труднощами в оформленні пенсій, отриманні соціальних гарантій та захисті прав споживачів. В такому випадку, юристи та соцслужби надають необхідну правову допомогу, допомагаючи розв'язувати юридичні питання. Матеріальна допомога також є важливим аспектом, адже низький рівень доходів може значно ускладнювати життя людей похилого віку. Соціальні працівники сприяють отриманню фінансової підтримки, субсидій, пільг та гуманітарної допомоги, що покращує їхні умови проживання.

Аналізуючи приклад розвинених країн Європи та США для підтримки активного способу життя та інтеграції у суспільство важливо створювати можливості для навчання, самореалізації та соціалізації. Відповідно, організація гуртків за інтересами, культурних заходів і програм для розвитку допомагає зберігати позитивний емоційний стан і сприяє соціальній активності літніх людей.

У контексті російсько-української війни, соціальний супровід людей похилого віку включає кілька ключових напрямів. По-перше, важливо підвищувати рівень обізнаності літніх людей щодо можливих шляхів виходу зі складних життєвих ситуацій. По-друге, необхідно працювати над запобіганням виникнення проблем у житті та сприяти їх вирішенню. Ще одним важливим завданням є розвиток у літніх людей здатності самостійно долати труднощі. Окрім цього, соціальні служби мають створювати умови для поступового

відновлення нормального ритму життя. Завершальним етапом є допомога у адаптації до нових соціальних умов та інтеграція в суспільство [2, с. 39].

Технологія соціального супроводу людей похилого віку є важливим напрямом соціальної політики, що спрямована на підвищення якості життя літніх громадян, їхню соціальну адаптацію, психологічну підтримку та медичний догляд. Ефективна система соціального супроводу повинна базуватися на комплексному підході, що включає співпрацю держави, громадських організацій, родин та медичних установ.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук І. Особливості соціального супроводу людей похилого віку в умовах війни. Молодий вчений, 2023. №5 (117). С. 46-50.
2. Єгудаєв А. Соціальний супровід людей похилого віку в Україні та Ізраїлі: порівняльний аналіз : кваліфікаційна робота бакалавра : 231 Соціальна робота / А. Єгудаєв; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2024. – 70 с.

Автор статті:

Ярослав ГРОШЕВ,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

завідувачка кафедри соціальних технологій,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КАРТУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розвиток цифрових технологій зумовлює появу нових інструментів у сфері соціальної роботи, пропонуючи все більше можливостей для збору та аналізу даних. Одним із таких інструментів є картування соціальних послуг, тобто процес пошуку, виявлення та відображення на карті установ, які надають соціальні послуги. В умовах цифровізації картування набуває важливості як метод підвищення ефективності соціальної підтримки, адже дозволяє краще орієнтуватися в потребах громади та спрощує розподіл ресурсів. У статті розглянуто поняття “ картування соціальних послуг”, його значення, цифрові технології для його реалізації та практичні приклади.

Термін “соціальне картування” походить від англomовного “social mapping”, поширеного у світовій практиці. За визначенням Світового банку, соціальне картування – це візуальний метод показу відносного розташування домогосподарств і розподілу різних типів людей разом із соціальною структурою та інституціями певної території [1]. Іншими словами, соціальне картування дозволяє візуально відобразити інформацію про проживання певних груп, наявність ресурсів чи інфраструктури на певній території.

Важливість картування соціальних послуг важко переоцінити. По-перше, соціальна карта дає змогу фахівцям і громадянам швидко дізнатися про наявні соціальні послуги, організації та установи, що їх надають, та умови отримання. По-друге, цей метод дозволяє оцінити прогалини у покритті соціальними послугами конкретної громади. По-третє, картування сприяє раціональному розподілу ресурсів під час стратегічного планування: органи влади та неурядові організації, спираючись на дані соціального картування, можуть спрямувати фінансування на підтримку тих соціальних груп, чиї потреби недостатньо задоволені. Просторовий аналіз на карті також допомагає виявити дублювання послуг та незадоволені потреби громади [2].

Отже, на зміну паперовим мапам прийшли сучасні цифрові рішення, зокрема геоінформаційні системи. ГІС поєднують бази даних із географічними координатами, створюючи інтерактивні карти. Сучасні ГІС (ArcGIS, QGIS тощо) надають інструменти для аналізу: визначення зон з високою концентрацією певних соціальних проблем, виявлення територій із недостатнім покриттям послугами, обчислення відстаней між закладами тощо. На сьогодні інтеграція таких технологій у соціальну роботу вже продемонструвала користь. Так, польські науковці запропонували використовувати сучасні ГІС-інструменти для підтримки працівників центрів соціальної допомоги шляхом аналізу даних про отримувачів допомоги та побудови карт щільності соціальних проблем на місцевості [3]. Отримані карти показали райони з найвищою концентрацією груп, що потребують допомоги, що допомагає планувати роботу соціальних служб і ефективніше розподіляти людські та фінансові ресурси.

Набувають популярності й мобільні застосунки, що дозволяють знайти потрібні соціальні послуги найближче до свого місця перебування, а також брати участь у соціальних опитуваннях для збору даних. Веб-платформи з інтегрованими базами даних забезпечують інтуїтивний інтерфейс, який допомагає користувачам знаходити потрібну інформацію та взаємодіяти з нею. Яскравим прикладом є система 211 у США – загальнонаціональна довідкова служба з веб-порталами в кожному штаті. Зокрема, платформа 211 штату Колорадо надає доступ до понад 6,5 тисяч соціальних сервісів від 2,5 тисяч організацій та дозволяє знайти необхідну допомогу у своєму районі. Як зазначено на сайті «211 Колорадо»: «211 – це конфіденційна багатомовна служба, що з'єднує людей із життєво важливими ресурсами по всьому штату...» [4]. Платформа 211 є прикладом того, як зручний веб-сервіс забезпечує доступність інформації про соціальні послуги.

Крім того, у міжнародній практиці картування соціальних послуг активно використовується як урядовими, так і неурядовими організаціями. Наприклад, в Албанії за підтримки ООН реалізовано проєкт зі створення національної онлайн-мапи соціальних послуг, для якої зібрали дані про всі установи та інтегрували їх у загальнонаціональну систему соціального захисту [5, 6, 7]. Аналогічні реєстри та платформи існують у Канаді та

Великій Британії, де користувач, вказавши свою локацію, може знайти найближчі соціальні заклади [8, 9]. Під час пандемії COVID-19 у Великій Британії коаліція благодійних організацій VCSEP використовувала ГІС-платформу на базі Esri для оперативного картування запитів на ліки, тестування, вакцинацію, продовольчу і матеріальну допомогу, а також відображення рівня вразливості районів. Це дозволило швидко спрямовувати допомогу в території з найбільшими потребами та покращило координацію між службами [10]. У Танзанії волонтерська ініціатива «Crowd2Map» з 2015 року залучає добровольців до картування віддалених сіл на платформі OpenStreetMap для боротьби з жіночим каліцтвом (FGM). На карту нанесено сотні раніше “білих плям” – сіл, доріг, поселень, що дозволило активістам швидше реагувати на випадки насильства. За повідомленнями, завдяки кращій поінформованості про місцевість вдалося врятувати понад 3000 дівчат від FGM [11, 12]. Новітні цифрові технології стрімко інтегруються у сферу соціальної роботи по всьому світу, підвищуючи доступність інформації про наявні послуги та забезпечуючи органи влади даними для більш раціонального використання ресурсів.

В останні роки в Україні реалізовано низку проєктів цифрового картування соціальної інфраструктури. Частину з них створено за підтримки міжнародних організацій. Так, у 2021 році з ініціативи Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в рамках проєкту “Мінімальний пакет інтегрованих соціальних послуг для сімей з дітьми” було проведено картування соціальних послуг у 6 територіальних громадах Чернігівської області [13]. Ще одним прикладом є інтерактивна онлайн-мапа соціальних послуг у місті Києві: у 2019 році Київська міська державна адміністрація запустила карту для батьків дітей з інвалідністю [14]. У Харківській області у 2023 році Харківська обласна військова адміністрація спільно з ЮНІСЕФ розробила інтерактивну “Мапу соціальних послуг Харківщини” [15], що охоплює мережу соціальних закладів області. Ця мапа виявилася особливо корисною у 2022–2023 роках, коли через воєнні дії відбулося масове переміщення людей: оперативне оновлення інформації дозволило внутрішньо переміщеним особам та іншим вразливим групам швидко отримати необхідну допомогу.

Подальший розвиток технологій відкриває нові перспективи для картування соціальних послуг. По-перше, можлива автоматизація деяких процесів за рахунок

інтеграції зі штучним інтелектом. Це дозволить не лише ефективніше здійснювати саме картування, а й прогнозувати появу соціальних потреб завдяки аналізу великих масивів даних. Залучення методів машинного навчання та технологій обробки природної мови може спростити збір інформації зі звітів соціальних служб і забезпечити швидке оновлення баз даних та карт в режимі реального часу. По-друге, зростає зручність використання інструментів: якщо ще десять років тому робота з ГІС потребувала спеціальної підготовки, то тепер з'являються платформи, що значно спрощують взаємодію зі складним програмним забезпеченням і не потребують вузьких знань.

Попри переваги, впровадження цифрових технологій у картування соціальних послуг супроводжується низкою викликів. Один із головних – кадрові та інституційні бар'єри. Побутує стереотип, що використання ГІС вимагає вузькопрофільних спеціалістів-геоінформатиків; багато працівників соціальної сфери не мають досвіду роботи з картографічними програмами. Бюджети організацій теж не завжди дозволяють інвестувати в цифрові рішення, часто вважаючи їх другорядними для такої “людиноорієнтованої” галузі, як соціальна робота [16]. Наступний виклик – актуальність інформації. Щоб соціальна карта була дійсно корисною, вона повинна містити лише актуальні дані про надавачів послуг. Оновлювати інформацію в реальному часі – непросте завдання, що вимагає відповідальності та значних зусиль від працівників, які за це відповідають [17]. Існують і технічні обмеження: якщо в певному районі немає швидкісного інтернету або немає можливості вести електронний облік, це суттєво гальмує створення та підтримку цифрової карти – вона просто не зможе нормально функціонувати.

Також не слід забувати про питання безпеки та конфіденційності даних. Інформація на соціальній карті, як правило, не є чутливою (йдеться про заклади, а не про осіб), але в деяких випадках навіть демонстрація розташування певних закладів може містити потенційну небезпеку (наприклад, публікація адрес притулків для постраждалих від насильства).

Нарешті, стійкість та підтримка цифрових рішень – ще один суттєвий виклик. Платформа соціального картування, створена в межах певного проєкту, може швидко перетворитися на “мертву” без належного супроводу та оновлень. Етап технічної

підтримки є одним із найтриваліших у життєвому циклі будь-якої цифрової системи, адже він може тривати роками. Якщо не передбачити стратегію довгострокової підтримки, соціальна карта швидко втратить актуальність і, як наслідок, довіру користувачів.

Отже, впровадження цифрових рішень у метод картування соціальних послуг потребує не тільки технологій, а й організаційних змін – виділення ресурсів, навчання персоналу, забезпечення кібербезпеки, налагодження збору та оновлення даних тощо. Подолання цих викликів є необхідною умовою, щоб новітні ідеї перетворилися на реальну користь для людей. Соціальне картування поєднує в собі візуалізацію даних та соціальну політику, дозволяючи побачити “географію” соціальної підтримки: щільність надання послуг на певній території та визначити, де є прогалини. Завдяки ГІС, веб-платформам та мобільним застосункам процес створення соціальних карт став швидшим, точнішим і доступнішим. В Україні перші кроки у створенні соціальних карт та онлайн-платформ вже демонструють позитивні результати – соціальні послуги стають доступнішими, а аналіз розподілу ресурсів спрощується, що допомагає планувати розвиток соціальної сфери. Міжнародний досвід свідчить, що за належної підтримки такі ініціативи можуть вирости до національного рівня та інтегруватися з іншими галузями.

Але незважаючи на вище вказане, використання цифрових технологій у картуванні соціальних послуг – важливий крок до інноваційної, прозорої та ефективної соціальної політики. При належній інтеграції воно здатне підвищити рівень доступності допомоги для різних соціальних груп і підтримати ухвалення рішень, що покращать життя найуразливіших верств суспільства.

Список використаних джерел:

1. Світовий банк. *Participatory Tools for Micro-Level Poverty and Social Impact Analysis*. Вашингтон: World Bank, 2003.
2. Esri. *Place Matters in the Helping Professions: GIS for Human and Social Services Organizations*. Esri White Paper, 2011.
3. Żróbek-Róžańska, A., Ogryzek, M., & Żróbek-Sokolnik, A. *Creating a Healthy Environment for Children: GIS Tools for Improving the Quality of the Social Welfare Management System*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 2022, 19(12): 7128.

4. 211 Colorado. *211 Colorado – Get Connected. Get Help*. URL: <https://211colorado.org> (дата звернення: 17.03.2025).
5. Road Map of Social Enterprises. URL: https://socialenterprisesmap.org/listing-category/albania/?_social_filter=albania (дата звернення: 31.03.2025).
6. United Nations Development Programme. *Mapping of Social Services in Albania*. URL: <https://www.undp.org/albania/publications/mapping-social-services-albania> (дата звернення: 31.03.2025).
7. United Nations Development Programme. *Mapping of Social Services in Albania*. URL: <https://www.undp.org/albania/publications/mapping-social-services-albania-0> (дата звернення: 31.03.2025).
8. 211 Ontario. *Ontario Services Map*. URL: <https://211ontario.ca/map/> (дата звернення: 31.03.2025).
9. NHS. URL: <https://www.nhs.uk/> (дата звернення: 31.03.2025).
10. Geospatial world. *British Red Cross turns to digital mapping to help meet increased demand for support due to Covid-19*. URL: <https://geospatialworld.net/news/british-red-cross-turns-to-digital-mapping-to-help-meet-increased-demand-for-support-due-to-covid-19> (дата звернення: 31.03.2025).
11. Lepper, J. *How digital mapping is transforming charity collaboration*. Charity Digital (15 June 2021). URL: <https://charitydigital.org.uk/topics/how-digital-mapping-is-transforming-charity-collaboration-8904> (дата звернення: 20.03.2025).
12. Crowd2map Tanzania. URL: <https://crowd2map.org/> (дата звернення: 31.03.2025).
13. Куликівська громада Чернігівської обл. *Карта надавачів соціальних послуг* (2021). URL: <https://kulykivska-gromada.gov.ua/karta-nadavachiv-socialnih-poslug-gromadi-10-02-45-30-07-2024/> (дата звернення: 19.03.2025).
14. Київська міська державна адміністрація. URL: <https://kyivcity.gov.ua/news/u-kiyevi-zyavilasya-interaktivna-mapa-sotsialnikh-poslug-dlya-batkiv-ditey-z-invalidnistyu/> (дата звернення: 20.03.2025).

15. Харківська обласна військова адміністрація. URL:

<https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/139/129221> (дата звернення: 20.03.2025).

16. Stewart, D. *Digital Mapping in Social Work*. Social Work Today, 2021, Vol. 21, No. 3, p. 16.

17. Multidisciplinary Digital Publishing Institute .*Challenges of Using a Geographic Information System (GIS) in Managing Flash Floods in Shah Alam, Malaysia*. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/17/7528#:~:text=,and%20Limited%20Access> (дата звернення: 20.03.2025).

Авторка статті:

Світлана ГУТОРЧУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

завідувачка кафедри соціальних технологій,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГІПЕРАКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Внаслідок військової агресії збоку росії через постійну небезпеку для життя та значний стрес у дітей спостерігаються численні психологічні розлади, такі як порушення сну, розлади уваги, пам'яті, тривожні розлади, захворювання на нервовому підґрунті, емоційне вигорання та інше. Внаслідок чого все частіше зустрічаються діти з аспектом гіперактивності.

Вони потребують комплексного індивідуального супроводу, що включає психолого-педагогічну корекцію, психотерапію, немедикаментозну і медикаментозну корекцію. Своєчасна комплексна корекційна робота дозволяє дитині з гіперактивністю навчитися будувати взаємини з однолітками й дорослими, контролювати власну поведінку, запобігає труднощам соціальної адаптації [2].

Гіперактивність – це яскраво виражена перевага збудження над гальмуванням, яка супроводжується надмірною, фізичною й розумовою активністю у дітей. Найяскравіші її прояви бачимо в старших дошкільнят і молодших школярів. Така дитина – нетерпляча та метушлива, імпульсивна та агресивна. Вона не може утримувати на чомусь увагу більше, ніж 5-10 хвилин. Багато й швидко розмовляє, ставить безліч запитань, але відповідей не чекає, бо встигає зацікавитися іншим [5].

Проблема ефективності виховного процесу гіперактивних дітей набуває все більшої актуальності і все частіше стає предметом обговорення поміж педагогів, соціальних педагогів та практичних психологів. Сучасні заклади дошкільної освіти працюють в даному напрямку з надмірно активними й імпульсивними дітьми. Виховний та інтелектуальний процеси дошкільника, спрямовані на роботі з різними видами технік арт-терапевтичного характеру, який допомагає спеціалістам працювати з гіперактивною дитиною [1].

У ЗДО провідні види діяльності – навчальна, індивідуальна, групова, фронтальна, колективна, художня, трудова, музична та театральна діяльності, що збільшує

інтелектуальні навантаження, а саме: уміння триваліше концентрувати увагу, доводити розпочату справу до кінця, досягати певного результату. Вихователі та батьки раптом виявляють непосидючість, неорганізованість, надмірну рухливість дошкільняти [6].

У світовій освітньо-виховній практиці широко розповсюджена гіперактивність серед дошкільнят, особливо у середніх та старших групах ЗДО, яка супроводжується різноманітними симптомами, в результаті чого зростає ймовірність неправильного діагнозу, і як наслідок – некоректної терапії. Часто педагоги не можуть без допомоги досвідчених фахівців відрізнити гіперактивність від інших особливостей поведінки дошкільняти. У результаті є потреба застосовувати різні підходи (виховні, наукові або інтелектуальні) для вирішення проблеми. [3].

В Україні рівень обізнаності щодо процесу гіперактивності дітей в суспільстві залишається достатньо низьким. Натомість, гіперактивна дитина може отримувати допомогу завдяки різним технікам соціально-психологічного впливу, наприклад арт-терапевтичним методом.

Проблема діагностики та корекції гіперактивності досить широко досліджена й висвітлена в науковій літературі країн Європи, США та України. Питання гіперактивності вивчали Ю. Бабанська, А. Богуш, О. Бухало, Є. Дехтяр, О. Коваленко, Т. Конівецька, Л. Куненко, Е. Куцин, О. Мороз, В. Москаленко, Л. Паньків, О. Савченко, О. Сакалюк, М. Скаткіна, І. Сухіна, О. Татаріна, О. Шаболіна, Н. Ушаков, О. Хижна.

Історія дослідження даного питання сягає початку ХХ століття, коли педіатр Джон Стіл у своїй лекції описав 43 випадки порушення уваги, гіперактивності, імпульсивної та гіперактивної поведінки в дітей. Він припустив, що така поведінка – результат спадкової патології або пологових травм [7].

У 60-х роках ХХ століття лікарі вважали гіперактивність патологією і пояснювали її мінімальними розладами функцій мозку. У 80-х роках надмірну рухову активність стали відносити до самостійних захворювань, назвавши «синдром дефіциту (порушення) уваги з гіперактивністю» (СДУГ) [7].

В 1904 році, К. Хеллером, описав дітей із проявами рухового неспокою, імпульсивністю, порушеннями уваги [7].

Франц Крамер (Franz Kramer) та Ханс Пальонов (Hans Pollnow) у 1932 році розширили перелік причин гіперактивного синдрому. Вони спиралися в основному на анатомічні дані дослідження та дійшли висновку про органічну церебральну недостатність у таких дітей [7].

Шотландський лікар, Сер Олександр Кричтон, уперше зробив спробу описати симптоми дитячої гіперактивності з психологічного погляду. Вивчаючи зазначену проблему, Сер Олександра Кричтон, характеризував гіперактивність як вроджену хронічну незграбність, що обов'язково призводить до розладів соціальної адаптації [1].

Отже, базуючись на цих дослідженнях, ми можемо стверджувати, що *гіперактивність* – це сукупність симптомів, пов'язаних із надмірною психічною та моторною активністю [3].

В практичній діяльності кандидата психологічних наук, Сухіної Ірини, зустрічається декілька груп дошкільнят, які проявляють синдром дефіциту уваги та гіперактивності:

1. Діти дошкільного віку, у яких СДУГ супроводжується вираженим порушенням координації рухів: загальної моторики – при розгортанні рухів у просторі та дрібної моторики – при розгортанні рухів на площині.

2. Діти дошкільного віку з порушенням сприйняття просторово-часових взаємовідносин: викривлення сприймання форм і розмірів оточуючих предметів, а також співвідношення між ними, нерозуміння причинно-наслідкових зв'язків, послідовності подій, що відбуваються.

3. Діти дошкільного віку з порушенням реципрокних взаємодій рухів очей і рук під час навчання письма, малювання, конструювання тощо.

4. Діти дошкільного віку, у яких спостерігаються змішані форми СДУГ при затримці психічного розвитку і мовної патології: аномальний розвиток когнітивних процесів, розлад емоційно-вольової сфери, дефекти мовлення [3].

Вивчення гіперактивності в соціально-психологічній літературі йде у напрямку уточнення поняття «гіперактивність», її основних складових. Однак і сьогодні актуальними задачами залишаються: виявлення динаміки різних форм гіперактивної поведінки, з'ясування причин, які лежать в основі гіперактивної поведінки та пошук психологічних

шляхів корекції знижених регулятивних можливостей психіки у гіперактивних дітей дошкільного віку.

Отже, за даними соціальних педагогів та практичних психологів проблема гіперактивної поведінки визначається індивідуальною варіативністю та природно обумовленими особливостями розвитку дитини. Соціально-психологічні дослідження дозволяють говорити про важливість зовнішніх, соціальних факторів, насамперед, адекватних форм організації діяльності і спілкування дитини, вплив сімейних відносин на прояви її гіперактивності.

У цьому контексті гіперактивність розглядається як сформований дорослими спосіб взаємодії дитини зі світом. Реалізація соціально-педагогічних та психолого-педагогічних засад подолання гіперактивності у дітей призводить до підвищення самооцінки, розвинення здібності планування і прогнозування власної поведінки, і як наслідок – розкриття адаптаційних можливостей дитини.

Тому, слід зазначити, що кожна гіперактивна дитина потребує індивідуального підходу, адже підвищена активність і порушення поведінки може бути проявом різних розладів.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Н. М. Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку із синдромом гіперактивності. Психологічний часопис. *Збірник наукових праць*. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. 2018. Вип. 11. С. 9-25.
2. Ілляшенко Т. Гіперактивна дитина. Психологічний супровід у навчальному закладі. Київ: «Вид. Група «Шкільний світ», 2017. 88 с.
3. Левченко В. В. Соціально-психологічні засади зниження проявів гіпердинамічного синдрому у дітей шкільного віку. Теоретичні і прикладні проблеми психології. *Збірник наук. праць СНУ ім. В. Даля*. Луганськ: Видавництво Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2013. №1(30). С. 172-179.
4. Люкшина О., Тимошенко Г., Піщик В. Гіперактивна дитина в сучасному закладі дошкільної освіти. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 88 с.

5. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво. Львів: Крео, 2008. 323 с.
6. Суковський Є. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги: poradnik для батьків. Львів: Колесо. 2008. 144 с.
7. Войтко В.В. Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ) у дітей: психолого-педагогічний супровід: навч.-метод. посіб. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 76 с.

Авторка статті:

Анна ДЕРКАЧ,

здобувачка

ОП Молодіжна робота.

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

ПРОБЛЕМИ МОЛОДОЇ СІМ'Ї В ПЕРІОД ВІЙНИ: АНАЛІЗ БАЗОВИХ ПОНЯТЬ

Сучасна молода сім'я у період воєнного стану проходить ряд випробувань. Відбувається її становлення і розвиток на початкових етапах спільного життя. Уявлення молоді про родину пов'язані із шлюбно-сімейними відносинами та соціально-побутовими цінностями. На основі Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», молода сім'я розуміється як подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років [4].

В Україні налічується 10,3 млн. молоді (віком від 15 до 28 років), що становить 19,1% загальної кількості населення. В країні мешкає 2 млн. 400 тис. молодих сімей, в яких народжується 80% усіх народжуваних в Україні дітей. Тобто 46,6% молодих сімей перебувають у шлюбі і хоча статистика недосконала і не встигає за кількістю розлучень, можна сказати, що 50% молодих перебуває у шлюбі (або була у шлюбі). Станом на 1 січня 2022 року в Україні проживали 9 969 315 молодих людей віком від 14 до 35 років, що становило 24,3% від загальної чисельності постійного населення країни. Серед них частка молодих чоловіків становила 51,3% (5 112,3 тис. осіб), а молодих жінок – 48,7% (4 857,0 тис. осіб) [1].

Найбільший внесок у дослідження проблем сім'ї зробили такі науковці, як: Костровець Л. Б., Т. Алексєєнко, І. Гребенніков, З. Зайцева, С. Ковальов та ін. [2; 3; 5; 7].

Війна змінила практично всі аспекти життя українців - ринок праці, інфраструктуру населених пунктів, систему охорони здоров'я, сферу освіти, перетворивши деякі з розвинених міст України на безлюдні та зруйновані території. Кількість жертв серед цивільного населення зростає. Мільйони людей страждають від обстрілів та наслідків руйнування інфраструктури, проживають у постійному стресі та невизначеності. Війна принесла руйнування не лише країні в цілому, але й сім'ям, загострила раніше накопичені

проблеми сімей, спричинила територіальну віддаленість між подружжям, дітьми, загострила фінансові проблеми, психоемоційні стани та взаємовідносини у родині. В період війни сім'я лишається ціннісним стовпом, є джерелом підтримки та надії на майбутнє [2].

Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, серед яких найголовнішими є: низький рівень життя, безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків; шлюбно-сімейні проблеми (високий рівень розлучень, сімейних конфліктів); низька народжуваність – вже протягом трьох з половиною десятиліть в Україні зберігається рівень народжуваності, який не забезпечує навіть відтворення поколінь; матеріальна незабезпеченість, відсутність умов для поліпшення житлових умов; поганий стан здоров'я і зростання рівня соціальних відхилень (злочинність, пияцтво, наркоманія, проституція); втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму.

Однією з поширених проблеми молоді сім'ї є розлучення.

В Україні протягом першого півріччя 2023 року кількість зареєстрованих шлюбів порівняно з відповідним періодом минулого року скоротилася на 17%. Натомість розлучень побільшало на третину. У серпні 2023 року зафіксовано найвищий показник розлучень. Кількість одружень спадає з вересня 2022 року. У I півріччі 2023 року, зареєстровано 86 028 шлюбів. Розірвано 10 139, у т. ч. за рішенням суду - 640 [6].

Соціальні проблеми, тобто суперечності, що потребують свого вирішення на шляху соціального становлення молоді, наявні у всіх сферах її життєдіяльності. Незважаючи на проблеми, з якими постійно стикається молодь, у наш час значно розширилися можливості для власного вибору життєвого шляху, стилю життя, системи ідеалів і цінностей [7].

Нами проаналізовано науково-методичну літературу щодо проблем молоді сім'ї і створено відповідну таблицю (Див. Табл. 1)

Таблиця 1

Базові поняття щодо проблем молоді сім'ї в умовах воєнного стану в Україні

№	Поняття	Дефініція	Використані джерела
1	Молода сім'я	Подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, де вік батька (мати) до 35 років.	https://repository.kpi.kharkov.ua (дата звернення: 04.03.2025)
2	Студентська сім'я	Сім'я, що складається зі студентів; характеризується спільністю ідейних та моральних цінностей, але стикається з труднощами.	https://repository.kpi.kharkov.ua (дата звернення: 04.03.2025)
3	Економічна нестабільність	Стан фінансової невизначеності молодії сім'ї, що обумовлює труднощі у забезпеченні житлових та матеріальних потреб.	https://social-science.uu.edu.ua (дата звернення: 04.03.2025)
4	Соціальна малозахищеність	Стан, при якому молода сім'я не має достатніх соціальних гарантій та ресурсів для захисту своїх прав.	https://social-science.uu.edu.ua (дата звернення: 04.03.2025)
5	Психолого-педагогічна підготовленість	Рівень готовності молоді до спільного сімейного життя, включаючи здатність адаптуватися до спільного побуту.	https://core.ac.uk (дата звернення: 04.03.2025)
6	Відповідальність у шлюбно-сімейних стосунках	Усвідомлення молоддю наслідків власних рішень при створенні і підтримці сімейних відносин.	https://core.ac.uk (дата звернення: 04.03.2025)
7	Репродуктивна функція	Основна функція сім'ї, що забезпечує продовження роду шляхом народження та виховання дітей.	https://repository.kpi.kharkov.ua (дата звернення: 04.03.2025)
8	Розпад сім'ї (розлучення)	Процес дезорганізації сімейних стосунків, який призводить до збільшення кількості розлучень.	https://social-science.uu.edu.ua (дата звернення: 04.03.2025)

9	Сімейна адаптація та комунікація	Процес пристосування молодшої сім'ї до спільного побуту, розвиток комунікації та взаєморозуміння.	https://core.ac.uk (дата звернення: 04.03.2025)
10	Державна підтримка молодшої сім'ї	Система заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для існування молодшої сім'ї.	https://repository.kpi.kharkov.ua (дата звернення: 04.03.2025)

Таким чином, на основі аналізу використаної літератури виявлено ряд проблем молодшої сім'ї, які залежать від мотивів укладання шлюбу. У наш час ігноруються морально-духовні аспекти, що є запорукою щасливих сімейних відносин. Статистику найчастіших причин розлучень нині поповнює так звана трудова міграція, адже у цьому випадку відсутнє живе спілкування партнерів. Найбільш розповсюдженою у сучасному світі є інтернет-залежність молодих людей, що перешкоджає виконання повноцінної ролі партнера у подружніх стосунках.

Список використаних джерел:

1. Вплив війни на молодь в Україні. URL : <https://www.undp.org> (дата звернення 04. 03. 2025).
2. Костровець Л. Б. Значення молодих сімей у процесі формування повноцінного українського суспільства. URL: <http://eprints.kname.edu.ua> (дата звернення 04. 03. 2025).
3. Молода сім'я в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми. URL: <https://social-science.uu.edu.ua> (дата звернення 04. 03. 2025).
4. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 04. 03.2025).
5. Проблеми молодшої сім'ї – це насправді комплекс психологічних. URL: <https://core.ac.uk> (дата звернення 04.03.2025).
6. Проблеми українських сімей в період війни. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua> (дата звернення 04. 03. 2025).

7. Соціальні проблеми молодих сімей у сучасному суспільстві. URL: <http://eprints.kname.edu.ua> (дата звернення: 04. 03. 2025).

Автор статті:

Юрій ЄВТУШЕНКО,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ВЕБ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

В епоху цифрових технологій веб-технології стали невід'ємною частиною нашого життя, проникаючи в усі сфери суспільства, включаючи систему соціального захисту. Їх використання відкриває широкі можливості для покращення комунікації між державою, соціальними службами та громадянами, які потребують допомоги. Особливо гостро це питання постало в умовах війни в Україні, коли швидкість та достовірність інформації набувають критичного значення.

Цифрові платформи можуть значно підвищити прозорість державних інституцій, забезпечити більш ефективну взаємодію з громадянами, а також сприяти кращій реалізації політик, механізмів державної інформаційної політики і державних програм.

Веб-технології стали потужним інструментом для зв'язку між громадянами, дозволяючи оперативно обмінюватися інформацією, координувати дії та надавати підтримку. Однак, паралельно з цим, зросла небезпека поширення фейкових новин та дезінформації, особливо через новинні Телеграм-канали, що може завдати значної шкоди та посіяти паніку. Тому критично важливою є перевірка інформації та використання лише достовірних джерел.

Сучасна система соціального захисту прагне до ефективності та прозорості, і в цьому контексті інформаційні Веб-технології відіграють ключову роль. Завдяки створенню інтегрованої інформаційної мережі, що базується на актуальних державних реєстрах, стає можливим надання послуг дистанційно, мінімізація корупційних ризиків та автоматизація процесів отримання документів і соціальної допомоги. Це не лише скорочує ручну роботу та знижує вірогідність помилок, але й прискорює виплати та забезпечує злагоджену взаємодію між різними державними та фінансовими установами. Центральним елементом цієї системи є єдиний соціальний реєстр, який слугує інформаційним ядром [2; 3].

Водночас, Веб-технології відіграють незамінну роль у поширенні інформації про благодійні фонди, громадські організації та збори коштів для військових і постраждалих від війни. Це дозволяє оперативно збирати необхідну допомогу та підтримувати тих, хто цього потребує [3].

Єдина інформаційна система соціальної сфери (ЄІССС) дозволяє швидко отримати різні види допомоги. Замовником такої системи є Міністерство соціальної політики. Проєкт реалізовано разом з Міністерством цифрової трансформації та за підтримки USAID/UK «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS», Фондом Євразія [1].

Автоматизована система соціального захисту (АССЗ) покликана підтримувати всі технологічні процеси в соціальній сфері України. Її основна мета – забезпечити швидке та зручне формування інформації, а також надати громадянам можливість оформлювати державні допомоги, виплати та компенсації через електронні сервіси. Система також надає інформацію про соціальні послуги та їх отримання онлайн, визначає пільги у сфері пенсійного страхування (включаючи накопичувальне), здійснює виплати гуманітарної допомоги та підтримує процедури соціального захисту різних категорій населення, таких як внутрішньо переміщені особи, малозабезпечені сім'ї та особи з інвалідністю [4].

Технічною основою АССЗ є рішення корпорації Oracle. Однією з важливих складових Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС) є програмно-апаратні комплекси, призначені для управління процесами обслуговування в сервісних центрах. Ці підсистеми автоматизують щоденні рутинні операції та впорядковують запити громадян, які звертаються за соціальними послугами. Прикладом є підсистема «Електронна черга», яка керує потоком відвідувачів, розподіляючи їх між вільними фахівцями за часом. Кожен працівник сервісного центру використовує автоматизоване робоче місце (АРМ). Крім того, впроваджено єдину систему електронного документообігу, яка автоматизує всі етапи створення, обробки, моніторингу та контролю електронних документів [1].

Важливим кроком є впровадження системи ретроконверсії, яка масово переводить паперові архіви документів в електронний формат. Завдяки цій системі вже оцифровано 4,5 мільйона пенсійних справ із загальної кількості 9,5 мільйонів (47%) [4].

Серед систем та підсистем сервісних центрів можна виділити наступні:

- **Соціальна підтримка ВПО:** Забезпечує надання допомоги понад 2 мільйонам внутрішньо переміщених осіб як онлайн, так і в сервісних центрах, включаючи різні види соціальної підтримки.
- **Реєстр надавачів соціальних послуг:** Є єдиною загальнодержавною централізованою базою даних юридичних та фізичних осіб, які мають право надавати соціальні послуги громадянам. Соціальні працівники взаємодіють з цим реєстром, допомагаючи громадянам реєструватися для отримання послуг.
- **Надання соціальних послуг на Порталі Дія:** Забезпечує подання заяв на усиновлення дітей, верифікацію персональних даних та обробленої інформації, а також надання відповідних документів-дозволів.
- **Отримання громадянами виплат від міжнародних організацій:** Завдяки Єдиному соціальному реєстру, який є ключовим елементом ЄІССС, було проведено верифікацію даних та сформовано списки на виплату для понад 4 мільйонів осіб, які подали заявки через систему «Допомога». Соціальні працівники допомагають у верифікації даних та оформленні цих виплат.
- **Підтвердження статусу людей з інвалідністю:** Забезпечує надання верифікованої інформації про наявність інвалідності з інформаційних систем Міністерства соціальної політики та Пенсійного фонду під час звернення за соціальною допомогою, перетину кордону та в інших випадках (загалом обліковується понад 2,5 мільйона осіб з інвалідністю). Соціальні працівники допомагають у верифікації даних, отриманні інформації, соціальної допомоги та документів [2].

Централізований банк даних з проблем інвалідності (ЦБІ) Міністерства соціальної політики України автоматизує процеси реєстрації та обслуговування осіб з інвалідністю відповідно до законодавства. Ця підсистема дозволяє швидко знаходити реєстраційні дані, формувати індивідуальні програми реабілітації, направлення на забезпечення технічними засобами реабілітації, реєструвати бездомних громадян та вести облік підприємств, що надають соціальні, освітні та реабілітаційні послуги [4].

Електронний кабінет особи з інвалідністю спрощує процедури надання соціальних послуг, доступу до інформації, формування запитів та отримання відповідей. У системі обліковується 2,4 мільйона осіб, а кількість активних користувачів становить 3,5 тисячі [4].

Цифровізація рутинних процесів соціальних працівників має на меті звільнити їх час для більш активної комунікації та взаємодії з людьми, які потребують соціальної допомоги та захисту. Навчання соціальних працівників включає загальні знання та навички роботи з основними модулями інформаційної системи, а також детальне виконання процедур та операцій відповідно до їхніх посадових інструкцій [3].

Соціальні працівники, які безпосередньо працюють з вразливими категоріями населення, також допомагають їм реєструватися в електронних кабінетах та користуватися соціальними мережами та Інтернетом.

Згідно даного матеріалу, я роблю такі висновки:

Для успішної діяльності соціальних працівників критично важливий високий рівень цифрової грамотності, що включає інформаційну, комп'ютерну, медіа-, комунікативну та технологічну складові. Ці компетентності дають змогу ефективно працювати з інформацією: обробляти, аналізувати та передавати її різними цифровими каналами, налагоджувати онлайн-комунікацію, використовувати необхідні програми та пристрої.

Медіаграмотність є ключовою для здатності соціальних працівників роз'яснювати та перевіряти інформацію. З огляду на це, для кожного працівника або їх групи за напрямом слід розробити комплексну програму розвитку цифрової грамотності з оцінкою знань і навичок, детальними алгоритмами виконання робочих завдань в цифровому форматі (надання послуг, консультування онлайн, робота з особистим кабінетом, допомога користувачам), контрольними завданнями та спеціалізованими тренінгами, можливо, у формі навчальної карти.

Список використаних джерел:

1. Єдина інформаційна система соціальної сфери України
[URL:https://medirent.ua/projects/project/yedyna-informatsiina-systema-sotsialnoi-sfery-yeisss-ukrainy](https://medirent.ua/projects/project/yedyna-informatsiina-systema-sotsialnoi-sfery-yeisss-ukrainy) (дата звернення 10.04.2025).

2. Міністерство соціальної політики. Єдина інформаційна система соціальної сфери
URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21396.html> (дата звернення 12.04.2025).
3. Міністерство цифрової трансформації URL: <https://thedigital.gov.ua/news/bez-dodatkovikh-dovidok-ta-cherh-yakzminitsya-sfera-sotsialnikh-poslug-z-vprovadzhennyam-edinoi-informatsiynoi-sistemi-sotsialnoi-sferi> (дата звернення 12.04.2025).
4. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.04.2025).

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ»

Ефективне тестування успішності здобувачів вищої освіти потребує розробки низки тестових завдань, спрямованих на виявлення виконавських умінь, які зазначені в запланованих результатах навчання.

Тест (як інструмент вимірювання) – це сукупність тестових завдань (item), які підібрані за певними правилами для вимірювання певного кількісного показника [1].

Тестування використовується для навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт, проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми.

За освітньою програмою 231 Соціальна робота / Соціальна робота (2021) на вивчення ОК «Теорія і практика соціальної роботи в зарубіжних країнах» виділено 120 кредитів, 2 модулі.

У ході тестування з модуля 2 «Технології соціальної роботи за кордоном» із зазначеної освітньої компоненти враховувалося «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка » та політика тестування.

Політика тестування має забезпечити:

- ✓ належне використання тесту здобувачами вищої освіти;
- ✓ охорону та безпеку тестових матеріалів та результатів;
- ✓ конфіденційність доступу до результатів тестування та розрахунку тестових балів;
- ✓ підготовку екзаменованих до тестування та зворотний зв'язок щодо повідомлення результатів;

- ✓ відповідальність перед екзаменованими перед тестуванням, під час тестування та після нього; відповідальність та підзвітність кожного окремого користувача.

Нами розроблено 160 тестів з ОК «Теорія і практика соціальної роботи в зарубіжних країнах». Зразки тестів додано, зокрема:

1. У графстві Кент (Південно-Східна Англія) оцінювання потреб громадян у соціальних послугах та їхнє надання базуються на таких ключових завданнях, ОКРІМ:

- А) мінімізація сильних сторін різних секторів;
- Б) фокусування на стратегічних цілях;
- В) задоволення потреби громад і громадян спільно;
- Г) відкритість до різних сервісних моделей для досягнення кращих результатів;
- Д) надання кращих послуг за менші гроші.

2. У Бельгії функціонують (.....) типів спеціальних закладів (для дітей з легким ступенем розумової відсталості; з середнім і важким; з емоційно-вольовими порушеннями та розладами поведінки; з фізичними розладами; з порушеннями зору та слуху; із соматичними захворюваннями; з труднощами в навчанні). У дужках замість крапок потрібно поставити число:

- А) 8;
- Б) 7;
- В) 6;
- Г) 5;
- Д) 4.

3. Система виховання дітей в Англії передбачає різні види її прояву. Так «Mainstay» передбачає догляд за дітьми на досить короткий період, в основному на 2–3 місяці у зв'язку з тимчасовими труднощами. Коли проблеми вирішуються, дитина повертається до біологічної сім'ї, якщо ні, то згодом оформляється фостеринг. «Mainstay» передбачає догляд за дітьми:

- А) від 11 до 17 років;
- Б) від 10 до 17 років;

В) від 9 до 17 років;

Г) від 8 до 17 років;

Д) від 7 до 17 років;

4. В Італії громадська організація Асоціація «Amici dei Bambini», що в перекладі означає «Друзі Дітей». Які факти про цю організацію є достовірними?

А) всі відповіді правильні;

Б) «Amici dei Bambini» створена з ініціативи кількох сімей, які всиновили чи взяли на тимчасову опіку дитину;

В) Мета діяльності «Amici dei Bambini»: досягти того, щоб кожна залишена дитина змогла жити у сім'ї;

Г) Мета діяльності «Amici dei Bambini»: не допустити відмови батьків від дитини шляхом підтримки сім'ї у важкій ситуації;

Д) Мета діяльності «Amici dei Bambini»: надати професійну спеціалізовану допомогу батькам з метою повернення до них тимчасово вилученої з сім'ї дитини.

5. Вибрати вид соціальної допомоги у Німеччині за характеристикою « соціальна допомога передбачає позики і стипендії для школярів і студентів, а також їх взяття під опіку, у тому випадку, коли вони опинилися у складних ситуаціях)», це:

А) підтримка дітей та молоді;

Б) базова соціальна допомога для літніх людей;

В) дотація на оренду житла (житлова допомога);

Г) допомога безробітним (тим, хто шукає роботу);

Д) допомога біженцям.

Узагальнимо, тести переважають над усталеними, традиційними методами діагностування рівня знань здобувачів вищої освіти. Вони не є універсальним засобом, але якісно створений, валідний, апробований тестовий інструмент дає якісну та надійну інформацію, що відповідає реаліям.

Список використаних джерел:

1. Болюбаш Я. Я. Педагогічне оцінювання і тестування. URL: <https://testcentr.org.ua/books/pedahohichne-%20otsinyuvannya-i-testuvannya.pdf> (дата звернення: 23.01.2025).
2. Бондаренко В. В. Оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200103175.pdf> (дата звернення: 23.01.2025).
3. Кушніренко М.Р. Організація соціальної роботи в Бельгії URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25055/1/Kushnirenko.PDF> (дата звернення: 23.01.2025).
4. Лундюк Сергій. Забезпечення соціальної безпеки в умовах воєнного стану: зарубіжні досвід. URL: <file:///C:/Users/User/Desktop/369-f> (дата звернення: 23.01.2025).
5. Логвиненко Тетяна Олександрівна Професіоналізація соціальної роботи в Скандинавських країнах як суспільна потреба. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/.pdf> (дата звернення: 23.01.2025).
6. Медулич С. Особливості соціальної роботи в Норвегії. URL <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25057/1/Medulych.PDF> (дата звернення: 23.01.2025).
7. Мішина С. В. Н Німецький досвід надання соціальної допомоги. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/79.pdf (дата звернення: 23.01.2025).
8. Надання соціальних послуг в Англії. / Світлана Щербань. Х.: ХІСД, 2018. 28 с URL: <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2018/10/Nadannia-sotsial-nykh-posluh-v-Anhlii-2018.pdf> (дата звернення: 23.01.2025)
9. Особливості здійснення соціальної роботи у Німеччини: досвід для України URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1656> (дата звернення: 23.01.2025).
10. Особливості соціальної роботи і соціальної політики в Італії URL: <https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/1234> (дата звернення: 23.01.2025).

11. Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка URL: https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf (дата звернення: 22.02.1015)
12. Пришляк О. Ю. Соціально-педагогічна підтримка дітей і молоді у федеративній республіці Німеччина URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jsp> (дата звернення: 23.01.2025).
13. Система соціального захисту : досвід Франції URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132275731.pdf> (дата звернення: 23.01.2025).
14. Система соціального захисту в Китаї URL: file:///C:/Users/User/Desktop/vnaddy_2018_3_21.pdf (дата звернення: 23.01.2025).
15. Соціальна допомога в США URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2010/12/SA_In_USA_UKR.pdf (дата звернення: 23.01.2025).
16. Стрелецька-Бабенко О.В. Технології соціальної роботи а зарубіжних країнах. КРАЇНАХ URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/> (23.01.2025).
17. Турчин О.І. Особливості соціальної політики в Нідерландах URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25058/1/Turchen.PDF> (дата звернення: 23.01.2025).
18. Тучак Х. В. Соціальна робота в Данії. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25059/1/Tuchak.PDF> (дата звернення: 23.01.2025).
19. Фостерне виховання дітей у США та Великобританії URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2021/5.pdf (дата звернення: 23.01.2025).

Авторка статті:

Христина ЗОСІМ,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

МЕДІАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

У сучасному суспільстві соціальні працівники все частіше стикаються з конфліктами, що виникають у родинах, спільнотах, установах. Вирішення таких ситуацій потребує не лише професійних знань, а й ефективних методів. Одним із таких інструментів є медіація — процес, що базується на принципах добровільності, нейтральності та конфіденційності.

Медіація — це конструктивний спосіб врегулювання суперечок за участі нейтральної третьої сторони — медіатора. Вона дозволяє сторонам конфлікту спільно знайти прийнятне рішення, зберігаючи гідність та повагу один до одного. На відміну від судового розгляду, медіація зосереджується на потребах, а не лише на правах.

У практиці соціальної роботи конфлікти можуть виникати в найрізноманітніших контекстах: між батьками і дітьми, учасниками освітнього процесу, клієнтами соціальних служб, між громадами та державними структурами. Саме тому володіння навичками медіації стає дедалі важливішим для соціального працівника.

Процес медіації включає кілька ключових етапів: встановлення контакту зі сторонами, визначення суті конфлікту, пошук варіантів вирішення, досягнення згоди та її документування. Соціальний працівник, який виконує роль медіатора, не приймає рішень за сторони, але допомагає їм прийти до взаєморозуміння.

Роль соціального працівника у цьому процесі є ключовою. Він виступає не лише посередником, а й підтримує психологічно, допомагає знизити емоційне напруження, зберігає об'єктивність і конфіденційність. Такий підхід сприяє створенню довірливого середовища для вирішення конфлікту.

Практичне застосування медіації демонструє її ефективність. Наприклад, у школах вона знижує рівень агресії серед учнів, у громадах — запобігає ескалації локальних

суперечок, у родинах — допомагає уникнути тривалих судових процесів щодо опіки над дітьми чи розподілу майна.

Попри переваги, впровадження медіації у соціальну сферу стикається з низкою викликів. Це недостатнє розуміння суспільством суті цього процесу, обмежена кількість підготовлених фахівців, а також відсутність стабільного фінансування відповідних програм.

Проте розвиток медіації відкриває великі перспективи. Вона сприяє формуванню культури діалогу, ненасильницької комунікації та підвищенню відповідальності за прийняті рішення. Усе це робить медіацію не лише технологією вирішення конфліктів, а й інструментом позитивних змін у суспільстві.

Отже, медіація є важливою складовою сучасної соціальної роботи. Вона забезпечує гуманний підхід до вирішення складних ситуацій, зберігає цілісність стосунків та сприяє соціальній згуртованості.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX.
2. Васильченко Л. В. Медіація: навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2021.
3. Теслюк С. М. Медіація як інструмент трансформації конфліктів.
4. Головатий М. Ф. Соціальна робота: теорія і практика. – Київ: Каравела, 2020.
5. Коваль Н. І. Конфліктологія та медіація в соціальній роботі.
6. Буш Р. А. Б., Фолгер Дж. П. The Promise of Mediation. – Jossey-Bass, 2005.

Автор статті:

Богдан ІВАЩЕНКО,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

завідувачка кафедри соціальних технологій,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах повномасштабної агресії, яка триває в Україні, соціальний захист осіб похилого віку є одним із пріоритетних напрямків державної політики. Ця категорія населення є особливо вразливою, і держава постійно адаптує свою нормативно-правову базу, щоб забезпечити їм гідне життя та необхідну підтримку в умовах воєнного стану.

Фундаментом соціального захисту громадян похилого віку в Україні є Конституція України, яка закріплює право кожного на соціальний захист, включаючи пенсійне забезпечення. Детальніше ці принципи розкриваються в Законі України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», який гарантує право на працю, матеріальне забезпечення (пенсії, різні види допомоги) та соціальні послуги [1].

Ключовим також є Закон України «Про соціальні послуги», що регулює надання різноманітної допомоги, спрямованої на подолання складних життєвих обставин. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» визначає порядок та умови пенсійного забезпечення. Особливу увагу заслуговує Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який надає додаткові пільги та підтримку ветеранам та їхнім родинам [3].

Україна також дотримується міжнародних стандартів, таких як Європейська соціальна хартія та Мадридський міжнародний план дій з питань старіння, що підкреслює зобов'язання держави щодо захисту прав літніх людей [3].

Повномасштабне вторгнення створило безпрецедентні виклики для системи соціального захисту. Проте держава докладає максимум зусиль для забезпечення безперервності виплат та доступності послуг.

Незважаючи на значне навантаження на бюджет, держава продовжує виконувати свої зобов'язання з виплати пенсій. Були запроваджені та вдосконалені механізми, що дозволяють отримувати пенсії навіть у районах активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях. Це включає можливості дистанційного обслуговування через електронні сервіси Пенсійного фонду України [4]. Також здійснюється індексація пенсій та передбачені компенсаційні виплати для певних вікових груп пенсіонерів (наприклад, для осіб старше 75 або 80 років) [4].

В умовах воєнного стану надання соціальних послуг може відбуватися за спрощеною процедурою. Це дозволяє оперативно надавати допомогу тим, хто її потребує найбільше.

Серед таких послуг:

- Інформування та консультування;
- Кризовий телефон та екстрене втручання;
- Надання притулку та короткотермінового проживання;
- Послуги догляду (вдома, стаціонарного, паліативного) – їх можуть надавати на підставі простої заяви до органу соціального захисту або військової адміністрації [2].

Ці заходи допомагають забезпечити базові потреби та підтримати психоемоційний стан літніх людей, які переживають стрес війни.

Законодавство також адаптується для розширення кола осіб, що визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України. Це охоплює, зокрема, учасників добровольчих формувань територіальних громад. Для цих категорій передбачено підвищені норми пенсійного забезпечення та можливість дострокового виходу на пенсію [5].

В підсумку, можна сказати, що нормативно-правова база соціального захисту осіб похилого віку в Україні в умовах війни демонструє здатність до швидкої адаптації та зосередженість на підтримці найуразливіших верств населення. Незважаючи на безпрецедентні виклики, держава прагне забезпечити виконання своїх зобов'язань, надаючи як матеріальну допомогу, так і необхідні соціальні послуги, що є проявом гуманного ставлення та сприяє соціальній безпеці в цей складний період.

Список використаних джерел:

1. Соціальний захист, гарантії та пільги громадян похилого віку. *Урядовий контактний центр*. URL: <https://ukc.gov.ua/knowledge/sotsialnyj-zahyst-garantiyi-ta-pilgy-gromadyan-pohylogo-viku/> (дата звернення: 17.04.2025).
2. Соціальні послуги в умовах війни: нові зміни та виклики. *Парламент.org.ua*. URL: <https://parlament.org.ua/analytics/soczialni-poslugy-v-umovah-vijny-novi-zminy-ta-vyklyky/> (дата звернення: 17.04.2025).
3. Політика щодо літніх людей. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/polityka-shchodo-litnikh-lyudey> (дата звернення: 17.04.2025).
4. Дії влади та суспільства щодо захисту громадян похилого віку є проявом гуманного, шанобливого ставлення та сприяють соціальній безпеці в умовах воєнного стану. *Верховна Рада України*. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/237787.html (дата звернення: 17.04.2025).
5. Особливості пенсійного забезпечення громадян у воєнний та повоєнний період згідно з українським законодавством. *Consultant.net.ua*. URL: <https://consultant.net.ua/consultant-article/7349> (дата звернення: 17.04.2025).

РАЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ОСОБИСТІСНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Поняття особистісної ефективності, самоефективності, ефективності діяльності тісно пов'язані з категорією якості. Отже, з метою визначення основних понять звернемось до стандарту ISO 9000:2015-11 - Системи управління якістю - Основні положення та словник термінів [1].

В даному стандарті поняття ефективність визначається як співвідношення між досягненим результатом і використаними ресурсами. Досить часто ефективність ототожнюють з результативністю. Це не зовсім вірно, оскільки, згідно вище зазначеного стандарту, результативність – це ступінь реалізації запланованих робіт і досягнення запланованих результатів. Оцінка ефективності, це не лише вимірювання отриманих результатів, це аналіз того, якою ціною ці результати досягнуто.

Якщо ми говоримо, про особистісну ефективність, то необхідно розуміти скільки сил, енергії, часу витрачено для досягнення того чи іншого результату, як ці витрати можна оптимізувати, і як знайти шлях досягнення результату, який би не привів до особистісного вигорання. Особливо це важливо в процесі здійснення професійної діяльності, оскільки це діяльність певного практично сталого типу, діяльність довготривала, діяльність, яка вимагає постійного використання певних ресурсів організму, які, в кращому випадку, є поновлювальними. Отже, особистісна ефективність – це не лише досягнення кращого результату, використовуючи менше ресурсів, це вміння постійно відновлюватись, відроджуватись, підніматись в процесі здійснення професійної діяльності на вищу сходинку особистісного зростання.

Нажаль, у професійному стандарті «Соціальний працівник» не приділено належної уваги компетентностям, які визначають здатність до раціональної організації своєї діяльності, йдеться лише про здатність організовувати діяльність інших, в тому числі й

соціальних працівників, оцінювати якість і ефективність наданих послуг (В1. Г1, Д1, Д2, Є1, Є2) [2].

Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 231 «Соціальна робота» містить такі компетентності й програмні результати, що дотичні до особистої ефективності [3]:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК13. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб.

СК10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

СК12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту.

СК15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

СК16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

СК20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

ПР 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

ПР 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.

ПР 14. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога.

ПР 16. Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

ПР 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.

ПР 22. Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей [3].

Однак, лише ПР 16 безпосередньо пов'язаний з формуванням особистісної ефективності.

В той же час практична діяльність соціального працівника вимагає здатності максимально швидко і якісно виконувати поставлені завдання, надавати належну допомогу вразливим групам населення в стислі терміни, в критичних умовах, і при цьому, вміти піклуватись про себе, щоб власний організм не ставав витратним матеріалом професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. ISO 9000:2015-11 - Системи управління якістю - Основні положення та словник термінів. URL: https://m.tntu.edu.ua/storage/pages/00000651/dstu9000-2015_osnovni_pol.slovnyk.pdf (дата звернення: 01.03.2025).
2. Професійний стандарт «Соціальний працівник». URL: <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/75-1049.pdf> (дата звернення: 01.03.2025).
3. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 231 «Соціальна робота». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsial.robota-bakalavr-VO.18.01.pdf> (дата звернення: 01.03.2025).

Авторка статті:

Олександра КАНОВА,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

СОЦІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕПОВНОЇ СІМ'Ї

Неповні сім'ї наявні у будь-якому суспільстві, незалежно від його політичного та економічного становища, розвиненості соціальної політики, захищеності населення і загального рівня життя. Ці фактори лише впливають на кількість таких сімей, якість їх побуту й отримуваної допомоги. При цьому звести до нуля неповні сім'ї неможливо. Адже щороку відбуваються розлучення з різних причин, пари живуть без офіційного оформлення шлюбу, внаслідок війни в Україні в рази збільшилася смертність, а це лише сприяє збільшенню кількості неповних сімей та нові особливості їх життя. Винятково важко, як зазначають фахівці, при звичаїтися до нових умов та існувати дітям. З точки зору вікової періодизації, одним із найскладніших етапів є підлітковий вік, на який неповна сім'я може мати особливий вплив. Причому, індивідуальний для кожного підлітка.

Сім'я, що є первинним соціальним середовищем для людини, відіграє ключову роль у становленні її як особистості. Саме вона задає основу для створення і підтримки соціальних зв'язків із суспільством, сприйняття і дотримання моральних норм, уміння співпрацювати, а також впливає на самооцінку, світогляд та саморозуміння. Залежно від якості сімейних зв'язків, дитина може підпадати під вплив негативних чинників у суспільстві або ж протистояти їм. При вихованні у неповній сім'ї можуть виникати як внутрішньосімейні та особистісні проблеми, так і пов'язані із оточенням. Найпоширенішими проблемами всередині неповних сімей в Україні на сьогодні є: матеріальна нестабільність, обмежені ресурси, тривожність, занижена самооцінка, почуття сорому, погіршення успішності у навчанні, злочинні дії, алко- чи наркозалежність. До загальносоціальних можна віднести підвищені ризики булінгу, ранньої вагітності, депресії, довга адаптація до нових умов, відсутність прикладу нормальних взаємовідносин між чоловіком і жінкою, а також ними й іншими членами сім'ї.[2]

Якщо виокремити підлітковий період, коли спілкування переростає в основний спосіб передачі інформації, самовираження і можливість долучитися до колективу,

набувають значення особливості комунікативних взаємодій, адже вони мають вагомий вплив на становлення індивіда та його подальших патернів поведінки в житті. Саме в перехідному віці людина починає активно аналізувати те, що відбувається довкола, і виробляти свою позицію, яка може змінюватися залежно від набутого досвіду.

Складнощі, з якими стикаються члени неповних сімей, відрізняються в залежності від їх вікової групи, середовища проживання, рівня доходів, освіти, загальної обізнаності та власне причини неповноти сім'ї. Щодо останнього, дослідники виділяють осиротілі, позашлюбні, розведені, які розпалися та дистантні сім'ї. Враховуючи війну в Україні, розповсюдженими стали осиротілі та дистантні родини внаслідок переїзду в більш безпечне місце частини сім'ї або захисту суверенітету нашої країни одним або декількома з її членів. В залежності від того, хто виховує дітей, класифікують материнські й батьківські сім'ї. [1] Від особи, з якою лишилася дитина, залежать особливості виховання та труднощі, які можуть трапитися на її шляху в подальшому житті. Характерними рисами материнської сім'ї можуть бути дефіцит емоційної підтримки, суворість матері, недостатність рішучості, самостійності дитини, покладання на неї великої кількості обов'язків, бажання любові і її заслужування. Батьківській сім'ї може бути притаманний емоційний холод, важкість у вираженні емоцій, брак часу на виховання, суворість, відсутність материнської турботи, негативне ставлення до особи матері або взагалі жінок чи постійний пошук заміни їй.[2] Та кожна сім'я унікальна і може мати свої особливості, залежно від усвідомленості батьків.

Не варто забувати і про ставлення нашого суспільства до таких родин. Адже досі більша частина відповідальності за збереження шлюбу і виховання дітей лежить на плечах жінки. Цей усталений стереотип звучить з усіх сторін поряд з іншим – жінка не може нормально жити без чоловіка, а якщо він пішов, то це також її провина. При цьому оточуючі можуть висловлювати свої здогадки як єдино правильний варіант дітям, що може сколихнути їх нестабільну психіку та поглибити відчуття інакшості.

Підсумовуючи вище сказане, неповна сім'я є частим явищем у нашому суспільстві, але в більшості випадків негативно ним сприймається. Останніми роками відбуваються зміни в ставленні до цього різновиду побудови сімейних стосунків внаслідок війни, наслідками якої є збільшення кількості осиротілих та дистантних сімей. Попри це, стан

дітей з таких сімей погіршується через переживання втрати та зміну середовища чи окремих обставин життя. Особливо важко пристосовуватися до змін підліткам, у яких відбувається перебудова сприйняття себе та світу довкола. Тому важливо, щоб в їх оточенні була підтримка, розуміння та можливості для реалізації себе у різних сферах.

Список використаних джерел:

1. Кваша Х. Особливості виховання та соціалізації дитини в неповних сім'ях. Теоретико-методичні підходи до психічного та особистісного розвитку дитини в умовах системних змін: збірник науково-методичних праць. За заг. ред. Н. М. Дубравської. Житомир: ЖДУ ім. І.Франка, 2015. С.32-34 (дата звернення: 23.03.2025).
2. Перкова Н. В. Соціально-педагогічні проблеми неповної сім'ї : Сторінка соціального педагога. 2024. URL: https://pageofsocialteachers.blogspot.com/2018/12/blog-post.html?utm_source=perplexity&m=1 (дата звернення: 21.03.2025).

Авторка статті:

Юлія КАРАЩУК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНІЦЬКА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ (НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ) В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.

За сім років до початку повномасштабного вторгнення і запровадження воєнного стану в Україні, 5 лютого 2015 року оприлюднено Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Він регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад [2].

Зазначимо, що територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) – це спеціальні державні установи, які здійснюють соціальне обслуговування та надають соціальні послуги громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги за місцем проживання [4].

На соціальне обслуговування (надання соціальних послуг) в територіальних центрах мають право:

- ❖ громадяни похилого віку, інваліди, хворі (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці), які не здатні до самообслуговування і потребують постійної сторонньої допомоги, визнані такими в порядку, затвердженому МОЗ;
- ❖ громадяни, які перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з безробіттям і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, стихійним лихом, катастрофою (і мають на своєму утриманні неповнолітніх дітей, дітей-інвалідів, осіб похилого віку, інвалідів), якщо середньомісячний сукупний дохід їх сімей нижчий ніж прожитковий мінімум для сім'ї [4].

Звернемо увагу, що територіальні центри забезпечують безоплатне соціальне обслуговування громадян, які не мають рідних працездатного віку, що повинні забезпечити

їм догляд і допомогу. Проте територіальні центри можуть надавати платні соціальні послуги громадянам, які мають рідних, що повинні забезпечити їм догляд і допомогу.

Головними напрямками діяльності територіальних центрів є:

- виявлення та облік самотніх непрацездатних малозабезпечених громадян, які мають право на соціальне обслуговування;
- організація соціального обслуговування громадян, надання їм соціально-побутових, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-медичних, соціально-економічних, юридичних, послуг з працевлаштування, послуг з професійної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями, інформаційних, інших соціальних послуг [3].

Система соціальної роботи в територіальних центрах соціального Обслуговування (надання соціальних послуг) має відповідні відділення,, що входять до структури територіальних центрів (Див. Рис 1.1.).

Соціальної допомоги вдома – надання соціального обслуговування (надання соціальних послуг) одиноким громадянам, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з частковою втратою рухової активності (мають III, IV, V групу рухової активності) і потребують сторонньої допомоги, соціального обслуговування (надання соціальних послуг) в домашніх умовах згідно з медичним висновком.

Роботу цього відділу забезпечують соціальні працівники, які надають різні види соціально-побутових послуг (придбання та доставка товарів з магазину, виклик лікаря, допомога у прибиранні приміщення, пранні білизни тощо).

Рис 1. Система соціальної роботи в територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

Відділ соціально-медичних послуг – обслуговує громадян незалежно від їх сімейного стану, які не мають медичних протипоказань для перебування в колективі та потребують соціально-медичних послуг з метою запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, підтримки її здоров'я. Соціально-медичні послуги – організація консультацій щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, підтримка її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів. Психологічні послуги – організація консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення відносин з оточуючим соціальним середовищем, психологічна корекція, методичні поради. Інформаційні послуги – надання інформації, необхідної для ліквідації складної життєвої ситуації, що склалася [4].

Відділ організації надання адресної натуральної та грошової допомоги організовує роботу із надання натуральної допомоги (одяг, взуття, продовольчі та промислові товари, ліки, гарячі обіди тощо) та побутових послуг (послуги перукаря, швачки, ремонту вікон,

дверей, санвузлів, побутової техніки та взуття) на платній та безоплатній основі тим людям, яким ця допомога вкрай необхідна.

Відділ соціально-побутової адаптації – обслуговує громадян незалежно від їх сімейного стану, які мають часткове порушення рухової активності та не мають медичних протипоказань для перебування в колективі та потребують соціально-побутової і психологічної адаптації, надання соціально-побутових, соціально-педагогічних, психологічних послуг з метою усунення обмежень життєдіяльності, підтримання соціальної незалежності, відновлення знань, вмінь та навичок з орієнтування в домашніх умовах, ведення домашнього господарства, самообслуговування, поведінки у суспільстві, сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, організації дозвілля і відпочинку.

Соціально-медичної реабілітації дітей з ДЦП, розумово-відсталих дітей та дітей з ураженням ЦНС, порушенням психіки. Основними завданнями відділень є створення умов для здійснення соціально-психологічної, фізичної, педагогічної реабілітації, спрямованої на розвиток та коригування порушень розвитку дитини-інваліда, навчання її основним та побутовим навичкам, розвиток потенціалу з метою максимально самостійного, продуктивного життя, інтеграції в місцеву громаду і суспільство в цілому.

Відділення паліативної допомоги самотнім хворим (в територіальному центрі соціального обслуговування) надає послуги в домашніх умовах невиліковно хворим самотнім непрацездатним громадянам. Надаються наступні послуги: лікарська допомога на дому (регулярне спостереження, консультації, лікування симптомів хвороби).

Запроваджена соціально-педагогічна послуга «Університет третього віку». Метою роботи Університету є реалізація принципу навчання людей пенсійного віку та інвалідів впродовж всього життя та підтримка фізичних, психологічних та соціальних здібностей [4].

В умовах воєнного стану особливого значення набуває адаптація цих послуг до нових викликів, що передбачає розширення можливостей дистанційного обслуговування, мобільних соціальних бригад та співпрацю з волонтерськими організаціями.

На основі проведеного дослідження встановлено, що територіальні центри соціального обслуговування зіткнулися з такими викликами: зростання кількості людей, які

потребують допомоги; брак ресурсів та персоналу; необхідність оперативного реагування на зміну ситуації; психологічне виснаження працівників соціальної сфери [1].

Отже, система соціальної роботи в територіальних центрах спрямована на забезпечення базових потреб громадян, що перебувають у складних життєвих обставинах. До основних видів соціальних послуг, які надаються такими центрами, належать: соціальна допомога вдома; соціальна адаптація та реабілітація; надання психологічної підтримки; гуманітарна допомога; юридична консультація; соціальний супровід; надання тимчасового притулку; сприяння зайнятості та перекваліфікація.

Список використаних джерел:

1. Дослідження соціальної роботи в громадах: Агентство стратегічних рішень ShiStrategies. URL: <https://strategi.com.ua/case/doslidzhennia> (дата звернення: 14.02.2025).
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII: станом на 16.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 13.02.2025).
3. Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/ територіальної громади у соціальних послугах: Наказ Міністерства соціальної політики України від 19.04.2023 року № 130-Н станом на 19.04.2023 року: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1169-23> (дата звернення: 11.02.2025).
4. Територіальні центри соціального обслуговування: Сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/centri-zahistu.html> (дата звернення: 10.02.2025).

Авторка статті:
Анастасія КАРПАЧОВА,
здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:
Наталія СЕЙКО,
професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ПСИХОСОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ВПО В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

У статті аналізується процес психосоціальної адаптації внутрішньо переміщених дітей у закладах освіти. Розглянуто основні виклики, з якими вони стикаються, зокрема емоційний стрес, соціальну ізоляцію та труднощі у навчанні. Окрему увагу приділено стратегіям підтримки, серед яких психологічний супровід, створення інклюзивного середовища, адаптація освітніх програм та роль громади у процесі інтеграції. Підкреслено необхідність комплексного підходу для забезпечення комфортних умов навчання та соціалізації дітей у новому середовищі.

Актуальність теми психосоціальної адаптації внутрішньо переміщених дітей в освітньому середовищі зумовлена значним зростанням кількості таких дітей унаслідок воєнних дій та соціальних криз. Освітні установи відіграють ключову роль у забезпеченні сприятливих умов для їхньої інтеграції, надаючи не лише академічні знання, а й соціально-психологічну підтримку.

Поняття «адаптація» у психології виникло на основі фізіології і загалом означає стрімке прагнення організму до досягнення рівноваги з зовнішнім середовищем. За визначенням Я. Сікори, адаптація – це процес взаємодії середовища та особистості на різних рівнях (біологічному, психологічному, соціальному), що забезпечує стійке і цілеспрямоване реагування на змінювані умови середовища. [1]

Згідно з Ю. Ждановичем, адаптація в новому освітньому середовищі означає процес фізичного та психологічного звикання дитини до нових соціальних умов, що існують в рамках навчального закладу.[2]

Діти ВПО стикаються з низкою труднощів, серед яких емоційний стрес, викликаний травматичним досвідом, втратою домівки та розлукою з близькими. Ці фактори можуть спричиняти тривожність, депресивні стани та труднощі у спілкуванні з однолітками. Окрім того, вимушене переривання навчального процесу та зміна навчальних закладів часто

ускладнюють засвоєння матеріалу, що може позначитися на успішності дитини та її впевненості у власних силах.

Вимушена зміна середовища призводить до втрати звичних соціальних зв'язків. Діти опиняються у новому класі, де їм необхідно вибудовувати взаємини з однолітками та педагогами. Соціальна ізоляція часто супроводжується невпевненістю у власній ролі в колективі, нерозумінням нових норм поведінки та труднощами в налагодженні дружніх контактів. Крім того, діти ВПО можуть стикатися з упередженнями або нерозумінням з боку місцевих однолітків. Важливо, щоб освітнє середовище сприяло подоланню цих бар'єрів через активне залучення всіх учасників навчального процесу до формування толерантного і дружнього середовища.

Травматичні події можуть викликати у дітей різні поведінкові особливості, почуття, які важливо відслідковувати та допомогти дитині пережити, проявити й пропрацювати їх. Це можуть бути почуття незахищеності, страх майбутнього, гнів, агресія, сором і відчуття провини, відчуженість та ізоляція від оточуючого середовища, сум. [3]

Одним із найважливіших аспектів підтримки таких дітей є забезпечення психологічного супроводу. Доступ до кваліфікованої допомоги сприяє подоланню стресових станів та поступовому відновленню емоційної рівноваги. У школах має бути створене інклюзивне середовище, в якому кожна дитина відчуватиме себе прийнятою та захищеною. Організація інтеграційних заходів, залучення дітей до спільних проєктів і соціальних активностей допомагають зміцнити їхню впевненість і полегшити процес адаптації. Особливу увагу слід приділяти розробці навчальних програм, що враховують індивідуальні потреби дітей ВПО. Викладачі мають застосовувати гнучкі методики викладання, що допоможуть дітям ефективніше засвоювати матеріал та долати труднощі у навчанні.

Один із ключових напрямів підтримки – це допомога у встановленні нових соціальних контактів. Ефективним способом інтеграції є групові проєкти, спільні творчі ініціативи, соціальні ігри та інтерактивні методи навчання. Також необхідно враховувати культурні особливості, з якими діти приїжджають із різних регіонів. Ознайомлення учнів із

традиціями та цінностями одне одного сприяє більшій відкритості, взаєморозумінню та прийняттю різноманітності у соціальному середовищі.

Методи роботи, які використовуються під час занять практичні психологи це-ізотерапія, казкотерапія, бібліотерапія, кінотерапія, сміхотерапія, рухливі ігри, релаксаційні вправи.

Для усвідомлення і відреагування актуальних емоційних переживань учні створюють і обговорюють з психологом роботи за темами: «Страх», «Радість», «Образ», «Дружба», «Смук», «Веселощі», «Інтерес», «Нудьга». У процесі роботи помітно, як емоція, пов'язана наприклад зі страхом, через створення ряду «страшних» малюнків слабшає і емоційний стан дитини змінює свою спрямованість. [4]

Окрім роботи вчителів, важливу роль відіграють батьки, які можуть підтримати дитину через активну взаємодію зі шкільною адміністрацією та участь у житті класу. Спільні зустрічі, батьківські клуби та консультації із соціальними працівниками допомагають краще розуміти потреби дітей та розробляти ефективні стратегії їхньої адаптації.

Громадські ініціативи відіграють важливу роль у соціалізації внутрішньо переміщених дітей. Волонтерські організації, молодіжні центри, спортивні секції та культурні гуртки допомагають дітям швидше знайти нових друзів та адаптуватися до соціальних реалій регіону. Важливим аспектом є налагодження взаємодії між школою та місцевими спільнотами для залучення дітей до позашкільних активностей.

Психосоціальна адаптація дітей ВПО в освітньому просторі є багатогранним процесом, що охоплює як психологічну, так і соціальну інтеграцію. Створення комфортного освітнього простору для внутрішньо переміщених дітей є завданням, що потребує комплексного підходу. Необхідно не лише забезпечувати освітній процес, а й надавати дітям можливість для соціалізації, підтримки та розвитку в новому середовищі. Лише за умови співпраці педагогів, психологів, соціальних працівників і громади можна досягти успішної інтеграції та емоційного благополуччя дітей, які вимушено залишили свої домівки.

Список використаних джерел:

1. Сікора Я. Б. Адаптація як об'єкт наукового дослідження: психолого-педагогічний аналіз. 2022. № 2 (51). С. 135. (дата звернення 28.03.2025.).
2. Особливості соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених дітей підліткового віку. URL: <https://prubml.e-schools.info/m/pages/osoblivost-sotsalno-psihologchno-adaptats-vnutrshno-peremschenih-dtej-pdltkovogo-vku> (дата звернення: 28.03.2025.).
3. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. Для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. К. :ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 12 с. (дата звернення 28.03.2025.).
4. Психологічний супровід дітей ВПО. URL: <https://osvitatervivka.org.ua/?p=1042> (дата звернення 28.03.2025.).

Авторка статті:

Катерина КОВАЛЬСЬКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Методика соціальної роботи з людьми з інвалідністю є однією з найважливіших складових соціальної політики, яка направлена на забезпечення рівних можливостей для осіб з обмеженими фізичними або психічними можливостями. Вона передбачає не лише надання допомоги в побутових питаннях, але й сприяє соціальній адаптації, інтеграції та рівноправній участі таких людей у всіх сферах суспільного життя. Це складний, багатопрофільний процес, який передбачає залучення спеціалістів різних галузей, створення сприятливого середовища та розробку програм, що відповідають індивідуальним потребам кожної особи.

Один із ключових принципів соціальної роботи з людьми з інвалідністю — це індивідуальний підхід, який враховує як фізичні обмеження, так і психоемоційні, соціальні та економічні особливості кожної людини. Це означає, що соціальний працівник повинен не лише надати практичну допомогу в організації доступу до ресурсів, але й уважно ставитися до психоемоційного стану людини, яка може відчувати депресію, ізоляцію, страх або нерозуміння з боку оточуючих. Психологічна підтримка стає важливою складовою соціальної роботи, оскільки її відсутність може призвести до поглиблення проблем з адаптацією в суспільстві.

Завдання соціального працівника полягає не лише у вирішенні побутових питань, а й у тому, щоб допомогти людині з інвалідністю знайти внутрішню гармонію, зрозуміти та прийняти свою ситуацію. У зв'язку з цим, одна з важливих складових методики соціальної роботи — це психотерапевтична підтримка. Терапевтичні методи, зокрема арт-терапія, музикотерапія, групова психологічна підтримка допомагають людині з інвалідністю подолати стрес, тривогу та депресивні настрої, що часто виникають через соціальну ізоляцію або недостатній рівень уваги з боку оточуючих.

Доступ до громадських установ, транспорту, медичних закладів та інших життєво важливих об'єктів є важливою складовою соціальної роботи. Одним з головних завдань є поліпшення доступності таких об'єктів для людей з інвалідністю. Це може включати як фізичні зміни інфраструктури — пандуси, ліфти, спеціальні місця для паркування, так і організаційні заходи, які забезпечують доступ до цих об'єктів, включаючи створення умов для комфортного пересування людей з інвалідністю.

Програми інформування громадськості також мають велике значення в соціальній роботі з людьми з інвалідністю. Дуже важливо проводити навчання та просвітницькі заходи для громадян щодо прав осіб з інвалідністю, їхніх можливостей і потреб. Це сприяє формуванню толерантного ставлення до таких людей, знижує рівень стереотипів та упереджень, а також стимулює створення більш інклюзивного суспільства.

Не менш важливою частиною методики соціальної роботи є правовий захист людей з інвалідністю. Соціальний працівник може допомогти таким людям з оформленням різноманітних документів, отриманням послуг, а також у вирішенні конфліктних ситуацій, що виникають у сфері трудових прав або прав на медичне забезпечення. Захист прав осіб з інвалідністю передбачає активну участь соціальних працівників у наданні юридичних консультацій, допомозі в оформленні пільг, компенсацій та державних виплат.

Одним із найважливіших напрямків соціальної роботи є забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю у сфері освіти та працевлаштування.

Створення інклюзивного середовища в навчальних закладах — це важливий крок до повноцінної інтеграції таких осіб у суспільство. Важливо забезпечити доступ до освіти, створюючи умови для ефективного навчання та розвитку таких осіб. Це може включати надання спеціалізованих програм, послуг з адаптації навчальних матеріалів, використання сучасних технологій для полегшення навчального процесу. Паралельно з цим, програми працевлаштування повинні сприяти тому, щоб люди з інвалідністю могли працювати на рівних умовах з іншими громадянами, розвивати свої професійні навички та забезпечувати собі гідний рівень життя.

Активна участь людей з інвалідністю в соціальних та культурних заходах є ще одним важливим напрямком соціальної роботи. Це включає організацію різноманітних

програм, які сприяють розвитку творчих здібностей та забезпечують соціалізацію осіб з інвалідністю. Зокрема, спеціалізовані клуби, майстерні, групи підтримки, а також спортивні заходи дозволяють таким людям не тільки розвивати свої таланти, але й почуватися частиною активного суспільного життя, що сприяє зниженню соціальної ізоляції.

Незважаючи на те, що значну частину соціальної роботи займає підтримка самих осіб з інвалідністю, не менш важливою складовою є робота з їхніми родинами. Родичі часто стикаються з великими труднощами в процесі адаптації до змін у житті їхніх близьких. Програми, які допомагають родинам осіб з інвалідністю впоратися з емоційними навантаженнями, а також навчити їх надавати необхідну допомогу та підтримку, є важливим елементом в організації соціальної роботи. Родини можуть отримувати консультації, підтримку в процесі адаптації до нових умов, а також інформацію про права та можливості, доступні їхнім близьким.

Таким чином, методика соціальної роботи з людьми з інвалідністю є багатограним і складним процесом, що потребує комплексного підходу, взаємодії з різними державними та громадськими організаціями, а також залучення спеціалістів різних галузей. Важливо, щоб цей процес був спрямований на створення інклюзивного середовища, яке б забезпечувало не лише фізичний доступ до всіх необхідних ресурсів, але й рівні можливості для самореалізації, розвитку і соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. Це сприяє формуванню суспільства, яке не лише поважає права таких осіб, але й активно працює над тим, щоб вони могли жити повноцінним, активним життям, отримуючи підтримку та можливості для розвитку в усіх сферах соціального життя.

Список використаних джерел:

1. Бук М. Соціальне обслуговування осіб з інвалідністю в реабілітаційних установах України. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2020. № 9. С. 82–89. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.15>.
2. Кочубей Т. Д., Левченко Н. В. Загальні засади створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю. *Social Work and Education*. 2021. № 8(2). С. 204–214.
3. Остролуцька Л. І. Розвиток центрів реабілітації дітей та молоді з інвалідністю в Україні (90-ті рр. XX – початок XXI століття) дисертація на здобуття наукового ступеня

Технології та методи соціальної роботи з різними категоріями клієнтів

канд. пед. наук. спец. 13.00.05 – соціальна педагогіка ; Київський університет імені
Бориса Грінченка. 2021. 326 с.

Авторка статті:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

завідувачка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

ВИКЛИКИ ДЛЯ СІМ'Ї ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

— *Діти...Війна щойно почалася.*

Довга, апокаліптична війна.

Екзистанційна. Такої війни людство не знало від 45-го.....

Кажу тобі: такої війни світ сімдесят сім років не бачив.

І ближчим часом не побачить. Хіба бомбу ядерну кинуть.

Марія Матіос. Нація: серце навпіл.

Видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2025, с. 22.

На третій рік повномасштабного вторгнення росії на територію України ми вже може зробити спробу виділити основні особливості цих подій та їх вплив на ту частину населення, яка найбільш незахищені і потребують особливого захисту і підтримки. Це – ДІТИ.

1. Керуючись варварською стратегією ведення війни російська армія кидає на мирні українські міста і села шквал ракет, БПЛА тощо, більшість яких є пережитками періоду холодної війни і заборонені світовим товариством.
2. Використання зброї, яка призводить до загибелі і травмування цивільного населення, серед яких діти (за офіційною інформацією ювенальних прокурорів на кінець 2024 року - 583 дитини загинули і понад 1655 дістали поранення різного ступеня тяжкості. Офіс генерального прокурора повідомляє: «Понад 2238 дітей постраждали в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії росії»).
3. Вже три роки прицільно наносяться удари по об'єктах критичної інфраструктури, що робить нас «нацією страждань», тобто немає нікого, кого б не торкнулися ці події.
4. Особливо агресивно поводить себе росія на тимчасово окупованих територіях України. Там спостерігаються насаджування грубих форм державобудування, депортація, катування, з'валтування, страта проукраїнського цивільного населення. На тимчасово окупованих територіях тривають своєрідні процеси «дедитинізації» і «дебатьковізації»

(Терміни створені автором за аналогією з «цілями» війни, які пропагує керівництво РФ – авт.). Наступ на батьківство (опікунство) стає критичним втіленням масового насильства і джерелом травматизації і ретравматизації цивільного населення.

У даному випадку сім'я стає ключовим елементом індивідуально-колективного суверенітету. Для відновлення нормальних функцій сім'ї треба плекати захисну дію батьківства і звертати першочергову увагу на: цінність сім'ї, соціально-ситуативність обставин у яких потрапили сім'ї, наслідки для психічного здоров'я батьків, які несуть необхідність забезпечувати піклування над дітьми під тиском.

Слід пам'ятати, що кризові ситуації, які виникають особливо на ТОВ, несуть загрозу виконанню базових завдань батьківства, а саме:

- ✓ Гарантування безпеки та надання засобів існування;
- ✓ Соціоемоційна підтримка дітей (чуйність, заохочення, постійне спілкування, продукування життєво важливих установ);
- ✓ Інструктування та освіта (передача досвіду, просвіта, передача знань);
- ✓ Моніторинг та нагляд за дітьми;
- ✓ Зв'язок з рідними, друзями, установами.

У травмуючі моменти батьки починають більше звертати увагу на:

- Забезпечення фізичного та емоційного виживання;
- Постійні перемовини з представниками влади;
- Плекання індивідуально-колективної ідентичності.

Крім того, батьки мусять стати свідками досвіду, який здобувають діти під час війни, і зробити все можливе, щоб він не став занадто травматичним, наскільки це взагалі можливо. Військовий досвід дітей проявляється у:

- Завдання фізичної і психічної шкоди (відсутність їжі і води, ув'язнення, смерть);
- Обмеження свободи;
- Припинення людської гідності та тотальний контроль;
- Відсутність нормальних форм існування.

Дитина хлипає не перестаючи.

*–Ви би таку велику дитину не тримали на руках.....І повчальним тоном продовжує: – Дитина вже майже дівчина. Не привчайте змалечку до обіймів. Ще наобіймається. Це заразна звичка. **Марія Матіос. Нація: серце навпіл. Видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2025, с. 15.***

–Мама, я хочу пісяти....

Дівчинка років п'яти обіймає маму обома ручками за шию і скиглить на весь підвал.

–Потерпи, моє золотко, ще трішечки потерпи. Ось-ось закінчиться тривога, і ми вийдемо на вулицю.

–Що ж ви дитину мучите, людино?! Хтозна, коли ця тривога закінчиться.

Так само на повен голос озивається жінка з протилежного кутка підвалу, не випускаючи спиць із рук.

–Ми в поспіху забули горщик, - виправдовується мама, обціловуючи дитину.

–Нате вам целофановий мішечок. Що ж мордувати дитину....

*Великий целофановий пакет пливе по руках з одного на другий кінець забитого людьми по саму зв'язку підвалу. Зі стелі цілими шматками падає вапно. На стінах – пліснява. На вулиці виє сирена. **Марія Матіос. Нація: серце навпіл. Видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2025, с. 19-20.***

Отже, з цих двох художніх сцен витікає, що основне завдання батьків під час війни, незважаючи на гнів, страх, відчуття безпомічності, втрату сил, це:

- Бути поруч з дітьми.
- Забезпечувати дітей всім необхідним.
- Захищати дітей.

Ключовими компонентами резильєнтності сім'ї мають стати: практична підтримка дітей, батьківське прийняття, сімейна підтримка, стабільність та згуртованість, надійні (безпечні) стосунки між батьками і дітьми. Крім того, батьки мають розробити для сім'ї стратегію опори для подолання тимчасових труднощів, яка включає:

1. Плекання індивідуально-колективної гідності та витривалості;

2. Моральна просвіта всіх членів сім'ї;
3. Стратегування та планування задля безпеки сім'ї;
4. Підтримка і підбадьорювання членів сім'ї.

На останок, хочеться наголосити про подальше вивчення найкращих світових практик надання соціально-психологічної допомоги дітям війни, а у разі їх відсутності – створення соціальними працівниками, психологами, медиками своїх власних технологій, оскільки досвід українських професіоналів допомагаючих професій значною мірою є і буде унікальним та стане в нагоді фахівцям інших країн, де потенційно ймовірні збройні конфлікти.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ ГРУПАМИ НАСЕЛЕННЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасна теорія соціальної роботи виходить із того, що існують загальні підходи та принципи організації гендерних за своєю спрямованістю досліджень проблем клієнтів соціальних служб у всіх сферах життєдіяльності та напрямки практичної соціальної роботи з різними групами населення.

У практиці соціальної роботи з різними групами населення ці підходи та принципи розкриваються через специфіку змісту гендерних досліджень, які є обов'язковою частиною професійної діяльності соціального працівника та проводяться з метою збору даних, необхідних фахівцю із соціальної роботи для прийняття рішень щодо застосування соціальної терапії клієнту з урахуванням його гендерної приналежності.

Очевидно, що специфіка так званих гендерних досліджень обумовлена, з одного боку, об'єктом, предметом, метою та завданнями практико-орієнтованого дослідження, а з іншого боку, методологією та методикою вивчення гендерних процесів та явищ у практичній соціальній роботі з різними групами населення.

У зарубіжній теорії соціальної роботи склався концептуальний підхід, основою якого є твердження про те, що вивчення гендерних аспектів практичної соціальної роботи з різними групами населення, передусім передбачає дослідження найрізноманітніших проявів дискримінації за ознакою статі [1].

Якщо слідувати цій точці зору на проблему дослідження гендерних аспектів практичної соціальної роботи з різними групами населення, вийде, що цілі та завдання такого дослідження, у більшій чи меншій мірі, будуть визначати вивчення того, як у соціальних практиках, які мають відношення до соціальної допомоги різним групам населення, явно та/або латентно виявляються дискримінації за ознакою статевої приналежності клієнтів соціальних служб.

Ми вважаємо, що методологічне обґрунтування пріоритетного дослідження питань гендерної дискримінації не є вичерпним. Більше того, російські дослідники гендерних проблем сучасного суспільства звертають увагу на когнітивні можливості критичного аналізу [3].

Ми поділяємо точку зору, що дослідження, в яких соціальному працівнику надається можливість отримати необхідні для подальшої соціальної терапії емпіричні дані про клієнта та його життєвої ситуації за допомогою методів спостереження, інтерв'ю/опитування або аналізу первинних документів, є, насамперед, польовими дослідженнями у практичній соціальній роботі [2].

Ця думка пов'язана з розумінням того, що сучасні тенденції розвитку соціальної допомоги допускають дослідження проблем та підходів до практичної соціальної роботи з різними групами населення з метою визначення важливості обліку гендерних особливостей у змісті та організації такої роботи.

Гендерні дослідження у соціальній роботі необхідні, перш за все, тому, що клієнти-чоловіки та клієнти-жінки стикаються у своєму житті з різними випробуваннями, виконують різні особистісні, міжособистісні та соціальні ролі.

Як результат, біологічні, психологічні та соціальні фактори життя людини, накладаючись один на одного, визначають те, що статистично значущими і помітними стають відмінності між чоловіком і жінкою в тривалості та якості життя, структурі та видах професійної зайнятості, сімейних статусах та ін.

Разом з тим, у дослідженнях гендерних аспектів практичної соціальної роботи з різними групами населення необхідно враховувати, що поява та дія цих відмінностей посилюється під впливом не тільки гендерного фактору, а також взаємодіючих між собою соціально-демографічних, соціально-економічних та соціокультурних факторів (професійна підготовка, розмір доходів, рівень освіти, расова, етнічна та конфесійна приналежність, віку та ін.)

Досліднику слід взяти до відома те, що в практичній соціальній роботі потрібно враховувати гендерні особливості, тобто в кожному конкретному випадку мати на увазі, що специфіка переживання людиною важкої життєвої ситуації залежить від її статі, проте

ця залежність у більшості випадків визначається не тільки і не стільки біологічними факторами, а супроводжується потужним впливом гендерних стереотипів, що склалися в суспільстві чи конкретному співтоваристві під впливом соціально-психологічних, соціальних та соціокультурних факторів.

Кожен із цих соціально-детермінованих у своїй основі гендерних стереотипів може стати для професійного соціального працівника предметом самостійного польового дослідження з наступною науково-теоретичною інтерпретацією одержаних результатів. Потреба в таких дослідженнях виникає тоді, коли соціальні працівники-практики розуміють необхідність враховувати гендерні особливості клієнтів у своїй професійній діяльності.

Виходячи з практики соціальної роботи, що склалася, одним із завдань прикладного польового дослідження у соціальній роботі є виявлення та критичний аналіз гендерних аспектів практичної соціальної роботи з різними групами населення [1].

Такі дослідження є не тільки постачальником оперативної інформації для соціального працівника при прийнятті рішень у процесі професійної взаємодії з клієнтом, а також основою проведення оцінки ефективності діючих та експертизи запланованих соціальних проектів та програм з позицій відсутності в них ознак гендерної дискримінації клієнтів соціальних служб.

Результати прикладних польових досліджень у соціальній роботі дають можливість фахівцям із соціальної роботи критично оцінювати свою професійну діяльність, а також міняти професійно-етичні установки, які обумовлені гендерною субкультурою конкретного установи соціального захисту або спричинені стереотипами, поширеними в конкретному локальному співтоваристві щодо жінок і чоловіків різних вікових груп, які потребують соціального захисту та соціальної допомоги [3].

Таким чином, в теорії соціальної роботи, з погляду обліку в дослідженнях гендерних аспектів практичної соціальної роботи та можливостей критичного аналізу практики надання соціальної допомоги різним групам населення, склалася думка, що польові дослідження в практичній соціальній роботі з гендерної проблематики сприяють визначенню явних та/або прихованих життєвих установок клієнтів, ступеня їх задоволеності соціальним обслуговуванням, а також стають підставою для оцінки

ефективності діяльності соціальних працівників та вироблення практичних рекомендацій щодо підвищення якості.

Список використаних джерел:

1. Кравченко О., Войтовська А. Формування гендерної компетентності у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників. *Social Work and Education*, 2024. Vol. 11, No. 1. pp. 41-61. DOI: 10.25128/2520-6230.24.1.4.
2. Семигіна Т.В. Гендер і резилієнтність: опертя на сильні сторони клієнтів у соціальній роботі в умовах війни *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико методологічні та прикладні аспекти: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. Умань. 2024. С. 214-216.
3. Ярошенко А., Семигіна Т. Гендерна компетентність у соціальній роботі: Як інвестувати феміністичні погляди у ґендерно трансформаційну практику. Даллас: Primediae-Launch LLC, 2022.

Авторка статті:

Надія КРУКІВСЬКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Надія ПАВЛИК,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

СТОРИТЕЛЛІНГ У РОБОТІ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

*Історії керують світом і в той саме час пояснюють
нам наше місце в ньому. Вони допомагають нам
зрозуміти себе та тих, хто нас оточує. Гарна історія
має таку ж саму силу, що і куля, яка вилітає з рушниці.*

Ч. Вендіс [2]

«Storytelling» (з англ. «story» означає історія, а «telling» – розповідати) – це розповідь, мистецтво подання інформації у формі цікавої розповіді з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача [7]. Метод сторітеллінгу був розроблений й успішно випробуваний на особистому досвіді Девідом Армстронгом, який визначав, що історії краще запам'ятовуються, тому що їх легше асоціювати з власним досвідом, аніж норми чи правила поведінки. У процесі розробки Д. Армстронг враховував добре відому психологічну закономірність: історії набагато сприйнятливіші, більш захопливі та цікавіші, ніж правила та інструкції. Окрім цього, розповідь історії викликає більше довіри, ніж вказівка, та не викликає в людей природного бажання до опору. У цій ситуації набагато легше переконати або мотивувати людину на виконання певної діяльності [9].

До переваг методу сторітеллінгу належать: легше сприйняття матеріалу; розвиток логічного та критичного мислення учнів; аналітичних навичок; подолання страху публічних виступів; налагодження стосунків з іншими; активізація самосвідомості [4].

Н. Бондаренко визначає поняття сторітеллінгу як комплекс інструментів, які доносять потрібну ідею за допомогою цілої оповіді [1].

Основними складовими успіху сторітеллінгу можна назвати чесність історії, яку ви розповідаєте, її детальність, конкретність. Також історія для сторітеллінгу повинна бути показовою і добре запам'ятовуватися. В іншому випадку історія просто не викличе довіри аудиторії, а отже і враження ніякого не справить [8].

Особистісні історії, історії успіху, групові історії, рефлексія і самоаналіз. Це допоможе їм глибше розуміти свою роботу, здійснювати самоаналіз і вдосконалювати свої навички [3].

Людські особисті історії найкраще привертають увагу до інтеграції внутрішньо переміщених людей та кола проблем, які з нею пов'язані. Для обговорення проблем тієї чи іншої соціальної групи краще вести спілкування з фокусом на заклик «почути одне одного».

На мою думку, не тези і не гасла потрібно формулювати, а розповідати історії. Це може бути історією успіху, історією поневірянь і, зрештою, успіху. Людська історія приверне увагу і покаже, наскільки ми можемо бути подібними у своїх переживаннях. І будь-яка історія про те, як, опинившись в новій громаді, вимушено переміщені люди набувають нового досвіду, і, відповідно, привносять своє цінне у приймаючі громади, може бути дієвим інструментом для об'єднання людей. Війна в Україні зумовила розвиток потреби людей знаходити спільну мову з тими, з ким вони не мали її раніше.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) – це люди, які переїжджають з однієї частини країни в іншу. Люди, які залишили свої домівки внаслідок збройного конфлікту, окупації чи проявів насильства, або порушення їхніх прав внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб під час війни є важливим, оскільки ці люди часто потребують допомоги та підтримки а також відновлення після конфлікту [5].

Процес інтеграції ВПО не можемо розглядати у відриві від подій 2014, коли люди їхали з Криму, Донеччини та Луганщини – до більш безпечних регіонів. Тож людські історії про інтеграцію і взаємне збагачення були вже тоді, їх варто переповідати а використовувати у соціальній роботі. Наприклад: *«Масштаб для тих часів був величезний. Я друзів набув ще з того періоду. Мій друг із Криму – російськомовний, виїхав до Полтави. У нього в Сімферополі була домашня електростанція на подвір'ї, не купував електроенергію у держави. У Полтаві перетворився на україномовного українця. Почав будувати у себе на подвір'ї електростанцію. Вона сонячна і йому, звісно, половина людей сміючись казали: «Це тобі не Крим». Він її добудував. Одинадцять місяців на рік*

не купує електроенергію у держави, і вже сусіди у нього перейняли досвід: почали теж будувати сонячні електростанції на ділянках. Оце є взаємне збагачення. І мені здається, що така історія набагато більше дає, ніж будь-які гасла, які ми вигадуємо» [6].

Сторітеллінг про інтеграцію ВПО в нові громади сприяє спростуванню певних міфів і стереотипів всередині суспільства, як-от: *«Такі міфи також розвінчують позитивні історії людей. Наприклад, у Харкові було досить розвинуте виробництво бронежилетів. Але коли почалися обстріли – зруйнували виробничу базу. Вони евакуювалися до Львова, знайшли там спільну мову із місцевими підприємцями і владою. І тепер ЛОК (Львівський оборонний кластер) виробляє бронежилети, причому дуже якісно, не гірше, ніж закордонні. Львів, так би мовити, надав їм змогу це робити, а вони створили у Львові велике підприємство, яке в тому числі зараз наймає на роботу львів'ян. Коли знаходимо подібні приклади в реальному житті – такі речі вражають» [6].*

Я вважаю, зараз дуже важливо висвічувати саме цінний момент взаємодопомоги і вдячності. На мою думку, такого підходу бракує. Ми маємо комунікувати з ВПО і про ВПО. Адже, ми проходимо війну спільно і в кожного різні досвіди її проживання. Це розмови про запити, потреби і інтереси усіх учасників. Тому важливо зрозуміти, як будувати зв'язок, які саме історії потребують розповідей, і який сторітеллінг буде посилювати пошук розуміння «іншого» і усвідомлення свого «Я».

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н. Storytelling як комунікативний тренд і всепредметний метод навчання: навч. посіб. Молодь і ринок, 2019. № 7 (174). 130 с.
2. Вендінг Ч. 250 фішок, що їх має знати письменник: навч. посіб. Харків: Фабула, 2019. 130 с.
3. Мазурок М., Саприкіна О. Сторітеллінг як ефективний інструмент формування комунікативної компетентності здобувачів освіти Нової української школи: навч. посіб. Молодь і ринок, 1 (199), 2022. 162 с.
4. Нагорна О. Шляхи використання методики сторітеллінгу на уроках англійської мови. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства, 2020. 90 с.

5. Семигіна Т. В., Гусак Н. Є., Трухан С. О., Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб Український соціум. К. Академвидав, 2015. 34 с.
6. Сенси, що сприяють єдності: як говорити про ВПО у нових громадах. URL:<https://life.pravda.com.ua/prykład-obiednannia/658aad9d860cb/> (дата звернення: 06.04.2025).
7. Сторітеллінг як метод навчання. URL:<https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannya/> (дата звернення: 06.04.2025).
8. Шморгун М.А. STORITELLING (сторітеллінг) як ефективний метод формування комунікативної компетентності молодших школярів: навч. посіб. Борщів: Відділ освіти Борщівської міської ради, 2021. 12 с.
9. David M. Armstrong. Managing by Storying Around: A New Method of Leadership / David Armstrong. New York: Doubleday Currency, 1992. 272 p.

Автор статті:

Дмитро ЛІНЬОВ,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНІЦЬКА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТІСНИХ КРИЗ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна має руйнівний вплив на всі аспекти життя суспільства, громадян України, зокрема студентів. З 2023 року середній вік здобувачів вищої освіти становить до 27 років. Науковці зазначають, що криза у будь-якому віці є переломним етапом у житті особистості, границею між старим і новим досвідом, переходом з одного стану в інший. Кризи виникають як емоційні реакції людини на загрозову ситуацію (зокрема війну), коли суттєві перешкоди у процесі досягнення життєво важливих цілей неможливо подолати звичним способом. Медичне розуміння кризи як точки болісного переходу, після якого організм або одужує, або гине [1; 2].

Загрозливі ситуації можуть бути настільки сильними, що особистісні можливості студентів (ресурси) не стають перешкодою для виникнення посттравматичного стресового розладу, котрий може розвиватися навіть у здорової людини.

Над питаннями особистісних криз студентів зосереджувалися у своїх наукових напрацюваннях В. Абабкова, Л. Аболіна, А. Баранова, В.Бодрова, Б. Варданян, М. Денисова, Г. Косицького, А. Лібіна, С. Суботіна, Ю.Щербатих, та ін.

Соціальні характеристики особистісних криз студентів в умовах війни варто описувати з соціальних причин виникнення стресів, а саме: відсутність підтримки оточення, втрата близької людини, інтенсивні переживання, стихійні лиха, фізичне перенапруження, розлучення, хвороби тощо.

Звернемо увагу, що науковці розуміють кризу і як момент порушення рівноваги, появи нових потреб і перебудови мотиваційної сфери особистості.

Для студентів порушення, спричинені війною, перебіг навчального процесу, з його типовими стресами та випробуваннями, загострює існуючі в особистості проблеми, нерідко призводячи особистість до кризи, показником якої виступає руйнація життєвих планів з гострим почуттям безсилля власної волі [1].

Інтенсивні переживання, стан кризи виникає на основі порівняння особистістю подій, явищ, станів, які були раніше або, що повинно було бути, тобто з деяким нормативним уявленням про життя.

У психологічній науці до кризової симптоматики відносять афективні, когнітивні, поведінкові компоненти, відповідні періоду внутрішньої дезорганізації, а кризові явища протікають у рамках життєвого шляху особистості, стають сторінками її індивідуальної історії [2; 4].

Узагальнено науковцями основні переваги концепції «без кризового розвитку» (найбільш відомі автори (як засновники): Л. Божович, Т. Драгунова, І. Дубровіна, Г. Костюк та ін..), а саме: показ значущості для людини процесів соціалізації через референтні повсякденні навчально-виховні реалії і стереотипи; оперативна фіксація негативної симптоматики як результатів несприятливого соціального впливу [2; 3; 4].

Виділено і недоліки зазначеної концепції:

- відсутність достатніх і переконливих експериментальних доказів про соціальні умови, які усувають негативну симптоматику (такі умови є неможливими, що загалом зрозуміло навіть без проведення тематичних експериментальних досліджень);
- у повсякденні домінує тактика оперативної локалізації негативних симптомів із зосередженням навчально-виховних тактик на їхніх наслідках, а не витоках, що є основною помилкою в індивідуальному підході до людини будь-якого віку;
- досягнення «біології розвитку» перебувають поза сферою дослідницького інтересу.

Криза першого курсу (криза адаптації до умов навчання у вузі) Соціальні характеристики: незвична ситуація вузівського навчання; зменшено вплив допомоги батьків; не облаштованість побуту; відрив від звичних життєвих ситуацій; необізнаність з умовами проживання в місті (для тих здобувачів освіти, хто переїхав з інших територіальних громад) .

Криза третього року навчання (криза середини навчання), яка спричинена переоцінкою цінностей). Соціальні характеристики: робота під час навчання (індивідуальне навчання) спричиняє втрату у студента сенсу навчатися; реальна оцінка своїх можливостей працевлаштування; відрахування з вузу тощо.

Криза п'ятого курсу (криза випускника) Соціальні характеристики: нереалізованість у професійній (соціально-статусній) та сімейно-інтимній сферах [3].

Отже, соціальні характеристики особистісних криз студентів в умовах війни пов'язаний з істотними перебудовами в системі життєдіяльності людини. Вони розуміються як потенційні можливості розвитку, прогресу, так і регресу. У результаті реакції подолання кризи, у студентів набувається внутрішній досвід, який регулює подальші принципи і програму життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. *Управління кризовими ситуаціями : навчальний посібник*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/> (дата звернення: 15.01.2025).
2. Мороз Л., Діхтяренко С., *Психологічний супровід постраждалих від війни. Підтримка психологічного здоров'я особистості в умовах війни : матеріали VI Всеукраїнських психологічних читань «Удосконалення професійної майстерності майбутніх психологів» (21 квітня 2023 р.) / ред. кол. : Андрусик О. О. та ін. Умань, 182 с* URL: <https://ips.ligazakon.net/document/fin8153> (дата звернення: 15.01.2025).
3. Поліщук В.М. Вікові кризи у життєвому шляху людини: базові концепції. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/> дата звернення: 15.01.2025).
4. Хазратова Н. Психологічні проблеми та особистісні кризи студентського віку// *Особистісні кризи студентського віку: 3б. Наук.статей/За ред. Т.М.Титаренкою Луцьк, 2001.* URL: <https://ips.ligazakon.net/document/fin8153> (дата звернення: 15.01.2025).

Авторка статті:

Інна ЛІТЯГА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

Авторка статті:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Надзвичайно складно сьогодні стало комунікувати на тему війни. Необхідно говорити не тільки про смерть і статистику, а про спільну пам'ять і єдність українців. Саме тому тема розповсюдження соціальної реклами є актуальною в сучасних реаліях України.

Маємо розуміти, що без допомоги спільноти неможливо серйозно вирішити жодної соціальної проблеми. Потрібно шукати таку стилістику та інструменти, які входять до кола щоденних інтересів цільової аудиторії, які є частиною контексту, в якому вона знаходиться. Необхідно доносити про сьогодення інформацію про складні речі простою, доступною мовою. Інформація має пояснювати як суспільство має реагувати на події, кризу під час воєнного стану, закликати до дій та солідарності, підкреслювати важливість бути разом попри всі негаразди.

Зміст реклами соціального характеру відображає зміст волонтерських потреб, пости про пошук загиблих, агітацію до поповнення конкретних бригад та ін.

Волонтерство – це безкоштовна допомога тим, хто її потребує. У сучасних реаліях життя в Україні – це допомога військовослужбовцям, внутрішньо переміщеним особам, людям дорослого, похилого віку та іншим категоріям населення. Приклади соціальної реклами ми можемо бачити в Інтернеті, на телебаченні, на зовнішніх носіях (сітілайти, білборди, транспорт та ін.). Багато організацій рекламують свою волонтерську діяльність.

Наприклад, “Жовтий скотч” – це спільнота айтишників з Дніпра, яка згуртувалась задля допомоги Силам оборони після повномасштабного вторгнення Московії до України. З 24 лютого 2022 ми адресно допомагаємо багатьом підрозділам, до лав яких стали наші друзі, родичі та близькі люди. Ми хочемо не лише вберегти їх життя, але й системно посилити спроможності цих підрозділів у боротьбі з ворогом. Ми закуповуємо не лише автомобілі, оптичні прилади, квадрокоптери та джерела енергії, але й побутові речі, що роблять життя військових дещо звичайнішим: енергетики, каву, цигарки і тд. Від початку

повномасштабного вторгнення ми залучили понад 11 мільйонів гривень, публічно звітуємо про кожну витрачену гривню [1].

«Трудолюб» займається навчанням та працевлаштуванням людей віком 50+. З 2018 року разом з нами трудолюби знаходять роботу та змінюють професії – стають ландшафтними дизайнерами, флористами, баристами, тестувальниками в ІТ та багато ким ще. Починають нове життя та втілюють свої професійні мрії. Ми встановили новий соціальний тренд серед роботодавців: приймати на роботу людей старшого віку стало нормою для великих та маленьких компаній. Мало того, це стало престижною нормою.

Проект активно проводить освітні івенти: воркшопи, семінари, практикуми по інструментам пошуку роботи та профорієнтації. Запустили курс з вивчення української мови. Разом з партнерами запросили трудолюбів на курси з вивчення англійської. Також у проєкту є курс “MS Office”, щотижневі групи психологічної підтримки. «Трудолюб» залучає кар’єрних консультантів для групових та індивідуальних консультацій з працевлаштування.

У телеграм-каналі проєкту та на фейсбук-сторінці постійно з’являються вакансії для трудолюбів. Долучитися до соцмереж проєкту можна за посиланнями: [Трудолюб.info](https://t.me/tudolub), [Трудолюб | Facebook](https://www.facebook.com/tudolub).

Ми допомагаємо бізнесам знайти професійних працівників, а трудолюбам – роботу мрії [5].

На сучасному етапі кризового розвитку українського суспільства, що була спричинена вторгненням росії на територію нашої держави, проблеми виявилися в різних сферах життя, в тому числі складнощі зі становленням елементів громадянського суспільства, ускладненням умов життя, економічної, політичної кризи, особливу значимість здобуває процес освоєння соціального досвіду, що забезпечує ефективну соціалізацію особистості. Тому однією з основних функцій школи стає створення оптимальних умов для формування системи цінностей, норм та інших складових соціального досвіду, які дозволять особистості в майбутньому ефективно адаптуватися в швидкозмінному суспільстві, взаємодіяти з навколишнім світом, стануть основою її

протистояння негативним зовнішнім впливам, активної участі в соціальному житті і в процесі її перетворення. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження процесу освоєння соціального досвіду в різні вікові періоди. Один з вікових періодів, що представляє найбільший інтерес у вивченні та процесу освоєння соціального досвіду, є молодший шкільний вік. Саме на цьому етапі відбувається перехід від накопичення елементарного досвіду до формування єдиної системи уявлень, умінь, навичок, знань, досвіду спілкування [2; 3].

Зазначимо, що формування соціального досвіду молодших школярів це організована сукупність різних форм навчально-виховної діяльності, яка вимагає постійного духовного самовдосконалення особистості, розвиток комунікативних компетентностей культурного потенціалу дитини як соціально мобільної, компетентної особистості, найвищої цінності нації, і, у свою чергу, базується на засадах безперервності та послідовності психолого-педагогічного супроводження молодшого школяра [3].

Якщо раніше заклади освіти забезпечували цей процес повністю, то в умовах змішаної системи навчання з'явилися складнощі з втіленням різноманітних технологій, форм, методів щодо розвитку соціального досвіду молодших школярів з одного боку спричинені погіршенням психоемоційного стану молодших школярів (повітряні тривоги, повідомлення про замінування, негативні новини з фронту, напруження батьків), а з іншого – через змішану систему навчання, коли більшу половину учбового часу проводять онлайн, діти отримують лише навчальний матеріал, натомість їм не вистачає комунікації, спільної ігрової та комунікативної діяльності, елементарного дружнього спілкування.

В умовах змішаної системи навчання, коли більшість навчального часу учні перебувають вдома на онлайн навчанні пропонуємо запроваджувати програми соціально-педагогічної підтримки формування соціального досвіду дітей, які навчаються у початковій школі [4].

Такі програми будуть покращувати мотивацію до навчання молодших школярів та психоемоційний стан дитини, включення її в соціум, подолання стану тривожності, а також допомагатимуть збільшити віру в себе та свої можливості.

Метою відповідних програм буде здійснення соціально-педагогічної підтримки формування соціального досвіду молодших школярів в умовах змішаної системи навчання, активного включення школярів у соціум (шкільне життя), підтримка психоемоційної сфери учня.

Завданнями програми будуть: розвиток позитивних якостей школяра, вміння долати труднощі, порівнювати свої намагання з можливостями досягнення, адекватно сприймати самих себе, здійснювати самоконтроль своєї поведінки, подолання страхів. Робота повинна бути спрямована у першу чергу на розвиток взаємної підтримки, довіри, підкріплення позитивного образу «Я»; формування особистісної сфери школяра; позитивне ставлення до школи, вчителів та однолітків, до навчання онлайн; вміння адекватно сприймати себе та свої можливості; зняття психоемоційного напруження дитини.

Очікувані результати втілення відповідних програм: надання соціально-педагогічної підтримки формування соціального досвіду дітям в умовах змішаної системи навчання, покращення шкільної мотивації та емоційної сфери молодшого школяра, включення дитини в соціум; зняття або зменшення психоемоційного напруження дитини.

Впровадження програми пропонуємо організовувати онлайн, зміст роботи має базуватись на сприйнятті вже існуючого соціального досвіду дитини, роботу вчитель може організовувати на двох типах ситуацій соціального досвіду. Перший тип – ситуації звертання до соціального досвіду, який вже є в дитини, актуалізація цього досвіду, його рефлексивний аналіз. Вправи вчитель має підбирати відповідно до потреб, які існують в даному класі, механізм ситуацій, які вчитель пропонує дітям, повинен полягати у тому, що в умовах імітаційно-ігрової діяльності дітей має виявлятися не лише існуючий соціальний досвід, а і вільна творчість дітей.

Ситуації переживання і осмислення відношень людей, вони можуть бути побудовані у формі розмови з елементами дискусії. Всі діти повинні мати можливість висловити свою думку із запропонованої теми. Ситуації переживання й осмислення відношення до себе, які можуть бути організовані у вигляді гри «Якщо б я був». Другий тип ситуацій соціального досвіду будується навколо особистого вибору школяра: від нього вимагається пояснити

свій вибір словами, стати ініціатором ігрової взаємодії чи продемонструвати особисту відповідальність у прийнятті рішення. Вправи мають базуватися на вербальних ситуаціях вибору (вчитель використовує казковий сюжет і пропонує висловити свої припущення про те, як би вони вчинили на місці героя казки), ігрові ситуації вибору (вчитель читає чи розповідає невеличке оповідання чи казку і пропонує учням розіграти сценку, в якій хтось із дітей по-іншому презентував би дії персонажа, якщо був би на його місці), реальні ситуації самовизначення в соціумі. Обираючи рішення в ситуаціях самовизначення, учень повинен подумки “переглянути” свій минулий досвід, пригадати, як раніше вчиняв в подібних випадках і які були наслідки. Ситуації самовизначення в соціумі передбачають вибір між своїми особистими інтересами й інтересами інших людей: однокласників чи друзів.

Таким чином, впровадження програм забезпечить ефективність соціально – педагогічної підтримки формування соціального досвіду в умовах змішаної системи навчання, розвиток позитивних якостей дітей, активного включення школярів у соціум, підтримки емоційної сфери учнів, здійснення самоконтролю своєї поведінки.

Список використаних джерел:

1. Благодійний фонд Жовтий сотч | Фонд айтишників з Дніпра. Yellow Tape. URL: https://www.yellow-tape.com.ua/about?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAk8G9BhA0EiwAOQxmflqcCR9qhJg6MuBGzr7X2NZQsxVGIKBaVfDkBs7nwrcePNqMP4XGxoCjm4QAvD_BwE (дата звернення: 15.02.2025).
2. Злидніченко М. Інтернет: за і проти (Година спілкування у 5 кл. з використанням інтерактивних технологій) // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2012. № 4. С. 74-75.
3. Назаренко Л. М. Аксіологія виховання як складова соціального становлення дитини: монографія. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. 216 с.
4. Тадаєва А. В. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів в сучасному інформаційному просторі : автореф. дис. на 88 здобуття наук. ступ. канд. пед.

наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / А. В. Тадаєва ; ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2016. 23 с.

5. Трудолуб.

Життєлюб.

URL:

https://enjoyinglife.org.ua/project/trudolyub/?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAk8G9BhA0EiwAOQxmfnWtRFhtxGJGOpcx80pTw8XIL-a24iO52yzKf_MEmjE11EwRWGDuvxoCqjgQAvD_BwE

(дата звернення: 15.02.2025).

Авторка статті:

Анастасія ЛОЗЮК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НІДЕРЛАНДІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ

Соціальний захист визначається як сукупність економічних і правових гарантій, які забезпечують дотримання важливих соціальних прав громадян та досягнення прийняттого рівня життя [7].

Нідерланди традиційно відомі своєю високою соціальною відповідальністю, ефективною системою підтримки та активною участю громадянського суспільства у вирішенні соціальних питань. В умовах війни в Україні, коли мільйони людей змушені були шукати притулок за кордоном, тому нідерландські громадські організації відіграють важливу роль у наданні соціального захисту українським біженцям.

Біженцям з України в Нідерландах треба звикати до нової мови, культури та життя. Основними викликами для українських біженців у Нідерландах є мовний бар'єр та культурні відмінності, що ускладнюють інтеграцію в суспільство. Для підтримки біженців уряд дає мовні курси та програми адаптації, а громадські організації та волонтери допомагають з роботою і житлом [2].

У Нідерландах створені спеціальні служби підтримки для українських біженців, які надають інформацію щодо житла, юридичної допомоги, медичного обслуговування, мобільного зв'язку, працевлаштування, освіти та соціальної підтримки. Основним ресурсом є сайт RefugeeHelp, який містить інформацію українською мовою та контакти гарячих ліній для отримання допомоги.

Медична допомога для біженців є безкоштовною в межах базового медичного пакету. Для звернення до лікаря загальної практики (huisarts) можна скористатися Google Maps. Додатково діють спеціалізовані гарячі лінії для людей із вадами зору та слуху, а також організації, що надають психологічну підтримку. Така розгалужена система допомагає українцям адаптуватися до життя в Нідерландах, отримати необхідну підтримку та інтегруватися в суспільство [4].

Діти українців у Нідерландах отримують безкоштовну освіту в державних школах, де навчальний процес організовано за кількома рівнями – від початкової школи до середньої, з урахуванням академічних досягнень. Для дітей, які не володіють голландською мовою, передбачені спеціальні адаптаційні класи, де вони вивчають мову протягом року перед переходом до загальної програми навчання [0].

Далі розглянемо основні відмінності між правовим статусом біженця та тимчасовим захистом у Нідерландах, що допоможе зрозуміти, як ці два режими впливають на можливості інтеграції та соціальну підтримку для українських біженців.

Як ми визначили, основні відмінності між статусом біженця та тимчасовим захистом у Нідерландах. Наприклад, статус біженця надає право проживання протягом 5 років та можливість працювати за умови отримання дозволу TWV, тоді як тимчасовий захист дозволяє працювати без додаткових дозволів і гарантує проживання до 4 березня 2026 року. Обидва статуси включають право на навчання, медичну допомогу та возз'єднання з сім'єю, проте фінансова підтримка для біженців є більш значною порівняно з тимчасовим захистом.

Як ми визначили, основні відмінності між статусом біженця та тимчасовим захистом у Нідерландах полягають у наступному: статус біженця надає право на проживання протягом 5 років і можливість працювати за умови отримання дозволу TWV, тоді як тимчасовий захист дозволяє працювати без додаткових дозволів і гарантує право проживання до 4 березня 2026 року. Обидва правових режими забезпечують доступ до освіти, медичних послуг і можливість возз'єднання з сім'єю, проте фінансова підтримка для біженців є значно більшою, що дозволяє їм отримувати комплексну допомогу для покращення якості життя [3].

Щодо статистики, то відомо, що у 2022 році кількість біженців становила 108 000, а вже в 2023 році до Нідерландів приїхали 37 000 [тир]. Станом на 1 листопада 2024 року в Нідерландах були працевлаштовані 59% з понад 92 тисяч українських біженців віком від 15 до 65 років. Це на 4% більше, ніж роком раніше. Біженці, що прибули після лютого 2022 року, не потребують дозволу на роботу. Більшість працюють у сфері ділових послуг (50%)

та торгівлі, транспорті та готельно-ресторанному секторі (32%). 50% працюють повний робочий день [5].

Таким чином, громадські організації Нідерландів приймають активну участь в підтримці українських біженців, надаючи необхідну соціальну допомогу через медичні послуги, освіту, програму адаптації та допомогу в працевлаштуванні. Система тимчасового захисту й доступ до соціальних гарантій сприяють інтеграції українців у нідерландське суспільство. Крім того, статистика працевлаштованих біженців показує позитивні зміни в інтеграції на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Fischer M. Навчання для дітей з України, які ще не володіють нідерландською [Електронний ресурс] // RefugeeHelp. URL: <https://www.refugeehelp.nl/uk/ukrainian-refugee/article/100007-navchannya-dlya-ditey-z-ukrayini-yaki-shche-ne-volodiyut-niderlandskoyu> – (дата звернення: 24.03.2025)
2. Біженці з України в Нідерландах: Допомога та адаптація / adminParusTravel. – 11 січня 2024. – URL: <https://www.parus-travel.in.ua/bizhentsi-v-niderlandakh/>. – (дата звернення: 24.03.2025)
3. Ільницький Вадим Леонідович. *Умови тимчасового захисту та біженства в Нідерландах*. URL: <https://gromadyanstvo.com.ua/umovy-tymchasovogo-zahystu-v-niderlandah/#popup> – (дата звернення: 25.03.2025)
4. Інформація для біженців у Нідерландах [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/informacia-dla-bizenciv-u-niderlandah-7321> – (дата звернення: 24.03.2025)
5. Костіна І., Романенко В. У Нідерландах 59% українських біженців мають роботу. «Українська правда», 4 лютого 2025. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/4/7496702/>
6. Тиравський В. У Нідерланди приїхало втричі менше українських біженців – офіційна статистика. Foreign Ukraine. (2024, 15 липня). URL: <https://foreignukraines.com/2024/07/15/three-times-less-ukrainian-refugees-came-to-the-netherlands/>

7. Чорна М. Сутність права громадян на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*, 2019. Вип. 4. С. 151-156.

Авторка статті:

Ярослава МАЗУРИК,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ СЕРЕД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Постановка проблеми. Проблема соціальної профілактики залежностей серед військовослужбовців є надзвичайно актуальною в умовах сучасних військових конфліктів, коли психологічні навантаження, бойові стреси та адаптаційні труднощі сприяють формуванню повноцінної поведінки. Вплив залежностей на військову службу проявляється у зниженні боєздатності, порушенні дисципліни, погіршенні психоемоційного стану військовослужбовців, що, своєю чергою, мають негативні наслідки для їхньої професійної діяльності та соціальної адаптації після демобілізації. У зв'язку з вище зазначеним розробка та впровадження ефективних технологій профілактики залежностей набувають стратегічного значення саме для збереження особового складу та підтримки високого рівня психологічної стійкості військових.

Аналіз досліджень. Дослідженню профілактики залежностей та збереженню психічного здоров'я військовослужбовців присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, В. О. Пилипенко у своїх дослідженнях розглядає психосоціальні механізми формування адиктивної поведінки у військових і пропонує комплексні моделі ранньої діагностики залежностей [11]. Праці С. В. Міщенка зосереджені на розробці програм психологічної підтримки та стресостійкості військовослужбовців як одного з ключових чинників запобігання адикції. Зарубіжний досвід представлений дослідженнями J. Smith, який аналізує ефективність когнітивно-поведінкової терапії у профілактиці залежностей серед військових США, та роботою R. Williams, що розглядає роль соціальної підтримки та реабілітаційних програм для демобілізованих військовослужбовців, які зустрілись із залежністю [10].

Мета статті. Метою даної статті - є аналіз сучасних технологій соціальної профілактики залежностей серед військовослужбовців, визначення їхньої ефективності та впровадження практичних рекомендацій щодо запобігання адиктивній поведінці у

військовому середовищі. Основну увагу приділено вивченню методів первинної, вторинної та третинної профілактики, оцінці їхньої дієвості та визначенню оптимальних підходів щодо забезпечення психосоціального благополуччя військових.

Виклад основного матеріалу. Соціальна профілактика залежностей серед військовослужбовців є складним багаторівневим процесом, який поєднує медичні, психологічні, соціальні та освітні заходи. Досліджуване питання набуває особливої актуальності в умовах військових конфліктів, коли психоемоційне навантаження на особовий склад вагомо зростає. Військовослужбовці нерідко зустрічаються з підвищеним рівнем стресу, що провокує розвиток залежностей, як хімічних (алкоголь, наркотики), так і нехімічних (азартні ігри, трудовголізм) [1].

Сучасні дослідження підтверджують, що ефективна профілактика залежностей серед військовослужбовців включає комплексні програми, спрямовані не тільки на попередження вживання психоактивних речовин, але й на розвиток психологічної стійкості, навиків стрес-менеджменту та соціальної підтримки [2]. У науковій статті «Бойовий стрес та його наслідки», що розміщена в журналі «Психологія» імені В. І. Вернадського чітко зазначено, що сучасні заходи профілактики і допомоги при бойовому стресі - це комплексні програми, які розробляються військовим командуванням для попередження, виявлення та надання допомоги при дезадаптивних реакціях бойового стресу у військових підрозділах [7].

Крім того, в методичних матеріалах Міністерства оборони України підкреслюється необхідність вивчення індивідуально-психологічних якостей військовослужбовців та профілактики адиктивної поведінки, що є надзвичайно актуальним для Збройних Сил [5].

Таким чином, інтеграція психологічної підготовки, розвитку особистих ресурсів та створення підтримки соціального середовища є ключовими елементами ефективних профілактичних програм, спрямованих на зниження рівня залежностей військовослужбовців. Провідні науковці, зокрема такі як: Томас Маклеллан, Джеймс Прочаска, Джордж Куб, акцентують зосереджену увагу саме на необхідності поєднання психологічних та соціальних методів у профілактичній роботі з військовослужбовцями [3].

Повномасштабна військова агресія Росії значно ускладнює соціально-економічну ситуацію в Україні, що призводить до зростання психологічного напруження серед населення. Військовослужбовці не є винятком, оскільки їхнє повсякденне життя характеризується постійним стресом, небезпекою для життя, втратами побратимів. Все це сприяє підвищенню ризику розвитку залежностей [9].

Дослідження нейробіолога Джорджа Куба підтверджують, що профілактика залежностей серед військових чітко включає як психологічну, так і соціальну підтримку. Водночас роботи Вільяма Міллера щодо мотиваційного інтерв'ю демонструють ефективність зазначеного методу у формуванні стійкості до негативного соціального впливу та попередженні адиктивної поведінки.

Інформаційно-просвітницька діяльність є одним із ключових підходів у профілактиці залежностей [4]. Як зазначає Карл Харт, вживання наркотичних речовин часто пов'язане з соціальним контекстом, тому необхідно створювати альтернативні можливості для дозвілля. Дослідження Едварда Декі та Річарда Раяна підтверджують, що фізична активність сприяє зниженню рівня стресу і є ефективним способом профілактики залежностей (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Комплексна технологія соціальної профілактики залежностей серед
військовослужбовців: напрями, методи та очікувані результати**

Напрямок профілі	Цільова	Методи реалізації	Види залежностей	Ключові індикатори ефективності	Відповідальні особи	Часові рамки	Очікуваний результат	Приклад практичного
Первинна профілактика	Ново бранці	Лекції, тренінги	Алкогольна, наркотична, ігрова	Обізнаність	Соціальні педагоги, психологи	3 місяці	Зменшення рівня ризику	Програма «Життя без залежностей»
Освітні заходи		Інформаційні кампанії	Алкоголізм, куріння	Підвищення рівня знань на 60%	Військові командири	Постійно	Підвищення обізнаності	Вебінари та брошури

Технології соціальної роботи з різними категоріями клієнтів в умовах війни

Психологічна підтримка	Військовослужбовці в зоні ООС	Індивідуальні консультації	Посттравматичні розлади	50% охоплення особового складу	Військові	Постійно	Раннє виявлення групи ризику	Програми когнітивної терапії
Соціальна підтримка	Військовослужбовці	Групова терапія, підтримка сімей	Наркотична, алкогольна	70% успішної реабілітації	Психологи, соціальні працівники	6 місяців	Зниження рівня рецидивів	Програми реінтеграції
Медична профілактика	Всі військові	Медичні обстеження	Алкоголізм, наркоманія	Рання діагностика у 40%	Військові	Щорічно	Вчасне виявлення залежності	Програма «Здоровий боєць»
Культурно-дозвільні заходи	Молоді військові	Концерти, спортивні заходи	Ігрова, алкогольна	Відвідуваність > 80%	Організатори дозвілля	Щомісяця	Альтернативні заняття	Військові турніри та кіносеанси
Профілактичні бесіди	Солдати-контрактники	Індивідуальні розмови	Алкоголізм, тютюнопаління	50% позитивної зміни ставлення	Офіцери, командири	Раз на квартал	Підвищення відповідальності	Дисциплінарні заходи
Військово-психологічний контроль	Офіцери, керівний склад	Тестування, моніторинг	Психотропні речовини	100% контроль особового складу	Військові лікарі, психологи	Раз на рік	Запобігання масовим порушенням	Перевірка на поліграфі
Анонімні гарячі лінії	Всі військові	Телефонна підтримка	Алкоголізм, наркотики	1000 звернень на рік	Соціальні служби	Постійно	Швидка допомога при кризі	Лінія довіри «Стоп-залежність»
Тренінги з управління стресом	Військовослужбовці в бойових умовах	Психологічні вправи	Посттравматичні розлади	70% зниження стресу	Військові психологи	6 місяців	Підвищення стійкості до стресу	Програми арт-терапії

Технології соціальної роботи з різними категоріями клієнтів в умовах війни

Впровадження спортивних програм	Всі військові	Фізична активність	Тютюнопаління, алкоголізм	50% підвищення фізичної активності	Спортивні інструктори	Постійно	Альтернативне дозвілля	Військові марафони
Контроль середовища	Казарми	Заборона доступу до алкоголю	Алкоголізм, наркоманія	Спостереження вживання в частинах	Командири частин	Постійно	Відсутність негативних факторів	Жорстка дисциплінарна політика
Освітні семінари для командирів	Офіцери	Лекції, практикуми	Алкоголізм, наркоманія	80% розуміння проблеми	Військові аналітики	Раз на рік	Лідерська підтримка профілактики	Програма «Командир – наставник»
Соціальна реклама	Всі військові	Постери, відеоролики	Алкоголізм, наркоманія	90% усвідомлення ризиків	Відділ зв'язків із громадськістю	Постійно	Формування антиреклами залежностей	Соціальні кампанії
Терапевтичні програми	Військові після лікування	Психотерапія, медичний контроль	Алкогольна, наркотична	60% стійкої ремісії	Психологи, реабілітологи	1 рік	Успішна адаптація до служби	Центри реабілітації
Духовна підтримка	Всі військові	Робота капеланів	Алкоголізм, наркотики	50% зниження кризових станів	Військові капелани	Постійно	Сформована мораль	Релігійні заходи та бесіди
Контроль і зміни поведінки	Офіцери, командири	Спостереження, звіти	Алкоголізм, наркоманія	100% фіксація ризиків	Військове керівництво	Постійно	Попередження відхилень	Програма оцінки особистості
Інтерактивні програми	Всі військові	VR-симуляції, кейс-методи	Ігрова, наркотична	60% зменшення залученості	Освітні інструктори	Раз на півроку	Ефективне навчання через досвід	VR-тренажери
Політика «нульової толерантності»	Всі військові	Чітка дисциплінарні заходи	Алкоголізм, наркоманія	100% дотримання правил	Військова прокуратура	Постійно	Відсутність залежних військових	Жорсткі штрафи

Джерело: розроблено студентом щодо опрацьованих матеріалів дослідження

Таким чином, соціальна профілактика залежностей серед військовослужбовців є необхідним компонентом збереження фізичного та психологічного здоров'я. Комплексний підхід досліджуваної проблеми включає освітні програми, розвиток навиків самоконтролю, створення здорового соціального середовища та реабілітаційні заходи. Важливу роль відіграє мотиваційна підтримка, яка дозволяє військовим адаптуватися до складних умов служби без використання психоактивних речовин.

Ефективність профілактичних заходів значною мірою залежить від взаємодії між військовими структурами, медичними установами, соціальними службами та громадськими організаціями. Досвід міжнародних досліджень демонструє, що мультидисциплінарний підхід дозволяє значно знизити рівень адиктивної поведінки серед військових. Використання таких методів, як мотиваційне інтерв'ю, психологічне консультування, фізична активність та соціальна підтримка, сприяє формуванню здорового середовища в армії та підвищенню її боєздатності.

Отже, забезпечення якісної соціальної профілактики залежностей серед військовослужбовців є стратегічним завданням, яке потребує системного підходу та взаємодії всіх зацікавлених сторін. Тільки за умов комплексного підходу досягають вагомого зниження рівня залежностей і покращення загального стану військових.

Список використаних джерел:

1. Агаєв Н. А., Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Остапчук В., Ткаченко В. В. *Збірник методик діагностики негативних психічних станів військовослужбовців: методичний посібник*. Київ: НДЦ ГП ЗС України, 2016. 150 с.
2. Верба А. В., Барбазюк О. А. та ін. *Клінічні рекомендації щодо застосування методів психодіагностики та медико-психологічної реабілітації в госпіталях і санаторно-курортних закладах Міністерства оборони України: методичний посібник*. Київ: УВМА, 2017. 120 с.
3. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С. *Основи психологічних знань про психічні розлади для військового психолога: методичний посібник*. Київ: НДЦ ГП ЗС України, 2018. 130 с.

4. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Психологічна оцінка суїцидального ризику у військовослужбовців: методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗС України, 2019. 110 с.
5. Andreassen CS Трудоголізм: огляд і поточний стан дослідження. Журнал поведінкових залежностей. 2014. Вип. 3, № 1. С. 1–11.
6. Andreassen CS, Pallesen S. Трудоголізм: пристрасть до роботи. Невропатологія наркозалежностей і токсикоманії. 2016. Вип. 3. С. 972–983.
7. Кларк М.А., Мішель Дж.С., Жданова Л., Пуй С.Ю., Балтес Б.Б. Метааналітичне дослідження корелятивів і результатів трудоголізму. Журнал менеджменту. 2016. Вип. 42, № 7. С. 1836–1873.
8. Falco A., Girardi D., Kravina L., Trifiletti E., Bartolucci GB, Capozza D., Nicola A. Посередницька роль психофізичного напруження у взаємозв'язку між трудоголізмом, продуктивністю роботи та відсутністю хвороби: довгострокове дослідження. Журнал медицини праці та навколишнього середовища. 2013. Вип. 55, № 11. С. 1255–1261.
9. Гріффітс, доктор медицини, Караніка-Мюррей М. Контекстуалізація надмірної залученості в роботу: до більш глобального розуміння трудоголізму як залежності. Журнал поведінкових залежностей. 2012. Вип. 1, № 3. С. 87–95.
10. Huyghebaert T., Evelyne F., Lahiani F.-J., Beltou N., Gimenes G., Gillet N. Examining the Longitudinal Effects of Workload on Ill-Being Through Every Dimension of Workaholism. Міжнародний журнал управління стресом. 2018. Вип. 25, № 2. С. 144–162. DOI: <https://doi.org/10.1037/str0000055> (дата звернення: 01.02.2025).
11. Карасек Р. А. Вимоги до роботи, свобода прийняття рішень про роботу та психічне напруження: наслідки для перепланування роботи. Щоквартальник адміністративної науки. 1979. Вип. 24, № 2. С. 285–308.

Авторка статті:

Анна МАРКЕЛО,здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В 2014-2025 РОКАХ

3 квітня 2014 року почалася збройна агресія Російської Федерації (РФ) проти суверенітету й територіальної цілісності України. Тоді, 11 років тому, РФ окупувала Автономну Республіку Крим і Севастополь, окремі райони Донецької, Луганської та Херсонської областей. До 24 лютого 2022 року основні події війни, з різною інтенсивністю бойових дій, точилися на сході нашої країни [2].

Кількість переселенців в Україні становить понад 4,6 млн осіб. Найбільше внутрішньо переміщених осіб у Донецькій та Харківській областях. Станом на 22 жовтня 2024 року в Україні офіційно зареєстровано 4 646 735 внутрішньо переміщених осіб. Серед них 59,9% – це жінки (2 782 325), 40,1% – чоловіки (1 864 410 осіб) [7].

Згідно законодавчих документів, внутрішньо переміщеними особами є люди, що були змушені раптово тікати зі своїх будинків у великих кількостях в результаті збройного конфлікту, внутрішньої ворожнечі, систематичних порушень прав людини або стихійних лих, але знаходяться на території власної країни [5].

Розробкою проблем біженців займалися вітчизняні науковці: О.Кузьменко, М. Кобець, О. Малиновська, О. Піскун, О. Чехович та ін.

Таблиця 1

Нормативно-правова база у сфері забезпечення прав ВПО (фрагмент)

	Поняття		Покликання
	Законодавчий акт	Призначення законодавчого документу	
1.	Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від	встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.	URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706 (дата

	20.10.2014 № 1706-VII.		звернення: 11.01.2025).
2.	Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг».	визначає механізм надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг (далі - грошова допомога).	URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2014 (дата звернення: 12.01.2025).
3.	Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам».	визначає механізм призначення (відновлення) внутрішньо переміщеним особам виплати пенсій (щомісячного довічного грошового утримання), довічних державних стипендій, усіх видів соціальної допомоги та компенсацій, матеріального забезпечення, надання соціальних послуг, субсидій та пільг (далі - соціальні виплати) за рахунок коштів державного бюджету та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.	URL: https://zakononline.com.ua/document/s/show/ (дата звернення: 14.01.2025).
4.	Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 № 1122 «Деякі питання соціального і правового захисту осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти	визначає механізм використання коштів, передбачених Мінветеранів у державному бюджеті за програмою “Заходи щодо захисту і забезпечення прав та свобод осіб, які позбавлені (були позбавлені) особистої свободи незаконними збройними формуваннями, окупаційною адміністрацією та/або органами влади Російської Федерації з політичних мотивів, а також у зв'язку з громадською, політичною або професійною діяльністю вказаних осіб, підтримки	URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1122 (дата звернення: 17.01.2025).

	України, після їх звільнення».	зазначених осіб та членів їхніх сімей, заходи з реінтеграції населення тимчасово окупованих територій, виплати державних стипендій імені Левка Лук'яненка».	
5.	Закон України Про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо приведення окремих його положень» (2022).	Внесення змін: у назві слова "тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях" замінити словами "тимчасово окупованій Російською Федерацією території України"; у частині першій слова та цифри "яка у період після 20 лютого 2014 року залишила або покинула своє місце проживання на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя" замінити словами «яка у період після дати початку тимчасової окупації залишила або покинула своє місце проживання на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України».	URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2417-20#Text- (дата звернення: 18.01.2025).
6.	Закон України Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб із змінами і доповненнями, внесеними Законами України (2022).	встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.	URL: https://www.ombudsman.gov.ua/uk/normativno- (дата звернення: 19.01.2025).

У ході аналізу законодавчих матеріалів виявлено, що термін «особи переміщені всередині країни » почав використовуватися тільки в остатнє десятиліття ХХ ст. Також у законодавчих акта зустрічаються поняття «вимушені переселенці», «особи, які

переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції» [1;4; 6].

На основі публічної інформації узагально, що з 1-го березня 2024 року допомогу ВПО було продовжено на 6 місяців для тих, хто отримував її протягом одного або двох років, з урахуванням певних особливостей.

Термін поселення ВПО без документів, що посвідчують особу, збільшено з 30 до 60 днів. Місця тимчасового проживання (МТП) тепер можуть облаштовуватися і в нежитлових приміщеннях, наприклад, у готелях та гуртожитках. МТП, відремонтовані за рахунок міжнародних донорів, не можна виключити з переліку, щоб запобігти безпідставному виселенню ВПО.

З липня 2024 року ВПО можуть отримати новий вид допомоги – субсидію на оренду житла. Переселенці платитимуть за оренду не більше 20–30% сімейного доходу, а решту фінансуватиме держава [3].

Таким чином, законодавство України встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел:

1. Встановлення факту внутрішнього переміщення особи та отримання відповідної довідки. URL: <https://legalaid.wiki/index.php> (дата звернення: 11.01.2025).
2. Донбас-2014: як розгоралася велика війна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cqend3g259lo> (дата звернення: 03.01.2025).
3. Зміни в соціальній допомозі ВПО у 2024 році. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/zmini-v-social-nij-dopomozi-vpo-u-2024-roci-11770> (дата звернення: 03.01.2025).
4. Кобець М.П. Щодо визначення поняття «внутрішньо переміщена особа» в законодавстві України. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/516430> (дата звернення: 03.01.2025).

5. Нормативно-правова база у сфері забезпечення прав ВПО та іншого цивільного населення, яке постраждало від тимчасової окупації та збройного конфлікту. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/normativno-> (дата звернення: 11.01.2025).
6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII станом на 20.11.2025: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 12.01.2025).
7. Скільки в Україні переселенців і де найбільше ВПО: статистика за областями. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-ukrayini-pereselentsiv-i-de-naybilshe-1729603384.html> (дата звернення: 11.01.2025).

Авторка статті:

Сніжана МАСЬКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається проблема насильства над дітьми в закладах загальної середньої освіти, а також соціальні профілактичні заходи, які можуть бути впроваджені для запобігання цьому явищу. Окрему увагу приділено ролі педагогів, батьків та громади у формуванні безпечного середовища для дітей. Досліджуються існуючі програми та ініціативи, що сприяють зниженню випадків насильства, а також пропонуються рекомендації щодо їх удосконалення.

Ключові слова: насильство над дітьми, соціальна профілактика, заклади освіти, безпечне середовище, педагогічні ініціативи, підтримка дітей.

Постановка проблеми та її значення. Насильство над дітьми є серйозною соціальною проблемою, що має довгострокові негативні наслідки для фізичного і психічного здоров'я дітей. У закладах загальної середньої освіти діти проводять значну частину свого часу, що робить ці установи критично важливими для формування безпечного та підтримуючого середовища. Важливо виявити причини насильства та розробити ефективні стратегії для його профілактики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі підкреслюється необхідність комплексного підходу до профілактики насильства над дітьми. Дослідження показують, що програми, які включають навчання педагогів, залучення батьків і громади, а також створення безпечних шкільних середовищ, є найефективнішими. Програми, засновані на розвитку емоційного інтелекту та навичок вирішення конфліктів, демонструють позитивні результати у зниженні випадків насильства.

Проблема насильства над дітьми в закладах загальної середньої освіти є актуальною темою досліджень як українських, так і зарубіжних науковців. Султанова Н. В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Миколаївського

національного університету імені В. О. Сухомлинського. У співавторстві з Рогальською-Яблонською І. П. опублікувала статтю «Соціально-педагогічна проблема профілактики та подолання насильства над дітьми у неблагополучних сім'ях», де розглядається феномен насильства та необхідність кваліфікованої допомоги спеціалістів. Спіріна Т. та Нестеренко С. – автори статті «Соціальна профілактика насильства щодо дітей у сім'ї», де підкреслюється важливість комплексного підходу до профілактики насильства, включаючи навчання педагогів, залучення батьків та громади. Кравченко Т. В. – у своїй роботі «Профілактика насильства над дітьми молодшого шкільного віку в сім'ї» аналізує заходи первинної профілактики та підтримки дітей, які можуть бути жертвами насильства. Ден Ольвеус (Dan Olweus) – норвезький психолог, розробник «Програми Ольвеуса» щодо запобігання булінгу в школах. Його дослідження довели ефективність комплексних програм із залученням педагогів, батьків та громади. Кен Рігбі (Ken Rigby) – австралійський дослідник, який вивчає проблему булінгу та методи його профілактики. Підкреслює важливість розвитку емоційного інтелекту та навичок розв'язання конфліктів у дітей. Сьюзен Суонсон (Susan Swearer) – американський психолог, що займається дослідженням булінгу та насильства у школах, а також розробкою ефективних програм для створення безпечного середовища. Ці науковці зробили значний внесок у вивчення проблеми насильства над дітьми та розробку стратегій його профілактики.¶

Мета. Виявлення ефективних соціальних профілактичних заходів щодо запобігання насильству над дітьми в закладах загальної середньої освіти та формування рекомендацій для їх реалізації.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати існуючі програми профілактики насильства в закладах освіти.
2. Визначити роль педагогів у запобіганні насильству.
3. Оцінити вплив батьківської участі на безпеку дітей у школі.
4. Розробити рекомендації щодо покращення соціальної профілактики насильства над дітьми в умовах закладів загальної середньої освіти.

Викладення основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проблема насильства над дітьми в Україні, як і в багатьох

інших країнах, залишається однією з найгостріших соціальних проблем. За даними досліджень, насильство в закладах освіти може проявлятися у різних формах: фізичне насильство, психологічне приниження, сексуальне насильство та емоційне нехтування. Кожна з цих форм має свої специфічні прояви та наслідки. Наприклад, фізичне насильство може включати побиття або заподіяння тілесних ушкоджень, тоді як психологічне насильство часто виражається у формі цькування або приниження.

Важливо розуміти, що насильство над дітьми не лише завдає їм фізичної шкоди, але й має серйозні довгострокові наслідки для їх психічного здоров'я. Діти, які стали жертвами насильства, можуть страждати від тривожності, депресії, низької самооцінки та інших психоемоційних розладів. Це може суттєво вплинути на їх соціалізацію, навчання та загальний розвиток [1].

У рамках дослідження було проаналізовано кілька програм, спрямованих на профілактику насильства в закладах загальної середньої освіти. Основними аспектами цих програм є [2]:

- Програми навчання для педагогів: ці програми акцентують увагу на розвитку навичок виявлення ранніх ознак насильства та адекватного реагування на них. Вони включають тренінги з психології, комунікації та конфліктології. Такі тренінги допомагають педагогам зрозуміти, як правильно підтримувати дітей у кризових ситуаціях, а також як створити безпечне і сприятливе середовище в класі.

- Залучення батьків: успішні програми включають регулярні зустрічі з батьками, на яких обговорюються питання безпеки дітей, методи виховання та підтримки. Батьки отримують інформацію про те, як виявляти ознаки насильства у своїх дітей і як реагувати на них. Це сприяє формуванню більш тісної співпраці між школою та сім'єю.

- Програми залучення учнів: дослідження показали, що участь учнів у формуванні шкільних правил і політик щодо запобігання насильству підвищує їхню відповідальність і усвідомлення проблеми. Учні повинні мати можливість висловлювати свої думки і пропозиції щодо безпеки в школі, що допоможе їм відчувати себе активними учасниками процесу.

Педагоги відіграють ключову роль у запобіганні насильству у школах. Вони повинні бути навчені виявляти ознаки насильства, підтримувати дітей у кризових ситуаціях та створювати атмосферу довіри. У дослідженні було виявлено, що вчителі, які проходили спеціальні тренінги, більш ефективно реагували на випадки насильства та мали більшу готовність звертатися за допомогою до фахівців.

Крім того, важливо, щоб педагоги активно працювали над формуванням позитивного мікроклімату в класі, де кожен учень відчуває себе цінним і захищеним. Це може включати проведення групових занять на теми толерантності, взаємоповаги та емпатії [4].

Залучення батьків до процесу виховання та навчання дітей позитивно впливає на безпеку дітей у школі. Батьки, які активно беруть участь у шкільному житті, можуть швидше виявляти проблеми та взаємодіяти з педагогами для їх вирішення. Результати опитувань показали, що діти з активними батьками відчувають себе більш захищеними і підтриманими [2].

Також важливо створити умови для відкритого спілкування між батьками і педагогами. Регулярні зустрічі та обговорення важливих питань можуть суттєво поліпшити ситуацію з безпекою дітей у школах.

Висновок. Соціальна профілактика насильства над дітьми в закладах загальної середньої освіти є складним, але важливим процесом. Комплексний підхід, що включає навчання педагогів, залучення батьків і активну участь учнів, може суттєво знизити рівень насильства і створити безпечне середовище для навчання і розвитку дітей. Результати дослідження підтверджують необхідність реалізації цих заходів для забезпечення благополуччя дітей у навчальних закладах. Лише спільними зусиллями всіх учасників освітнього процесу можна досягти значних результатів у боротьбі з насильством над дітьми.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації «Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в загальноосвітньому навчальному закладі». – 2016. – 80 с.

2. Попередження, виявлення, і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми : методичний посібник для освіти. – 2010. – 242 с.
3. Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми : методичний посібник. – 2009. – 328 с.
4. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. – 2013. – С. 197-209.

Авторка статті:

Наталія МИРОНЮК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ В УМОВАХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В Україні станом на 1 липня 2022 року налічувалось 438 834 учасників бойових дій. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів війни стверджує, що у 2025 році кількість учасників бойових дій збільшилася, приблизно 851 068 осіб [1].

Законодавчі акти, зокрема Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (1993) стаття 12 Пільги учасникам бойових дій та особам, прирівняним до них, гарантують соціальну допомогу учасникам бойових дій. Для прикладу: учасники бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво під час участі в бойових діях чи при виконанні обов'язків військової служби, забезпечуються жилою площею, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій, протягом двох років з дня взяття на квартирний облік [2; 3].

Питаннями соціальної допомоги учасникам бойових дій займалися науковці, експерти, зокрема: О. Горбач, Є. Ігрунова, І. Клименко та ін.

Звернемо увагу, що соціальна допомога – система заходів, спрямованих на повернення особи до активного життя та праці, відновлення соціального статусу і формування в особи якостей, установок щодо пристосування до умов нормальної життєдіяльності шляхом правового і матеріального захисту її існування, підготовки до самообслуговування з формуванням здатності до пересування і спілкування, повсякденних життєвих потреб тощо [4].

Учасники антитерористичної операції (АТО) можуть мати один з декількох соціальних статусів, який дає право на пільги: учасник бойових дій; учасник війни; особа з інвалідністю внаслідок війни; член сім'ї загиблого.

Матеріальні соціальні пільги для ветеранів в різних країнах загалом зводяться до безпосередніх виплат та звільнення від податків. Така практика на сьогодні є однією з найбільш розповсюджених і для України. Водночас, характерною особливістю пільгової системи для ветеранів в Україні є можливість отримання земельних ділянок. Порівнюючи з цим, в міжнародній практиці більш поширеною є допомога ветеранам-безхатькам та ветеранам, що є в зоні ризику втратити житло[3; 6].

Громадські організації активно надають підтримку учасникам бойових дій, сприяють їх адаптації до цивільного життя після повернення. Діяльність цих організацій сприяє глибшому розумінню проблем учасників бойових дій, сприяє встановленню механізмів співробітництва між владою, суспільством, міжнародними організаціями й особами, які потребують соціальної підтримки чи захисту.

Нині в Україні діє понад 20 тисяч громадських організацій різних спрямувань, серед яких є громадські організації створені учасниками бойових дій, ветеранами. Зокрема, Громадська організація «Житомирська спілка учасників бойових дій та АТО «УВО», ГО «Всеукраїнська асоціація учасників бойових дій», ГО «Оберіг», ГО «Всеукраїнське об'єднання учасників бойових дій» та ін.

Громадські організації працюють на засадах демократії, що включає добровільність членства та неприбутковість. Головні цілі та завдання їхньої діяльності передбачають:

задоволення та захист законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів учасників бойових дій;

сприяння реалізації учасників бойових дій шляхом підтримки професійних і громадських ініціатив та ін...

В Україні реабілітацією бійців займаються і члени громадських організацій. Соціальній адаптації та спортивній реабілітації бійців сприяють спортивні змагання. Участь ветеранів війни у спортивних змаганнях позитивно впливає на їхнє життя. Після участі в міжнародних змаганнях у житті ветеранів спостерігаються позитивні зміни [5].

Отже, громадські організації сприяють об'єднанню зусиль українців та координації спільних дій для збереження територіальної цілісності та суверенітету України, а також для соціальної допомоги та всебічної підтримки учасників бойових дій.

Список використаних джерел:

1. Аналітична інформація за даними Міністерств у справах ветеранів війни URL: <https://data.mva.gov.ua/> шляху (дата звернення: 23.01.2025)
2. Потреби ветеранів 2023 рік. URL: <https://veteranfund.com.ua/analytics/needs-of-veterans-2023/> (дата звернення: 21.01.2025).
3. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII: станом на 09 листопада 2023 року URL: <https://taslife.com.ua/blog/soft-skills> (дата звернення: 15.01.2025).
4. Соціальна допомога. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 23.01.2025).
5. Клименко І.О. Роль спільнот та громадських організацій у виконанні та реалізації програми медико-психологічної допомоги для тимчасово внутрішньо переміщених осіб. URL: <http://journals.onu.in.ua/index.php/psy/> (дата звернення: 13.01.2025).
6. Які проблеми мають ветерани, що повертаються до мирного життя. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 13.01.2025).

Авторка статті:

Іванна МИСНИК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ В 2014-2025 РОКАХ

Соціальний захист військовослужбовців є важливою складовою державної політики, особливо в умовах сучасних військових викликів, зокрема збройної агресії російської федерації проти України. Він спрямований на забезпечення належного рівня життя військовослужбовців, їхніх родин, реалізацію соціальних прав і гарантій, що безпосередньо впливає на боєздатність армії та морально-психологічний стан особового складу. У зв'язку зі здобуттям Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу та необхідністю наближення соціальних стандартів до норм ЄС і НАТО, питання соціального захисту військовослужбовців набуває особливої актуальності.

Вітчизняне законодавство не має єдиного визначення поняття «соціальний захист громадян», що зумовлює існування різних підходів до його розуміння в наукових колах. У широкому сенсі соціальний захист – це діяльність держави, яка спрямована на створення умов для розвитку повноцінної особистості, виявлення та усунення негативних факторів, що на неї впливають, а також на підтримку самовизначення особи в суспільстві. У більш вузькому розумінні соціальний захист є сукупністю економічних і правових гарантій, які забезпечують дотримання основних соціальних прав громадян та досягнення прийнятного рівня життя [3].

Основою для розробки та реалізації державної політики у сфері соціального забезпечення військовослужбовців є Конституція України, яка визначає соціальну спрямованість держави та закріплює відповідні права громадян, а також низка законодавчих актів, серед яких провідне місце посідає Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [1]. Водночас, важливо відзначити, що попри наявність значної кількості нормативно-правових актів, відсутність єдиного кодифікованого законодавчого документа, який би охоплював усі аспекти

соціального забезпечення військових, створює певні труднощі в реалізації їхніх прав та гарантій.

У статті 17 Конституції України зазначено, що держава забезпечує соціальний захист громадян, які проходять службу в Збройних Силах України (ЗСУ) та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Це положення є основою для гарантування соціального захисту військовослужбовців та орієнтиром для відповідних законодавчих актів. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» визначає соціальний захист військових як діяльність держави, спрямовану на створення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод військовослужбовців, задоволення їх матеріальних і духовних потреб відповідно до специфіки їх служби, статусу в суспільстві та підтримку соціальної стабільності в військовому середовищі [1].

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» є основним нормативно-правовим актом, що визначає правовий статус осіб, які брали участь у бойових діях, зазнали каліцтва або втратили здоров'я внаслідок військових конфліктів, а також забезпечує їм комплекс соціальних гарантій. Прийнятий у 1993 році та зазнавши значної кількості змін і доповнень, цей закон є фундаментальним у сфері соціального забезпечення ветеранів в Україні. Його норми спрямовані на визнання особливого статусу ветеранів, встановлення гарантій соціального захисту, забезпечення їхніх прав і привілеїв, що мають компенсувати моральні й фізичні втрати, понесені під час виконання військового обов'язку [2].

Актуальність цього закону в умовах сучасної України зумовлена тим, що з 2014 року країна веде активну боротьбу за свою незалежність, що супроводжується значним залученням військовослужбовців, добровольців, а також представників силових структур. У зв'язку з цим питання соціального захисту ветеранів війни набуло надзвичайної важливості та потребує ефективної реалізації на державному рівні.

Основною метою закону є створення ефективного механізму соціального захисту ветеранів війни, осіб, прирівняних до них, а також членів їхніх сімей, які втратили годувальника через військові дії або отримані бойові поранення. Він регулює правові,

економічні та соціальні відносини у сфері надання пільг, соціальних виплат, медичного обслуговування, забезпечення житлом, реабілітації та інших видів державної підтримки [2].

Структурно він складається з кількох розділів, у яких чітко визначені категорії осіб, що підпадають під його дію. До таких категорій належать учасники бойових дій, інваліди війни, учасники війни, особи, на яких поширюється дія цього закону, а також члени сімей загиблих або померлих ветеранів. Закон деталізує права кожної з цих категорій, надаючи широкий спектр соціальних гарантій та пільг, які спрямовані на покращення рівня їхнього життя.

Закон встановлює принципи державної політики щодо соціального захисту ветеранів війни, які включають:

1. Принцип рівності перед законом – ветерани війни та прирівняні до них особи мають однакові права та можливості щодо отримання соціальних гарантій незалежно від місця проживання, статі, віросповідання чи інших характеристик.

2. Принцип державної підтримки – забезпечення ветеранів війни комплексною системою заходів соціального захисту, що фінансується державою.

3. Принцип адресності – надання допомоги відповідно до індивідуальних потреб кожного ветерана з урахуванням його соціального, матеріального та фізичного стану.

4. Принцип соціальної справедливості – забезпечення ветеранів відповідними компенсаціями та пільгами залежно від ступеня їхньої участі у бойових діях та рівня отриманих поранень або втрат здоров'я.

5. Принцип поваги та гідності – держава гарантує ветеранам належний рівень життя, доступ до медичних та соціальних послуг, сприяє їхній інтеграції в суспільство [2].

Однією з ключових складових закону є надання соціальних пільг і гарантій, які включають:

- безкоштовне медичне забезпечення, у тому числі стаціонарне лікування та протезування;
- право на санаторно-курортне лікування та реабілітацію;
- надання грошових компенсацій на оплату житлово-комунальних послуг;

- забезпечення житлом або компенсація за його придбання;
- пільговий проїзд у громадському транспорті;
- право на додаткові соціальні виплати, пенсійне забезпечення та матеріальну допомогу;
- пріоритетне право на працевлаштування та професійну адаптацію.

Окремий акцент зроблено на забезпеченні соціального захисту членів сімей загиблих або померлих ветеранів війни. Закон гарантує їм матеріальну допомогу, соціальне обслуговування, а також право на безоплатне лікування та отримання державних соціальних виплат.

Значну увагу приділено питанням соціальної реабілітації ветеранів, що включає заходи з адаптації до цивільного життя, надання психологічної допомоги, створення програм професійного перенавчання та розвитку підприємницької діяльності серед ветеранів.

Основною характеристикою закону є його адаптація до європейських стандартів соціального захисту ветеранів. Україна, як країна, що прагне інтегруватися до Європейського Союзу, активно впроваджує практики захисту ветеранів, які відповідають міжнародним нормам і стандартам. Це включає співпрацю з міжнародними організаціями, впровадження програм підтримки ветеранів спільно з іноземними партнерами, а також розробку нових механізмів соціального захисту відповідно до рекомендацій ООН та ЄС.

Варто зазначити, що Закон «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» вже діє, і його положення поступово впроваджуються в національну правову систему [2]. Однак на практиці виникає ряд проблем, пов'язаних із його виконанням. Пріоритетними викликами є бюрократичні процедури, недостатнє фінансування певних програм соціального захисту, складнощі в реалізації пільг та гарантій на місцевому рівні.

Отже, соціальне забезпечення військовослужбовців є невід'ємною складовою державної політики, що має комплексний характер та охоплює широкий спектр питань. Від якісного матеріального забезпечення, гарантованого житла та ефективної медичної підтримки залежить рівень мотивації військових, їхня соціальна стабільність та впевненість у майбутньому. Лише комплексний підхід до вирішення цих питань дозволить

створити ефективну систему соціального захисту, яка відповідатиме сучасним викликам та потребам армії.

Список використаних джерел:

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991. № 15. URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>] (дата звернення: 27.03.2025).
2. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993. № 45. URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>] (дата звернення: 27.03.2025).
3. Покощан М. В. Фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в Україні : кваліфікаційна робота / М. В. Покощан ; наук. кер. Г. М. Кулина. – Тернопіль : Західноукр. нац. ун-т, 2025. – 75 с. URL: [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40474/3/+Покощан_СЗм-21.pdf] (дата звернення: 27.03.2025).

Авторка статті:

Єлизавета МОЙСІЄНКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ДІЯЛЬНІСТЬ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ.

*Немає нічого страшнішого за необмежену владу в руках обмеженої людини.
Окрайці думок (16.10.1962)*

В інклюзивному класі працюють один вчитель та один асистент вчителя. Для учнів з особливими освітніми потребами потрібно використовувати особливу стимуляцію, щоб допомогти їм зосередитись на сприйнятті матеріалу та виконанні завдань. Для результативного навчання вони потребують повноцінного задоволення різних потреб: візуальних, аудіальних, кінестетичних, процесуальних і поведінкових. Такою стимуляцією можуть стати використання адаптованих видів завдань, об'єднання учнів у підгрупи, ігрові методи. Присутність двох учителів у класі допоможе повноцінно реалізувати ці плани. Асистент вчителя є асистентом саме вчителя, а не дитини. Асистент вчителя допомагає іншому педагогічному працівникові при організації і реалізації навчального процесу, підтримує самостійність і активне залучення учня до усіх видів роботи, які здійснюються у закладі під час навчального процесу. Це означає, що він не прив'язаний до однієї чи кількох дітей, а працює з усім класом, звісно дитині з особливими освітніми потребами необхідно приділити більше часу, щоб, наприклад, пояснити завдання, але асистент вчителя так само може пояснити матеріал й іншим учням за потреби, відповідно до вимоги вчителя. Тобто, для надання дітям підтримки, зокрема у формі додаткового часу чи місця, інструкцій чи матеріалів для навчання, асистент працює суто під керівництвом педагога [1].

Головне завдання асистента вчителя – допомагати вчителю або вихователю навчати дітей з ООП. На підставі заяви батьків дитини з особливими освітніми потребами у школі в обов'язковому порядку створюються інклюзивні класи, в яких разом з іншими учнями навчаються одна або кілька дітей з ООП. Для роботи в такому класі у штат закладу освіти вводиться **асистент вчителя**.

У чому полягає головне завдання асистента вчителя? Які його функції, посадові обов'язки та напрямки діяльності? З ким насамперед повинен співпрацювати асистент вчителя?

Функції асистента вчителя:

- постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу;
- інформує членів команди супроводу та батьків про досягнення учня;
- допомагає в організації навчально-виховного процесу; надає допомогу учням з ООП;
- проводить спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей;
- допомагає концентрувати увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня;
- співпрацює з фахівцями, які працюють з дитиною з ООП та приймають участь у розробленні ІПР, забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці;
- веде встановлену педагогічну документацію; разом із вчителем формує учнівське портфоліо;
- співпрацюючи з вчителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів;
- здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з ООП;
- дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнів;
- сприяє розвитку дітей з ООП, поліпшенню їхнього психоемоційного стану;
- стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє розкриттю їх здібностей, талантів, шляхом їх участі у науковій, художній творчості; створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому;
- разом з командою супроводу розробляє ІПР;
- вивчає особливості діяльності й розвитку дітей з ООП;
- оцінює навчальні досягнення учня;
- оцінює виконання ІПР;
- вивчає та аналізує динаміку розвитку учня;

- разом з вчителем аналізують відповідність вимог навчальної програми та методів, що використовуються на уроці;
- визначають актуальні і потенційні можливості дитини з ООП;
- з'ясовують у чому учень потребує підтримки і якого характеру [2].

Діяльність асистента вчителя є ключовою для успішної реалізації інклюзивної освіти, забезпечуючи повноцінне залучення учнів з особливими освітніми потребами до навчального процесу. Асистент вчителя працює під керівництвом педагога, допомагаючи організовувати та реалізовувати навчальний процес для всього класу, але з особливим фокусом на підтримці учнів з ООП. Його основні функції включають допомогу вчителю в адаптації завдань, співпрацю з батьками та фахівцями команди супроводу, відстеження прогресу учня, а також створення сприятливих умов для його розвитку, саморегуляції та соціальної адаптації. Таким чином, роль асистента вчителя є багатогранною і спрямована на створення оптимального освітнього середовища для всіх учнів в інклюзивному класі.

Список використаних джерел:

1. Обов'язки асистента вчителя. *IRC.org.ua*. 2021. URL: <https://kyiv8.irc.org.ua/obov%E2%80%99yazki-asistenta-vchitelya-16-06-26-22-04-2021/> (дата звернення: 09.04.2025).
2. Інклюзивна освіта. *Відділ освіти, молоді та спорту виконавчого комітету Мировіської міської ради*. URL: <https://osvita.mkrada.gov.ua/inkliuzyvna-osvita/29831/> (дата звернення: 09.04.2025).

Авторка статті:

Уляна МОЙСІЄНКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Волонтерська діяльність у період війни набуває особливого значення, оскільки вона стала основою підтримки суспільства, військових та переміщених осіб. В умовах масштабного збройного конфлікту, який триває в Україні з 24 лютого 2022 року, регіональні громадські організації відіграють важливу роль. Вони допомагають координувати спільні зусилля, надають допомогу постраждалим і сприяють стабільності в місцевих громадах. У таких складних обставинах їхня діяльність є незамінною для забезпечення соціальної згуртованості та підтримки населення.

Громадська активність сприяє формуванню волонтерських об'єднань, які функціонують на рівні окремих населених пунктів та громад у регіонах, де не ведуться активні бойові дії. Найвищий рівень соціальної активності населення спостерігався на деокупованих територіях упродовж 2022 року. У межах неформального сектору посилилася діяльність благодійних організацій, зокрема в західному регіоні України. У центральній частині країни волонтерський рух продемонстрував інтенсивний розвиток, який унаслідок процесу деокупації трансформувався у створення структурованих волонтерських об'єднань та груп, де соціальна згуртованість не є залежною від офіційної юридичної форми [2, с. 42].

Аналізуючи діяльність основних волонтерських платформ в Україні, можна виокремити кілька ключових напрямів їхньої роботи. Перш за все, це підтримка військових. До таких організацій належать благодійний фонд «Повернись живим», фонд Сергія Притули, благодійний фонд «KOLO» та ініціатива «Армія SOS».

По-друге, допомога внутрішньо переміщеним особам та біженцям. Зокрема, платформи «Допомагай» і «Прихисток» активно працюють у цій сфері, спрямовуючи свої ресурси на підтримку людей, які були змушені покинути свої домівки.

Окремо варто виділити роботу з молоддю, дітьми та їхніми сім'ями. Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» зосереджує свою діяльність на підтримці молодого покоління через реалізацію різноманітних проєктів [4].

Ці волонтерські ініціативи охоплюють широкий спектр діяльності — від допомоги військовим до соціальної підтримки молоді та переселенців. Їх спільна робота значно сприяє поліпшенню умов життя та допомагає тим, хто цього потребує.

Волонтерство в Україні стало виявом патріотизму та національного єднання, залучаючи активістів як з України, так і з-за кордону. Прикладом є діяльність у Ніжині, Чернігівської області. Червоний Хрест України діє виключно на національному рівні, тоді як Міжнародний Комітет Червоного Хреста здійснює гуманітарну діяльність у зонах конфлікту, надаючи допомогу та сприяючи координації з місцевими органами влади [0].

З 2021 по 2023 рік кількість благодійних організацій зросла на 43%, а громадських об'єднань та ОСББ – на 6,1% і 5,4% відповідно. У 2023 році зареєстровано майже 5 тисяч нових благодійних організацій, найбільше – у Києві, Дніпрі, Львові, Харкові та Одесі. Основні джерела фінансування: пожертви й донати (67%), міжнародні гранти (22%), економічна діяльність (18%). Частка організацій, що отримують держфінансування, зросла з 5,6% до 7,9%, а соціальні послуги як джерело доходів використовують 2,7% організацій. [3].

Дослідження волонтерської діяльності громадської організації «І - Актив» в умовах війни показує, як організація адаптувала свою роботу до нових соціальних викликів, зокрема підтримки внутрішньо переміщених осіб та соціально незахищених груп. З початком повномасштабного вторгнення організація зберегла високу соціальну активність, продовжуючи реалізовувати ініціативи, що сприяють розвитку громади та підтримці вразливих верств населення.

Громадська організація «Іршанський актив» зосереджує свою діяльність на трьох основних напрямках. По-перше, фестиваль «Райдуга» для дітей з інвалідністю, який у 2023 році відвідало понад 300 дітей та їхніх родин, забезпечує психологічну підтримку і сприяє соціалізації дітей з особливими потребами. По-друге, організація активно підтримує Новоборівський будинок-інтернат для дітей через благодійні акції, що

дозволили зібрати більше 500 одиниць одягу та 300 кг продуктів харчування для вихованців. По-третє, волонтерська діяльність у сфері благоустрою територій і проведення освітніх заходів залучає понад 200 місцевих мешканців, сприяючи підвищенню громадянської активності та розвитку місцевої спільноти. На поточний момент у волонтерських заходах ГО «Іршанський актив» беруть участь понад 50 осіб, серед яких — молодь, пенсіонери та сім'ї з дітьми.

Аналіз волонтерської діяльності в умовах воєнного конфлікту свідчить про її вирішальну роль у підтримці суспільства, військових та внутрішньо переміщених осіб. Сучасний волонтерський рух в Україні, який охоплює як формалізовані громадські організації, так і неформальні об'єднання, демонструє високий рівень соціальної активності та патріотизму. Спільна діяльність волонтерських платформ, спрямована на підтримку військових, переселенців, молоді та інших вразливих груп, сприяє формуванню структурованих об'єднань, що дозволяє ефективно координувати дії та забезпечувати гуманітарну допомогу, але й створюють підґрунтя для подальших стратегій соціального відновлення та розвитку держави в умовах війни.

Волонтерська діяльність регіональних громадських організацій в умовах війни є основним фактором підтримки суспільства, військових та переселенців. Дослідження діяльності ГО «Іршанський актив» демонструє, що організація ефективно адаптує свою роботу до нових соціальних викликів, сприяючи соціальній згуртованості та психологічному відновленню через організацію інклюзивних заходів, благодійних акцій та освітніх програм. Зростання кількості благодійних та громадських організацій свідчить про стійкість українського суспільства та створює основу для подальшого соціального відновлення.

Список використаних джерел:

1. Б'янка Г. Г. значення волонтерської діяльності для суспільства в умовах війни з росією. Репозиторій НДУ ім. Миколи Гоголя Наукові видання Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2022. Вип. № 1. С. 8.

2. Головка Лілія, Головка Таміла. Волонтерська діяльність як фактор резильєнтності та нарощування соціального капіталу. Демографія та соціальна економіка. 2023. № 4 (54). С. 38-54.
3. Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження. Лютий 2024. URL: <https://ednannia.ua/images/Procurements/%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).
4. Коваленко І. Е. Концептуальні засади створення школи волонтерів в умовах цифрової трансформації. 2023. № 6. С. 12. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/739084/2/290172-B0%D1%82%D1%82%D1%96-673205-1-10-20231121.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).

Авторка статті:

Світлана ОРИЩЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ЛІННІЦЬКА,

доцентка кафедри соціальних технологій,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНІ ПОТРЕБИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Військовослужбовці є важливою частиною суспільства, особливо в умовах військових конфліктів, які нині переживає Україна. Захист державного суверенітету та територіальної цілісності вимагає від них значних фізичних, психологічних та моральних зусиль. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року кардинально вплинуло на соціальну політику держави. Тому соціальні потреби військовослужбовців повинні бути пріоритетними у державній політиці та суспільному житті.

Сучасні війни та бойові дії, зокрема війна в Україні, призводять до значного зростання кількості військовослужбовців, які потребують медичної допомоги. Після поранень багато з них стикаються не лише з фізичними обмеженнями, а й з соціальними проблемами, такими як ізоляція, труднощі в адаптації до мирного життя та психологічні травми.

Військові, які пережили бойові дії, часто страждають на посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресію, тривожні стани. Без належної психологічної та соціальної підтримки ці проблеми можуть ускладнювати процес реабілітації та навіть призводити до суїцидальних думок [2].

Після тривалого перебування у військовому середовищі та отриманні травм багато військових стикаються з труднощами у поверненні до цивільного життя. Їм потрібна допомога в перекваліфікації, працевлаштуванні, поверненні до сім'ї та суспільства.

У 2023 році українська державна політика зосередилася на розвитку ветеранів як пріоритетному напрямі, що передбачає створення умов для їхньої всебічної реалізації та соціального захисту. Враховуючи виклики, спричинені війною, зокрема зростання кількості учасників бойових дій і ветеранів, 7 квітня 2023 року Кабінет Міністрів затвердив Стратегію переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2032 року. Основними аспектами цієї стратегії є оновлення законодавчої бази, що регулює процес адаптації

військовослужбовців, а також розробка переліку необхідних послуг для їхньої підтримки [1].

У більшості країн діють закони та програми, спрямовані на задоволення соціальних потреб військовослужбовців, які брали участь у бойових діях. В Україні існує ж низка нормативно-правових актів, що забезпечують їхню підтримку:

1. Конституція України гарантує соціальний захист громадян, зокрема військовослужбовців, і передбачає механізми соціального страхування.
2. Наказ «Про затвердження Державного стандарту соціальної адаптації» визначає соціальну адаптацію як послугу, що включає комплексний підхід до підтримки військових під час ротації чи лікування.
3. ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» регулює основні соціальні гарантії та права військовослужбовців, включаючи підтримку після поранень.
4. ЗУ «Про військовий обов'язок та військову службу» визначає соціальні гарантії для військових, їхні права під час служби та механізми захисту.
5. ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачає комплексну систему підтримки ветеранів, зокрема через органи влади та місцевого самоврядування.
6. ЗУ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» регламентує участь державних органів у забезпеченні соціальних потреб мобілізованих.
7. ЗУ «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби» визначає заходи підтримки військових, що залишають службу через реформування ЗСУ.

Ці нормативно-правові акти є основними у сфері регулювання роботи з військовослужбовцями, які перебувають на ротації або проходять лікування після поранень. Поняття «медичні заклади» у цьому контексті охоплює всі установи, включені до переліку закладів охорони здоров'я, зокрема лікувально-профілактичні та санітарно-профілактичні заклади, як державні, так і приватні, що надають медичну допомогу військовослужбовцям та здійснюють оцінку їхнього стану здоров'я.

Сучасна медична та соціальна система часто не встигає адаптуватися до великої кількості поранених. Створення нових програм реабілітації, покращення умов у медичних закладах, підготовка кваліфікованих спеціалістів – усе це необхідно для якісного відновлення військових [3].

Сильна армія складається не лише з боєздатних військових, а й із тих, хто пройшов якісну реабілітацію та може продовжити служити або успішно інтегруватися в суспільство. Турбота про військовослужбовців є важливим показником відповідальності держави перед тими, хто захищає її незалежність.

Отже, соціальні потреби військовослужбовців у медичних закладах – це не лише медична проблема, а комплексне питання, що охоплює психологічну, соціальну та економічну сфери. Їхнє вирішення сприятиме швидшій реабілітації, зниженню рівня стресу та депресії серед військових, а також покращенню якості життя після завершення лікування.

Список використаних джерел:

1. Уряд запустив стратегічний проєкт Мінветеранів переходу від військової служби до цивільного життя.URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/uryad-zapustiv-strategichnij-proyekt-minveteraniv-perehodu-vid-vijskovoyi-sluzhbi-do-civilnogo-zhittya> (дата звернення: 04.03.2025 р.).
2. Захаріна Т.І. Напрями соціальної роботи з ветеранами гібридної війни. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2023. Вип. 1. С. 55-59.
3. Олексюк Н. Теоретичні засади соціального супроводу учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб в об'єднаній територіальній громаді. Соціальна робота: виклики сьогодення : збірник наукових праць за матеріалами XII Міжнародної науковопрактичної конференції (25-26 травня 2023 р.). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 122–125.

Авторка статті:

Дарія ПОДОРОЖНЯ,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах триваючої російсько-української війни, яка розпочалась ще в 2014 році з окупації частини територій Донецької та Луганської областей та створенням на них так званих ЛНР і ДНР, питання внутрішньої міграції стало надзвичайно важливим для України. Це стосується не лише повномасштабної війни, а й більш раннього етапу, коли громадяни України були змушені тікати від насильства, окупації і загрози фізичного знищення. Мова йде про вимушену міграцію, яку не можна порівнювати з мирною міграцією, що зумовлена пошуком кращих економічних можливостей чи поліпшенням якості життя. У випадку з ВПО, це переселення відбувається не з метою самореалізації або пошуку кращих умов життя, а з примусу — через необхідність вижити та уникнути загрози.

Проблеми соціальної адаптації ВПО в Україні набули особливої актуальності через війну з росією та бойові дії. Окрім основного стресу від війни та переміщення, ВПО стикаються з додатковими специфічними труднощами. Це, зокрема, втрата та відновлення документів, відсутність житла, роботи, труднощі в реалізації права на соціальний захист, доступ до медичних послуг тощо. Сумарний вплив цих факторів може призвести до функціональної дезадаптації ВПО – часткової чи повної непристосованості до умов нової реальності, що згодом може поширитися на професійну та соціальну сфери життя, поглиблюючи особистісну та соціальну кризу. Тому своєчасне вирішення зазначених проблем є основою для швидкої й ефективної адаптації ВПО до нового середовища та інтеграції в нову громаду [1].

Зважаючи на це, проблема соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб набуває надзвичайної важливості, як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Особливо це стосується часу з початку російсько-української війни з 2014 року, коли питання надання соціальної, психологічної та іншої підтримки ВПО стали критично важливими для стабільності країни та добробуту її громадян. Відповідно, вивчення цього процесу та

розробка ефективних механізмів допомоги є ключовими завданнями для сучасної соціальної політики та практики в Україні.

Стан і успіх соціальної адаптації ВПО та їх інтеграції значною мірою залежать від того, як швидко люди адаптуються до нових обставин і ситуацій життя й діяльності. Як зазначає А. Путінцев, «адаптація є складним, багатогранним процесом пристосування мігрантів до нового соціокультурного середовища та приймаючого соціуму до новоприбулих осіб, їх соціально-економічних, культурних потреб тощо. Таким чином, суб'єктами адаптації виступають, з одного боку, іммігранти чи внутрішньо переміщені особи, а з іншого — органи державної влади, органи місцевого самоврядування, різноманітні соціальні інститути, а також місцеві мешканці та представники інших груп і національних меншин» [2].

Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб в Україні є важливим напрямом діяльності місцевих органів влади, адже велика кількість людей змушена була покинути свої домівки через збройний конфлікт та анексію Криму. Для забезпечення ефективної інтеграції переселенців необхідно впроваджувати комплексні заходи, які включають підтримку в питаннях житла, фінансової допомоги, доступу до медичних послуг, освіти та працевлаштування. Реалізація таких програм дозволяє уникнути соціальної напруженості, сприяє стабільності у громадах і забезпечує створення умов для повноцінної адаптації ВПО [3].

Житлове питання є одним із ключових у процесі соціальної адаптації. Внутрішньо переміщені особи часто стикаються з труднощами в пошуку постійного місця проживання, тому місцева влада може сприяти вирішенню цієї проблеми через надання тимчасового житла, підтримку в оренді або купівлі помешкання, а також реалізацію програм будівництва соціального житла за підтримки міжнародних донорів. Завдяки залученню міжнародних ресурсів вдається знизити фінансове навантаження на місцеві бюджети, що робить такі ініціативи більш ефективними. Додатково можуть запроваджуватися механізми компенсації вартості комунальних послуг, що допомагає переселенцям адаптуватися в нових умовах.

Доступ до медичних послуг є ще одним важливим фактором соціальної адаптації ВПО. Гарантії рівного доступу до медичної допомоги для переселенців передбачають надання первинної медико-санітарної допомоги, доступ до спеціалізованих лікарів і необхідних ліків. Особливу роль у цьому процесі відіграють мобільні медичні бригади, які можуть надавати послуги в місцях компактного проживання переселенців. Це особливо важливо для регіонів, де доступ до стаціонарних медичних установ є обмеженим, а також для людей, які мають труднощі з пересуванням [4].

Не менш важливим є забезпечення рівних можливостей в освіті. Діти з числа ВПО повинні мати доступ до дошкільних, шкільних та вищих навчальних закладів на рівних умовах з іншими громадянами. Органи місцевого самоврядування зобов'язані сприяти їх навчанню, забезпечуючи підручниками, навчальними матеріалами та необхідним обладнанням. Важливою складовою є підтримка молоді, яка прагне здобути вищу освіту або професійні навички, адже це сприятиме їхній інтеграції в суспільство та відкриє нові можливості для подальшої самореалізації.

Працевлаштування є одним із головних чинників економічної стабільності та соціальної адаптації ВПО. Для цього місцеві органи влади можуть впроваджувати спеціальні програми з професійного навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації, що дозволить переселенцям знайти роботу відповідно до своїх навичок і потреб ринку праці. Співпраця з бізнесом, розвиток підприємницьких ініціатив, підтримка малих і середніх підприємств, що належать ВПО, сприятиме зростанню місцевої економіки. Наприклад, грантові програми для підприємців можуть допомогти розпочати власну справу, створити нові робочі місця та сприяти економічному розвитку громади [4].

Значну роль у соціальній адаптації відіграє також психологічна та соціальна підтримка. ВПО стикаються зі значним стресом, невизначеністю та психологічними труднощами, що може негативно впливати на їхнє життя та взаємодію з суспільством. У цьому контексті важливо забезпечити доступ до психологічних консультацій, соціальних працівників і програм підтримки, що допоможуть переселенцям подолати складні життєві ситуації.

Фінансова підтримка відіграє важливу роль у забезпеченні соціальних гарантій для ВПО. Розширення фінансування державних і місцевих програм, залучення міжнародних грантів і донорської допомоги сприяє покращенню умов для переселенців. Створення спеціалізованих фондів, що займаються фінансуванням програм адаптації та інтеграції, дозволяє більш ефективно розподіляти ресурси та контролювати їх використання. Одним із важливих напрямів є розвиток механізмів доступного житла, включаючи співпрацю з приватними інвесторами та міжнародними організаціями для будівництва соціального житла. Спрощення бюрократичних процедур, таких як впровадження електронних реєстрів і баз даних, дозволить пришвидшити процес отримання необхідної допомоги та житла, що є критично важливим для адаптації переселенців [3].

Щодо медичного обслуговування, то важливо гарантувати його якість і доступність. Запровадження безкоштовного надання необхідних ліків, організація медичних оглядів та лікування дозволить забезпечити переселенців належною допомогою. Окремо слід розвивати програми психосоціальної підтримки, що включають роботу психологів, соціальних працівників та проведення реабілітаційних заходів. Такі ініціативи сприятимуть покращенню емоційного стану ВПО та їхньому швидшому пристосуванню до нових умов [4].

Забезпечення працевлаштування є критичним для економічної стабільності переселенців. Програми з професійного навчання, перекваліфікації та розвитку підприємницьких ініціатив сприятимуть інтеграції ВПО в економіку. Додаткові стимули для бізнесу, що сприятимуть працевлаштуванню переселенців, можуть стати дієвим механізмом для покращення ситуації.

Таким чином, удосконалення механізму захисту прав внутрішньо переміщених осіб потребує комплексного підходу та консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін. Досягнення цієї мети можливе лише через системну взаємодію, належне фінансування, розробку сучасних програм підтримки та ефективну координацію між усіма учасниками процесу. Це дозволить створити умови для повноцінної інтеграції ВПО в українське суспільство та забезпечити реалізацію їхніх прав.

Список використаних джерел:

1. Надрага В. І. Проблеми вимушеної внутрішньої міграції населення в контексті концепції «суспільства ризику». Український соціум. 2015. № 1. С. 134-141.
2. Путінцев А. В., Пащенко Ю.Є. Адаптація внутрішньо переміщених осіб в регіонах України: сутність, поняття, підходи. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 9. С. 110-121.
3. Селіхов Д. А. Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 4. С. 34-39. http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2024_4_6 (дата звернення 23.03.2025).
4. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 84(1). С. 103-108. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_84\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_84(1)_16) (дата звернення 24.03.2025).

Автор статті:

Артем ПОЛІЩУК,

здобувач

ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНІЦЬКА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВИХ КАПЕЛАНІВ У ПІДРОЗДІЛАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У підрозділах Збройних Сил України працює мультидисциплінарна команда фахівців, які володіють різноманітними соціальними, психологічними, соціально-педагогічними, медичними, богословськими та військовими знаннями. Зазначені фахівці, зокрема військові капелани, сприяють мінімізації духовно-релігійних проблем учасників бойових дій, займаються благодійною діяльністю.

Звернемо увагу, що Закон України «Про Службу військового капеланства» регулює відносини у сфері реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України, а також визначає правові та організаційні засади і принципи діяльності Служби військового капеланства [1].

Питання капеланства досліджували різні науковці, зокрема Л.Владиченко, який першим розмежував історію капеланства в незалежній Україні на періоди; М. Васичук, який удосконалив схему періодизації щодо розвитку капеланства в армії за часів незалежності України; О.Волощук, який працював над удосконаленням схеми періодизації розвитку вітчизняного військового капеланства та ін.

Служба військового капеланства – окрема структура у складі Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України, що складається з органів управління Служби військового капеланства, військових капеланів і утворена з метою організації заходів щодо задоволення

духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей у мирний і воєнний час [1].

Благодійність або доброчинність, також харитативність – безкорисливе надання допомоги потребуючим, які не є пов'язаними з благодійником.

Військові капелани допомагають не лише на фронті, а й у тилу. Громадська організація Перший український батальйон військових капеланів надає підтримку учасникам бойових дій і їх сім'ям. Капелани готують харчові пакунки, привозять теплий одяг та взуття, плетену сітку у підрозділи ЗСУ [3].

У статті 5, Розділ II: Організація діяльності та структура служби військового капелана, Закон України «Про Службу військового капеланства» виписано основні принципи її діяльності, а саме:

- ✓ дотримання конституційного права військовослужбовців і працівників на свободу світогляду та віросповідання;
- ✓ рівність представників усіх віросповідань, які проходять службу у Збройних Силах України, Національній гвардії України, в інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та в Державній прикордонній службі України, у задоволенні їхніх релігійних потреб;
- ✓ рівність військових капеланів незалежно від їх приналежності до релігійної організації;
- ✓ толерантне ставлення військових капеланів до представників інших релігійних організацій;
- ✓ неприпустимість нав'язування релігійних чи інших переконань;
- ✓ добровільність участі військовослужбовців, працівників та членів їх сімей у богослужіннях, релігійних обрядах;
- ✓ рівність військових капеланів різних конфесій щодо використання духовних центрів;
- ✓ пріоритетність бойової (спеціальної) підготовки під час планування та проведення заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців [2].

Отже, діяльність військових капеланів (зокрема і благодійна) у підрозділах Збройних Сил України спрямована на турботу про соціальні потреби військовослужбовців і налагодження партнерських відносин із представниками релігійних, благодійних (волонтерських), громадських організацій з метою надання всебічної підтримки, забезпечення турботливого ставлення до військовослужбовців, працівників та членів їх сімей [1; 2; 3].

Список використаних джерел:

1. *Про Службу військового капеланства: Закон України від 30 листопада 2021 року № 1915-IX: станом на 13.12.22 URL: https://www.mil.gov.ua/content/gromadskarada/zakon_UA_pro_sluchbu_viuskovogo_kapelanstva.pdf (дата звернення: 13.01.2025).*
2. *Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України 5 липня 2012 року № 5073-VI станом на 08.11.2023 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 13.01.2025).*
3. *Перший український батальйон військових капеланів. URL: <https://chaplain.net.ua/> (дата звернення: 11.01.2025).*

Авторка статті:

Олена РЕНКАС,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ РАНЬОГО ВІКУ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ранній вік є сензитивним періодом у розвитку дитини, коли інтенсивно формуються базові навички соціальної взаємодії, емоційна чутливість та пізнавальні процеси. Саме в цей період закладаються основи майбутньої особистості, і роль дорослих – забезпечити сприятливі умови для гармонійного розвитку дитини. У цьому контексті соціально-педагогічна діяльність у закладах дошкільної освіти набуває особливого значення, оскільки вона спрямована на підтримку становлення соціальних зв'язків, розвиток самостійності та комунікативних навичок.

Проте організація ефективної соціально-педагогічної діяльності з дітьми раннього віку є складним процесом, що вимагає врахування вікових особливостей, індивідуальних потреб дітей, а також сучасних педагогічних підходів. Сучасні вихователі стикаються з викликами впровадження технологій, які б відповідали потребам дитини у безпеці, емоційній підтримці, сенсорному розвитку та активному пізнанні світу. Важливим аспектом є використання гри як природного способу навчання та соціалізації, оскільки саме через гру дитина засвоює перші правила співіснування у суспільстві, вчиться співпрацювати, висловлювати власні емоції та розуміти інших.

Технологія соціально-педагогічної діяльності в закладах дошкільної освіти – це система методів, прийомів та форм роботи, які спрямовані на підтримку соціального розвитку дітей та їх успішну адаптацію до соціального середовища [4]. Вона передбачає не лише вплив вихователів на процес соціалізації, а й створення умов для активного залучення дитини до взаємодії через спеціально організовані заходи. Важливим завданням є формування в дитини навичок самостійності, вміння взаємодіяти з однолітками та дорослими, розвиток емоційного інтелекту, який допомагає їй краще адаптуватися до змін у навколишньому середовищі.

Соціально-педагогічна діяльність у закладах дошкільної освіти реалізується через низку напрямів. Одним із ключових аспектів є соціальна адаптація, що полягає у допомозі дитині інтегруватися в нове середовище, встановити перші контакти з дорослими та однолітками. Вона включає поступове звикання до режиму дня, усвідомлення правил поведінки, розвиток довіри до вихователя. Важливо, щоб процес адаптації відбувався плавно, без надмірного стресу для дитини. У цьому контексті велике значення має підтримка з боку дорослих – забезпечення комфорту, створення дружньої атмосфери, використання методик поступового залучення дитини до колективної діяльності [1; 5].

Наступним важливим аспектом є розвиток комунікативних навичок, який передбачає навчання дитини основам спілкування. Враховуючи, що в ранньому віці мова ще не є сформованою, значну роль відіграють невербальні засоби комунікації: жести, міміка, інтонація голосу. Педагоги використовують інтерактивні методи, такі як спільні ігри, сюжетно-рольові завдання, інсценізації, які допомагають дітям засвоювати нові форми взаємодії [1; 2]. Наприклад, інсценізація казки не лише сприяє розвитку мовлення, а й допомагає розпізнавати емоційні стани персонажів, що, у свою чергу, формує емпатію.

Соціалізація через гру є основним інструментом соціально-педагогічної діяльності, оскільки гра дозволяє дитині експериментувати з ролями, засвоювати соціальні норми, навчатися правилам спілкування. Вихователь організовує ігри таким чином, щоб діти могли поступово навчатися взаємодіяти один з одним, приймати рішення, розподіляти ролі. Наприклад, гра в «магазин» дозволяє дітям навчитися вести діалог, проявляти ініціативу, а гра в «лікарню» – розвивати співчуття, взаємодопомогу.

Важливу роль у соціально-педагогічній діяльності відіграє розвиток емоційного інтелекту. Діти раннього віку ще не завжди вміють висловлювати свої почуття словами, тому завдання вихователя – навчити їх розпізнавати та регулювати емоційні стани. Для цього застосовуються методики казкотерапії, коли діти аналізують поведінку персонажів, впізнають різні емоції та моделюють схожі ситуації у власному житті [1; 5]. Також ефективними є вправи на розвиток емпатії, коли дитина вчиться розуміти переживання інших, співпереживати та підтримувати друзів.

Ще одним важливим аспектом є навчання дітей основам самостійності та відповідальності. Дитина має поступово вчитися виконувати прості завдання, брати участь у колективних справах, доглядати за собою та навколишнім середовищем. Для цього вихователі використовують методику «малих доручень», коли дитина отримує прості завдання, наприклад, допомогти прибрати іграшки або полоти рослину. Це не лише розвиває відповідальність, а й формує позитивне ставлення до праці та співпраці.

Оскільки ранній вік є періодом активного сенсорного розвитку, важливим компонентом технологій соціально-педагогічної діяльності є сенсорна інтеграція [5]. Дитина пізнає світ через відчуття, тому необхідно створювати умови для тактильного, слухового, зорового та рухового досвіду. Для цього у закладах дошкільної освіти використовуються сенсорні кімнати, інтерактивні ігри з різними матеріалами (вода, пісок, глина, текстиль), а також вправи на координацію рухів.

Інноваційні технології також відіграють важливу роль у соціально-педагогічній діяльності. Наприклад, використання мультимедійних програм, інтерактивних панелей дозволяє створювати ігрові ситуації, що моделюють реальні соціальні взаємодії. Завдяки цьому діти навчаються висловлювати свої думки, розуміти емоції інших та розвивати навички саморегуляції.

Отже, технологія соціально-педагогічної діяльності з дітьми раннього віку у ЗДО є комплексною системою, яка забезпечує всебічний розвиток дитини та її успішну соціалізацію. Вона включає адаптацію, розвиток комунікативних навичок, соціалізацію через гру, емоційний розвиток, формування самостійності та сенсорного сприйняття. Важливим аспектом є використання інноваційних методів, що дозволяють ефективно інтегрувати дитину у соціальне середовище та сприяють її гармонійному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Васильєва С., Гавриш Н., Рагозіна В. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів : монографія / ред. Н. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.
2. Кононко О., Матвієнко С. Психолого-педагогічні аспекти розвитку дитини раннього віку : навч.-метод. комплекс. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 55 с.

3. Рогальська Н. Педагогіка дітей раннього віку : навч. посіб. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. 150 с.
4. Технології соціально-педагогічної роботи : навч. посіб. / ред. А. Капська. Київ, 200. 372 с.
5. Філіпенко І., Романенко С. Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми дошкільного віку в сучасних умовах. м. Одеса, 25 квіт. 2024 р. 2024. С. 430–433.

Авторка статті:

Діана САМЧУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

завідувачка кафедри соціальних технологій,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

ВТОРИННА СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА АЛКОГОЛІЗМУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна в Україні — це не лише прямі руйнування, а й величезний соціально-психологічний тягар для всього суспільства. Стрес, втрати, невизначеність можуть штовхати людей до шкідливих звичок, зокрема до зловживання алкоголем. У цей складний час особливо важливою стає вторинна соціальна профілактика алкоголізму. Це не про лікування вже запущеної залежності, а про те, як вчасно помітити перші ознаки проблеми та надати допомогу, щоб людина не скотилася далі.

Вторинна профілактика — це комплекс заходів, спрямованих на раннє виявлення та втручання. Вона зосереджується на людях, які вже мають певні ознаки проблемного вживання алкоголю, але ще не дійшли до стадії повної залежності.

Це включає:

- + Раннє виявлення тривожних сигналів у поведінці.
- + Психологічні консультації та підтримку.
- + Допомогу у пошуку мотивації для зміни звичок.
- + Направлення до груп підтримки або фахівців [1,2].

***Війна створює або посилює низку факторів, що сприяють зловживанню ал-
коголем:***

- Тяжкий стрес і психологічні травми: Пережиті події, втрата близьких чи майна, постійна небезпека – це величезне навантаження на психіку, з яким багато хто намагається впоратися за допомогою алкоголю.
- Економічні труднощі та безробіття: Фінансова нестабільність та відсутність роботи можуть викликати відчай, що штовхає людей до вживання спиртного.
- Руйнування соціальних зв'язків: Війна часто роз'єднує сім'ї, друзів, руйнує звичне соціальне оточення. Втрата підтримки робить людину більш вразливою.

- Поширені стереотипи: На жаль, у суспільстві все ще існують уявлення про алкоголь як про спосіб "зняти стрес" або "забутися", які можуть посилюватися під час війни [2,3].

Ефективна вторинна профілактика алкоголізму під час війни потребує особливих, адаптованих підходів, наприклад:

1. Активне виявлення тих, хто в групі ризику:

- Військові та ветерани: Особлива увага потрібна тим, хто повернувся з фронту. Вони часто стикаються з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), що підвищує ризик розвитку алкоголізму.
- Внутрішньо переміщені особи (ВПО): Люди, які втратили дім і були змушені переїхати, переживають сильний стрес і потребують підтримки для адаптації.
- Жителі прифронтових та деокупованих територій: Ці люди безпосередньо постраждали від війни, і їм також потрібна увага та допомога [1,2].

2. Легкий доступ до психологічної та соціальної допомоги:

- Онлайн-сервіси: Важливо розвивати онлайн-консультації та групи підтримки, адже це дозволяє отримати допомогу дистанційно, що є безпечним та зручним під час війни.
- Мобільні команди: У постраждалих та віддалених районах можуть виїжджати спеціальні бригади психологів та соціальних працівників.
- Навчання фахівців: Необхідно готувати більше спеціалістів, які розуміють специфіку роботи з травмами та залежностями в умовах війни [4].

3. Роз'яснювальна робота:

- Інформаційні кампанії: Важливо пояснювати, що алкоголь не вирішує проблем, а лише їх посилює. Потрібно розповідати про безпечні способи боротьби зі стресом.
- Зменшення осуду: Слід формувати в суспільстві розуміння, що алкогольна залежність – це хвороба, а не сором, і що звернення за допомогою є важливим кроком до одужання [1].

Війна принесла Україні безліч викликів, і один із них — це зростання проблем з алкоголем. Розвиток та адаптація вторинної соціальної профілактики алкоголізму є ключовим для захисту нашого суспільства. Це включає своєчасне виявлення, психологічну

підтримку, забезпечення доступу до послуг та широку просвітницьку роботу. Тільки так ми зможемо допомогти людям впоратися з наслідками війни та будувати здорове майбутнє.

Список використаних джерел:

1. *Соціальна профілактика негативних явищ в Україні: теорія та практика*. URL: <https://social-work.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/11/%D0%A1%D0%BE%D1%86-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84-%D0%B2-%D0%A3%D0%BA%D1%80.pdf> (дата звернення: 10.04.2025).
2. Широкопад, В. Ю. *Вплив військових дій на поширення алкоголізму серед населення України*. URL: <https://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/20569/1/%D0%A8%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B4%20%D0%92.%D0%AE..pdf> (дата звернення: 10.04.2025).
3. *Алкоголізм як соціальна проблема*. URL: <https://znz.org.ua/uk/library/books/alcoholism-as-a-social-problem> (дата звернення: 10.04.2025).
4. *Психологічна допомога в умовах війни: як отримати підтримку*. URL: <https://health.golos.com.ua/psihologichna-dopomoga-v-umovah-vijni-yak-otrimati-pidtrimku-1906> (дата звернення: 10.04.2025).

Авторка статті:

Ольга СЕМЕНЕНКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ З УЧНЯМИ З ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сучасна інклюзивна освіта є невід'ємним елементом навчального процесу, що спрямований на створення рівних можливостей для всіх дітей, зокрема тих, хто має особливості психічного розвитку. Учні із затримкою психічного розвитку (ЗПР) часто стикаються з труднощами у навчанні, що потребує застосування спеціалізованих методичних підходів та технологій. У цьому контексті ключову роль відіграє асистент вчителя, який забезпечує комфортне освітнє середовище, індивідуалізує навчальні завдання та сприяє адаптації учня до шкільного життя [1, с. 5-7].

Робота асистента передбачає створення безпечного та мотивуючого середовища для розвитку дитини, що досягається через індивідуальні підходи до навчання та використання адаптивних стратегій.

Для успішного навчання дітей із ЗПР необхідне використання спеціалізованих методичних підходів, які спрямовані на покращення сприйняття та засвоєння матеріалу. Одним із ключових аспектів є індивідуалізація навчання, що передбачає адаптацію навчальних завдань відповідно до рівня розвитку, особистих здібностей та когнітивних можливостей кожного учня [3, с. 12-14].

Це може включати зміну темпу навчання, використання спрощених або модифікованих матеріалів та формування диференційованих завдань.

Не менш важливим підходом є візуалізація матеріалу, яка сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню інформації. Використання наочних матеріалів, таких як схеми, піктограми, графіки та ілюстрації, допомагає дитині краще структурувати отримані знання та полегшує їх сприйняття. Зокрема, кольорові позначки, таблиці та схематичні малюнки сприяють активному залученню дітей до навчального процесу та допомагають у формуванні логічних зв'язків між елементами інформації.

Окрему роль відіграє позитивне підкріплення, яке використовується для мотивації учнів до навчання. Створення ситуацій успіху, заохочення навіть найменших досягнень, використання системи нагород та заохочень формують у дітей впевненість у власних силах і стимулюють до подальшого розвитку. Завдяки цьому дитина відчуває підтримку та зацікавленість з боку педагогів, що значно знижує рівень тривожності та страху перед навчальним процесом.

Крім того, одним із важливих завдань є розвиток комунікативних навичок. Діти із ЗПР часто мають труднощі у соціальній взаємодії, тому організація парної та групової роботи допомагає їм розвивати навички спілкування, вчитися будувати діалог, ділитися думками та спільно вирішувати завдання. Робота в колективі сприяє формуванню соціальних зв'язків, покращенню адаптації та розвитку емоційного інтелекту [3, с. 12-14].

З метою сприяння повноцінному розвитку дітей із ЗПР у навчальний процес інтегруються спеціальні корекційно-розвиткові технології:

- **Арт-терапія** – використання малювання, ліплення, театралізованих ігор для покращення емоційного стану, розвитку творчих здібностей та вираження почуттів [3, с. 20-21];
- **Лего-конструювання** – розвиток дрібної моторики, просторового мислення, логіки та креативності;
- **Ігрові технології** – впровадження дидактичних та сюжетних ігор для стимуляції когнітивних процесів;
- **Сенсорна стимуляція** – використання спеціальних матеріалів (тактильні доріжки, сенсорні коробки, інтерактивні панелі) для розвитку сенсорної інтеграції [3, с. 25-27];
- **Методика «Монтессорі»** – спрямована на розвиток самостійності, концентрації уваги та практичних навичок;
- **Музикотерапія** – застосування музичних елементів для емоційної регуляції та розвитку слухового сприйняття;
- **Кінезіологічні вправи** – активізація обох півкуль мозку через фізичні вправи, що сприяє покращенню пам'яті, уваги та концентрації;

- **Біоенергопластика** – техніка, яка сприяє гармонізації моторики, координації та емоційного стану дитини [2].

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяв створенню нових інструментів для підтримки дітей із ЗПР. Серед них:

- **Інтерактивні програми** – адаптовані навчальні платформи, що спрощують сприйняття інформації. *Практична вправа:* Використання платформи Learning Apps для створення інтерактивних вправ з математики та читання.
- **Доповнена реальність** – технологія, яка допомагає краще засвоювати складні теми. *Практична вправа:* Використання додатків на основі AR (наприклад, Quiver) для візуалізації навчального матеріалу.
- **Гейміфікація навчального процесу** – підвищення мотивації через використання ігрових механік. *Практична вправа:* Створення навчальних квестів у Kahoot! або ClassDojo для закріплення матеріалу.

Робота асистента вчителя супроводжується низкою труднощів, які можуть впливати на ефективність навчального процесу:

1. Дефіцит методичних ресурсів;
2. Недостатнє матеріальне забезпечення;
3. Високі вимоги до професійної підготовки;

Таким чином, діяльність асистента вчителя є ключовим елементом ефективного навчання дітей із ЗПР. Використання сучасних педагогічних та технологічних підходів дозволяє підвищити рівень засвоєння матеріалу, сприяє соціальній інтеграції та мотивує дітей до активної участі у навчальному процесі. Для підвищення ефективності інклюзивного навчання необхідно створювати нові навчально-методичні матеріали, розширювати можливості професійної підготовки асистентів та забезпечувати їх належними ресурсами. Лише комплексний підхід до реалізації цих завдань сприятиме покращенню якості освіти та соціалізації дітей із затримкою психічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Хорт М. К. Організація роботи асистента вчителя в інклюзивному класі : Метод. рек. Прилуки : КП «Прилуцька міська друк.», 2019. 104 с.

2. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / О. В. Коган та ін. Харків : «Друк. Мадрид», 2019. 109 с.
3. Коваль-Бардаш Л. В. Технології навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища : навч. програма. Київ: Ін-т спец. педагогіки і психології ім. Миколи Ярмаченка, 2020. 47 с.

Авторка статті:

Катерина СИНЮК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ДБСТ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Реалізація права дітей, позбавлених батьківського піклування, на повноцінну освіту та соціальну інтеграцію є важливим напрямом державної соціальної політики. У сучасних умовах діти з дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ) стикаються з низкою проблем у процесі професійного навчання: низький рівень соціальної адаптації, відсутність належної мотивації до навчання, дефіцит життєвих навичок та психологічні труднощі, спричинені попереднім травматичним досвідом. Заклади професійної освіти відіграють ключову роль у підготовці таких дітей до самостійного життя та професійної діяльності. Проте успішність цього процесу значною мірою залежить від рівня соціально-педагогічної підтримки, що передбачає як освітню, так і психологічну, соціальну та виховну допомогу. З огляду на це, дослідження механізмів соціально-педагогічної підтримки дітей з ДБСТ у професійній освіті є актуальним та необхідним для формування ефективних моделей супроводу й інтеграції таких вихованців у суспільство.

Соціально-педагогічна підтримка дітей з ДБСТ у закладах професійної освіти спрямована на створення сприятливих умов для їхньої адаптації, саморозвитку та професійного становлення. Ця підтримка має бути комплексною, включати різні напрями роботи та здійснюватися міждисциплінарною командою фахівців [3]. Одним із важливих аспектів є психолого-педагогічний супровід, що передбачає індивідуальну роботу з кожним вихованцем: психологічне консультування, спрямоване на подолання емоційних труднощів та стресів; формування мотивації до навчання та розвитку професійних навичок; роботу з самооцінкою та розвитком комунікативних компетентностей.

Багато вихованців ДБСТ мають проблеми із соціалізацією через відсутність досвіду взаємодії у різних соціальних середовищах. Це зумовлено кількома факторами, зокрема нестабільністю життєвих умов, відсутністю стійких соціальних зв'язків, браком позитивних прикладів для наслідування та низьким рівнем довіри до оточення. У результаті вони

можуть мати труднощі у встановленні міжособистісних контактів, ухваленні самостійних рішень, адаптації до вимог суспільства та вирішенні конфліктних ситуацій.

Одним із ефективних способів подолання цих проблем є проведення тренінгів із розвитку соціальних навичок та відповідальної поведінки. Такі тренінги допомагають вихованцям ДБСТ навчитися комунікації, формуванню дружніх стосунків, конструктивному вирішенню конфліктів, розвитку емоційного інтелекту та самоконтролю [2]. Важливим аспектом є також навчання відповідальності за власні дії та прийняття рішень, що сприяє їхній незалежності в майбутньому.

Наступним елементом соціальної адаптації є наставництво, яке передбачає залучення старших студентів, соціальних працівників або волонтерів для підтримки вихованців ДБСТ [4]. Наставники можуть допомагати їм у навчанні, соціалізації, адаптації до нового середовища та розвитку кар'єрних перспектив. Вони виконують роль позитивного дорослого прикладу, до якого дитина може звернутися за порадою та підтримкою. Наставницькі програми сприяють формуванню довірливих стосунків, підвищенню самооцінки дітей і розвитку їхньої здатності будувати здорові міжособистісні контакти.

Ще одним важливим підходом є впровадження індивідуальних планів соціалізації, які враховують особистісні потреби учнів. Такий підхід дозволяє визначити ключові проблеми соціальної адаптації конкретного вихованця та розробити програму розвитку його соціальних навичок. План може включати відвідування гуртків та секцій, участь у волонтерських чи молодіжних організаціях, проходження спеціальних тренінгів та консультацій із психологом або соціальним педагогом.

Таким чином, комплексна робота із соціалізацією вихованців ДБСТ має на меті не лише розвиток комунікативних навичок, а й формування їхньої впевненості в собі, навичок взаємодії з суспільством та самостійного вирішення життєвих ситуацій. Це сприяє їхній успішній інтеграції в колективи навчальних закладів та майбутні професійні колективи, а також забезпечує їм більше можливостей для повноцінного життя в суспільстві [5].

Окрім того, важливою складовою соціально-педагогічної підтримки є професійна орієнтація та трудова інтеграція, адже вихованці ДБСТ часто мають обмежену уяву про

професійні можливості. Тому необхідно запроваджувати профорієнтаційні програми та індивідуальні консультації, організовувати стажування та практики на підприємствах, які готові приймати на роботу дітей із соціально вразливих категорій, а також допомагати у працевлаштуванні та надавати юридичний супровід при укладенні трудових договорів.

Часто діти з ДБСТ мають негативний досвід у сім'ях або державних інтернатах, що впливає на їхню довіру до дорослих та суспільства в цілому. Тому ефективна соціально-педагогічна підтримка має включати роботу з посттравматичними синдромами та формування навичок емоційної регуляції, використання методів арт-терапії, групової психотерапії, коучингових підходів, а також співпрацю з кризовими центрами та службами психологічної допомоги [1].

Окрім психологічної та соціальної підтримки, важливими є матеріальна та юридична допомога. Багато вихованців ДБСТ стикаються з матеріальними труднощами після випуску з професійних закладів. Тому необхідно надавати допомогу у вирішенні житлових питань, організовувати юридичні консультації щодо правового статусу випускників, розширювати державні та громадські програми підтримки молоді з ДБСТ.

Отже, соціально-педагогічна підтримка дітей з ДБСТ у закладах професійної освіти є важливим інструментом їхньої інтеграції у суспільство. Комплексний підхід, що включає психологічний супровід, соціальну адаптацію, професійну орієнтацію, юридичну допомогу та матеріальну підтримку, сприяє формуванню в них стійких життєвих навичок та успішному входженню у доросле життя. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку моделей соціально-педагогічного супроводу, які враховуватимуть індивідуальні потреби дітей з ДБСТ та сучасні виклики в освітній сфері. Співпраця між державними установами, громадськими організаціями та освітніми закладами є ключовим фактором у створенні ефективної системи підтримки цієї категорії молоді.

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко І. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання, дис. на здоб. наук. ступ. д-ра пед. наук спец: 13.00.05; Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2017. 573 с. URL: <https://uacademic.info/ua> (дата звернення: 26.03.2025).

2. Колупаєва А. А. Путівник для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. Харків: Ранок, 2018. 160 с. URL: <https://www.ranok.com.ua> (дата звернення: 26.03.2025).
3. Олійник К.С. Професійна мобільність як складова підготовки працівників соціальної служби. *Молодий вчений*. 2016. № 10. С. 273-276. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (дата звернення: 26.03.2025).
4. Рідкодубська Г.А. Педагогічна система підготовки до професійної мобільності майбутніх працівників соціальної сфери. *Молодий вчений*. 2018. 8(1). С. 172-175. URL: <https://molodyivchenyi.ua> (дата звернення: 26.03.2025).
5. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія. [Алексєєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Малиношевський Р. В. та ін.] / за заг. ред. Т. Ф. Алексєєнко. Київ : ТОВ "Задруга", 2017. 168 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua>.

Автор статті:

Денис СМІРНОВ,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: РОЛЬ INSTAGRAM ТА TELEGRAM У СОЦІАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну докорінно змінило роль соціальних мереж. Instagram і Telegram, зокрема, перетворилися з платформ для розваг на потужні інструменти, що впливають на соціальну динаміку та комунікацію в умовах війни. Їхня адаптація до нових реалій демонструє, як цифрові простори стають життєво важливими для інформування, мобілізації та підтримки суспільства.

Instagram, з його акцентом на візуальний контент, став невід'ємною частиною інформаційного простору України під час війни. Його вплив можна розглядати з кількох сторін:

- *Оперативне висвітлення реальності:* Платформа дозволила швидко поширювати фотографії та відео безпосередньо з місць подій. Це включало кадри руйнувань, наслідків атак, а також приклади стійкості українців. Такий візуальний контент став важливим джерелом для інформування як української, так і міжнародної спільноти про реалії війни, функціонуючи як своєрідний цифровий літопис [1].
- *Сприяння емоційній єдності та мобілізації:* Через Instagram поширювалися історії героїзму, взаємодопомоги та волонтерства. Візуальні заклики до збору коштів чи гуманітарної допомоги швидко ставали вірусними, що сприяло єднанню суспільства та активізації благодійної діяльності. Платформа допомагала підтримувати моральний дух, об'єднуючи людей навколо спільних цінностей та цілей [2].
- *Інструмент протидії дезінформації:* Завдяки можливості швидкого поширення справжнього візуального матеріалу, Instagram відіграв роль у спростуванні російських фейків, пропонуючи перевірену інформацію на протигагу пропаганді [1].

Telegram виявився найбільш динамічною та значущою платформою для українців у період повномасштабного вторгнення, функціонуючи як основний канал оперативної комунікації:

- *Джерело оперативної інформації:* Завдяки своїй структурі каналів, Telegram став першочерговим джерелом оперативних новин про повітряні тривоги, ситуацію на фронті, офіційні заяви уряду та важливі події. Офіційні державні установи, регіональні адміністрації та ЗМІ активно використовували та продовжують використовувати Telegram для швидкого донесення критично важливої інформації до мільйонів користувачів [3].
- *Засіб самоорганізації та волонтерської діяльності:* Telegram дозволив створити безліч чатів і груп для координації волонтерських ініціатив, надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, організації логістики та збору коштів. Це забезпечило високу ефективність самоорганізації суспільства у наданні підтримки Збройним Силам України та постраждалому населенню [4].
- *Платформа інформаційної боротьби:* Telegram-канали стали ключовим полем для інформаційної протидії. Українські користувачі та медіа активно спростовували дезінформацію, аналізували ворожі наративи та поширювали контрпропаганду, і роблять це донині. Водночас, ця відкритість платформи вимагає від користувачів підвищеної уваги до перевірки джерел інформації, оскільки Telegram також використовувався для поширення фейків з боку агресора [3].

Соціальні мережі Instagram та Telegram під час повномасштабного вторгнення набули критично важливого значення. Вони стали не просто платформами для спілкування, а невід'ємними інструментами соціально-комунікативного впливу, забезпечуючи оперативне інформування, сприяючи мобілізації суспільства та відіграючи ключову роль в інформаційній боротьбі. Їхній вплив на об'єднання українського суспільства та підтримку його життєдіяльності є беззаперечним, водночас вимагаючи від користувачів свідомого та критичного підходу до споживання контенту.

Список використаних джерел:

1. Бурдяк, В. І. *Інформаційно-комунікативний вплив соціальних медіа в умовах війни в Україні.* URL:

https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/15190/1/%D0%91%D1%83%D1%80%D0%B4%D1%8F%D0%BA_%D0%92.%D0%86..pdf (дата звернення: 17.03.2025).

2. Соціальні мережі як інструмент формування суспільної думки в умовах воєнного стану в Україні. *Електронний науковий архів Одеського державного університету внутрішніх справ.* URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/27171/1/%D0%91%D0%94%D0%A1%D0%B2%D1%81%D0%B5.pdf> (дата звернення: 17.03.2025).
3. Вплив медіа та соціальних мереж на суспільство під час війни. *УКМЦ.* URL: <https://uacrisis.org/uk/vplyv-media-ta-sotsialnyh-merezh-na-suspilstvo-pid-chas-vijny> (дата звернення: 17.03.2025).
4. Соціальні мережі як засіб інформаційної боротьби та організації опору: український досвід. *Електронний архів Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка.* URL: https://ir.library.knu.ua/bitstream/123456789/9407/1/Komunikat_18_2023_149-160.pdf (дата звернення: 17.03.2025).
5. Психологія війни: як реагує психіка на події та інформацію. *НЦПВ.* URL: <https://www.ncp.gov.ua/psihologiya-vijni-yak-reaguye-psihika-na-podiyi-ta-informacziyu> (дата звернення: 17.03.2025).

Авторка статті:

Катерина СТЕЦЬКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗДО

Поняття «соціальний педагог» є багатограним і охоплює різноманітні аспекти професійної діяльності, що спрямовані на взаємодію з особистістю в соціальному контексті. Згідно з виданням «Соціальна педагогіка: мала енциклопедія», соціальний педагог визначається як особа, чия професійна діяльність охоплює соціально-педагогічну роботу та освітньо-виховну діяльність [2]. Його основна мета — це організація взаємодії між освітніми та позанавчальними установами, родинами, громадами з метою створення умов для соціальної адаптації та благополуччя дітей і молоді в їхньому соціальному середовищі, а також для їх всебічного розвитку [1, с.249].

Соціальний педагог відіграє ключову роль у сприянні гармонійному розвитку дітей, використовуючи різноманітні методи та технології, спрямовані на їхню соціалізацію, адаптацію та захист прав.

Однією з найбільш поширених технологій є тренінгові програми, що реалізуються через тренінг соціального розвитку, адаптації, самопізнання та лідерства. Вони передбачають організацію занять у формі тренінгів, які активізують взаємодію учасників, стимулюють до рефлексії власної поведінки, сприяють формуванню адекватної самооцінки та навичок ефективної комунікації. Основною перевагою таких програм є створення безпечного простору, в якому діти можуть відкрито висловлювати свої думки, обмінюватися досвідом, навчатися приймати себе та інших [3].

Іншою ефективною групою є інтерактивні методи, серед яких провідне місце займають рольові ігри, ситуативне моделювання, мозкові штурми, диспути, дебати, ділові ігри, а також круглі столи. Рольові ігри дозволяють дитині увійти в іншу соціальну роль, осмислити її поведінкові моделі, навчитися співпереживати та вирішувати проблеми в умовах соціальної взаємодії. Ситуативне моделювання сприяє розвитку соціального мислення, навичок аналізу й ухвалення рішень. Такі методи є особливо цінними у роботі з дітьми, що

мають труднощі в спілкуванні, або пережили кризові стани (наси́льство, розлучення батьків, втрата).

У сучасному соціумі важливою складовою діяльності педагога виступає інформаційно-комунікаційна технологія (ІКТ). Застосування онлайн-платформ (Zoom, Google Classroom, ClassDojo, Discord тощо) дозволяє проводити індивідуальні та групові консультації, освітні заняття, виявляти потреби дитини у зручному та гнучкому форматі. За допомогою ІКТ забезпечується не лише підтримка навчального процесу, а й формування цифрової компетентності дітей, налагодження конструктивної взаємодії з батьками, проведення соціологічних опитувань, створення психологічних портретів учнів тощо.

Особливу цінність у соціально-педагогічній практиці має арт-терапія, яка передбачає застосування різних видів мистецтва — образотворчого, музичного, театрального, літературного — з метою виявлення та корекції внутрішнього стану дитини [3]. Завдяки безпосередньому включенню в творчий процес дитина може без загрози осуду виявити свої переживання, емоції, страхи, потреби, що особливо важливо в роботі з дітьми з психоемоційними або поведінковими порушеннями. Позитивним ефектом арт-терапевтичної технології є зниження тривожності, зростання самооцінки, розвиток емоційного інтелекту.

Крім того, в роботі з дітьми широко використовуються й такі соціально-педагогічні технології, як:

- Кейс-менеджмент — індивідуальний супровід дитини з урахуванням її соціального запиту та створенням плану подолання труднощів.
- Медіація — вирішення конфліктів між дітьми або між дітьми та дорослими шляхом ненасильницької комунікації.
- Технологія наставництва — залучення до роботи з дитиною дорослого-наставника як позитивного прикладу для наслідування [3].

Таким чином, соціальний педагог має у своєму арсеналі широкий спектр методик і технологій, які дозволяють не лише ефективно реагувати на запити конкретної дитини, а й формувати у неї стійку мотивацію до розвитку, самореалізації та позитивної соціальної поведінки. Комплексне використання цих підходів сприяє гармонійному становленню особистості дитини в умовах динамічного сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / заг. ред. проф. І.Д. Зверевої. К.: Центр учбової літератури, 2008. 336 с.
2. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові: словник / уклад. В.Й. Бродовська, І.П.Патрик, В.Я.Яблонко. 2-ге вид. К.: ВД «Професіонал», 2005. 224 с.
3. Форми і методи роботи соціального педагога з дітьми та учнями URL:<https://xn---ftbomobdq1b9f.xn--j1amh/blog/post-87> (дата звернення 07.04.2025)

Авторка статті:

Вікторія СТЕЦЮК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Інна ЛІТЯГА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі соціальна підтримка вразливих верств населення набуває особливого значення, зокрема в умовах кризових ситуацій таких, як війна чи природні катастрофи. В умовах збройного конфлікту в Україні питання підтримки сімей, які виховують дітей, позбавлених батьківського піклування, стає ще більш актуальним. Прийомні сім'ї, які приймають на виховання дітей, що постраждали від війни, потребують особливого соціального супроводу для забезпечення стабільності та психологічного благополуччя дітей, а також для адаптації родин до нових реалій. Враховуючи специфіку соціального супроводу в умовах воєнного стану, важливо розглянути основні механізми підтримки прийомних сімей, що дозволяють створити умови для нормального розвитку дітей і стабільності родин.

У 2024 році в Україні було створено 75 дитячих будинків сімейного типу та 372 прийомні сім'ї. Загалом у країні функціонує 1 287 будинків сімейного типу, де виховують 8 668 дітей, серед яких 889 – рідні або усиновлені. Крім того, працює 2 789 прийомних сімей, у яких проживає 5 294 дитини, з них 1 357 – рідні або усиновлені. Щодо дітей, які можуть бути усиновлені, то на місцевому обліку станом на 2024 рік перебувала 15 021 дитина, понад 11 тисяч з них уже охоплені сімейними формами виховання, зокрема 91,5% – у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу [1].

Враховуючи ці дані, соціальний супровід є особливо необхідним в умовах воєнного стану. Підтримка прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу має критичне значення, оскільки багато дітей зазнали втрат, пережили вимушене переселення або отримали психологічні травми. Забезпечення комплексної допомоги сприятиме створенню безпечного та стабільного середовища для їхнього виховання й розвитку.

Соціальний супровід прийомних сімей – це напрямок соціальної роботи, який включає комплекс заходів для створення сприятливих умов життя сім'ї, підтримки її

здатності до виховання прийомних дітей. Основні завдання полягають у підтримці здорового психологічного клімату в сім'ї, навчанні прийомних батьків, контролі за використанням державної допомоги, формуванні партнерських стосунків між учасниками супроводу, залученні додаткової допомоги та захисті прав і інтересів прийомних дітей [4].

Соціальний супровід прийомних сімей в умовах воєнного стану в Україні - складна соціальна система, що включає в себе комплекс заходів і ресурсів, спрямованих на підтримку прийомних родин, зокрема тих, які виховують дітей, постраждалих від війни.

Як одна з форм соціальної допомоги, соціальний супровід базується на цілісному підході щодо догляду та виховання дітей. Він передбачає підтримку дитини в її емоційному, інтелектуальному, психофізіологічному, духовному та соціальному розвитку [3].

До завдань соціального супроводу належать такі заходи, як:

- соціально-економічні послуги (перевірка своєчасності отримання батьками державних виплат на утримання дітей; допомога в залученні додаткових коштів для лікування, оздоровлення; сприяння щодо працевлаштування прийомних дітей після навчання чи досягнення повноліття, при вирішенні проблеми житла тощо);
- соціально побутові послуги (допомога в забезпеченні побутовою технікою, інвентарем, засобами малої механізації, продуктами харчування тощо);
- юридичні послуги (проведення заходів по захисту прав та інтересів батьків та дітей, консультування згідно законодавства; захист прав та інтересів прийомних родин, допомога в оформленні державної допомоги, пільг, пенсій; перевірка наявності всіх необхідних документів у справах прийомних родин);
- соціально-педагогічні послуги, тобто сприяння у вирішенні здобуття освіти прийомними дітьми, вирішенні проблемних питань, які виникають під час навчання. Діти мають бути забезпечені посібниками, книгами, науково-дослідницькою інформацією. Бажано щоб побільше було практичних занять, щоб діти розвивали свою думку, мислення.
- соціально-медичні послуги, які включають підтримку, збереження та охорону здоров'я прийомних дітей, інформування щодо здорового способу життя, інформування

про венеричні захворювання та ВІЛ/СНІД, контроль за проходженням прийомними дітьми медичного огляду, виконання призначень лікаря, щорічного оздоровлення дітей;

- інформаційні послуги включають в себе інформацію про ресурси громади, про їх використання для дітей (дитсадочки, заняття в спортивних школах, про діяльність різних спортивних секцій, гуртків, про культурні заходи), можливість отримати довготривалої підтримки після виходу із сім'ї [2].

Отже, соціальний супровід прийомних сімей в умовах воєнного стану має комплексний характер, охоплюючи кілька основних напрямків, серед яких особливу увагу слід приділити психологічній підтримці, юридичному супроводу, фінансовій допомозі та забезпеченню безпеки. Психологічний супровід є основою для адаптації дітей до нових умов життя після пережитих травм, а також для підтримки емоційного стану батьків, які переживають стрес через умови воєнного стану та нестабільність. Враховуючи важливість цього аспекту, рекомендується забезпечити доступ до кваліфікованої психологічної допомоги, створюючи спеціалізовані центри для роботи з прийомними сім'ями.

Створення умов безпеки дітей та батьків також є важливою складовою соціального супроводу, особливо в умовах постійної загрози від збройних конфліктів. У ситуації переміщення сімей, допомога у пошуку тимчасового або постійного житла, організація перевезень і надання іншої допомоги у забезпеченні безпеки стають важливими аспектами для нормального функціонування прийомної родини. Система соціальної підтримки повинна бути гнучкою і здатною швидко реагувати на зміни в ситуації, що дозволить забезпечити мінімізацію стресу у родинах.

Список використаних джерел:

1. В Україні можуть бути усиновлені 15 тисяч дітей-сиріт
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3964372-v-ukraini-mozut-buti-usinovleni-15-tisac-ditejsirit.html> (дата звернення 24.03.2025).

2. Миколук С. М. Соціальний супровід дітей в умовах воєнного стану // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. 2022. №3. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/3_2022/8.pdf (дата звернення 24.03.2025).

3. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей, у яких виховуються дітисироти і діти, позбавлені батьківського піклування. Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.08.2017 № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1089-17> (дата звернення 24.03.2025).

4. Тюття Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. Київ: ВМУРОЛ "Україна", 2004. С. 185–191. URL: <http://books.br.com.ua/40011> (дата звернення 24.03.2025).

Авторка статті:

Тетяна СУЛИМА,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО З ДІТЬМИ З АУТИЗМОМ

Актуальність дослідження. У сучасному світі можна спостерігати значне збільшення кількості дітей з розладами аутистичного спектра (РАС), що спонукає до пошуку нових підходів у їх вихованні й навчанні. Інклюзія дітей з аутизмом у заклади дошкільної освіти (ЗДО) стає важливою складовою освітнього процесу, привертаючи увагу до необхідності залучення компетентних фахівців, таких як асистенти вихователя. Ефективність роботи з дітьми з РАС, їх розвиток та інтеграція в суспільство значною мірою залежить від професійних якостей і підготовленості цих спеціалістів.

Аналіз наукової літератури. Ткаченко І. С. детально досліджує використання таких технологій у ЗДО в групах компенсуючого типу [1]. Вона визначає головні функції цих інструментів у контексті інклюзивного навчання та розглядає ключові проблеми їх впровадження.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні та аналізі ключових технологій роботи асистента вихователя у ЗДО з дітьми, які мають розлади аутистичного спектра (РАС). Також досліджується вплив цих технологій на розвиток комунікативних та соціальних навичок дітей. Окрема увага приділяється способам удосконалення взаємодії між дитиною, педагогами та батьками, що сприяє створенню максимально комфортних умов для гармонійного розвитку малечі з аутизмом.

Виклад основного матеріалу. Важливим завданням асистента вихователя у роботі з дітьми з аутизмом є надання підтримки в розвитку їхньої самостійності, комунікативних навичок та соціальної інтеграції. Для успішного виконання цієї ролі необхідно опиратися на низку ефективних методів та підходів. Перш за все, важливо забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини.

Асистенту потрібно постійно спостерігати за поведінкою дитини, аналізувати її реакції на різні ситуації й відповідно адаптувати методи навчання. Другий ключовий аспект

роботи — використання візуальної підтримки. Оскільки діти з РАС краще сприймають візуальну інформацію, застосування картинок, піктограм чи відеоматеріалів полегшує освоєння нових знань та навичок [2]. Інформативні матеріали мають бути структуровані, прості та надаватися у вигляді послідовних інструкцій із додатковими візуальними підказками.

Створення передбачуваного та впорядкованого середовища є ще одним важливим принципом роботи. Діти з аутизмом часто чутливі до змін і можуть відчувати стрес через непередбачувані ситуації. Асистент має допомагати поступово адаптувати їх до нових викликів, наприклад, плавно змінюючи розклад чи навколишнє середовище. Це також стосується соціальних контактів: асистент може організовувати рольові ігри чи групові завдання, щоб сприяти взаємодії між дітьми.

Комунікативна підтримка займає особливе місце в роботі з дітьми з РАС, адже багато з них мають труднощі у спілкуванні. Асистент допомагає дитині розуміти невербальні сигнали, розвивати мовлення через інтерактивні методи навчання та сприяє вибудовуванню контактів із однолітками [3]. Застосування спеціальних адаптивних технологій також значно покращує навчальний процес.

Ще один важливий аспект роботи асистента — співпраця з батьками дітей. Регулярне обговорення досягнень чи складнощів допомагає знаходити оптимальні підходи для розвитку дитини. Такий обмін інформацією підсилює координацію між сім'єю та дошкільним закладом. Також до ключових завдань асистента належить тісна взаємодія з вихователями й іншими педагогами.

Співпраця в рамках команди сприяє створенню комфортного середовища для дитини та обміну найкращими практиками й методиками серед колег. Не варто забувати про необхідність постійного професійного вдосконалення асистента вихователя. Робота з дітьми з ООП вимагає безперервного навчання, відвідування тренінгів, семінарів та участі у дискусіях із колегами. Це дозволяє підвищувати ефективність роботи й допомагати дітям повною мірою реалізувати їхній потенціал.

Висновки. Робота асистента вихователя у співпраці з дітьми з розладами аутистичного спектру є надзвичайно важливою і вимагає від фахівця глибокого розуміння

специфіки РАС, використання інноваційних методик і технологій, а також тісної співпраці з батьками й педагогами. Через індивідуалізований підхід, адаптивні технології та професійний супровід такі діти отримують необхідну підтримку для розвитку своїх соціальних, комунікативних і пізнавальних здібностей.

Ефективна методика роботи асистента вихователя базується на системному підході, який враховує не лише застосування корекційно-розвивальних програм, але й задоволення емоційних і соціальних потреб всіх дітей.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко І. Інноваційні технології в роботі асистента вихователя в групі компенсуючого типу eSSPU Institutional Repository Головна URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/eed71e81-2801-4a9b-b8bb-40a918c34689> (дата звернення: 29.03.2025).
2. Як навчати дітей з аутизмом в інклюзивних класах. Частина 1. Нова українська школа | Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/2020/07/22/yak-navchaty-ditej-z-autyzmom-v-inklyuzyvnyh-klasah-chastyna-1/> (дата звернення: 29.03.2025).
3. Горова В., Пляцок А. Робота з дітьми з розладами аутистичного спектру в дошкільній освіті. *Дошкільний навчальний заклад №11*. URL: <https://dorobok.edu.vn.ua/file/get/2525> (дата звернення: 29.03.2025).

Авторка статті:

Єлизавета ТРОХЛІБ,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

завідувачка кафедри соціальних технологій,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

У сучасному мінливому світі сім'ї подекуди переживають труднощі, пов'язані як з економічними викликами, так із політичними, соціальними чи психологічними. У сукупності вони складають складні життєві обставини сім'ї (СЖО) – система факторів, які негативно впливають на життєдіяльність сім'ї, ускладнюють виконання нею виховних, соціальних та економічних функцій, створюють загрозу для нормального розвитку та благополуччя дітей [2].

А. Капська до складних життєвих обставин відносить низький рівень матеріального забезпечення, втрата годувальника, безробіття батьків, конфлікти, насильство в сім'ї, серйозні хвороби або інвалідність членів сім'ї, залежності (алкоголізм, наркоманія тощо), природні катаклізми, воєнні дії або вимушене переселення тощо [0]. Такі обставини можуть призводити до порушення прав дитини, її фізичного, психологічного та соціального неблагополуччя, що потребує комплексної підтримки з боку держави, соціальних служб і освітніх закладів.

Відповідно, технологія соціальної роботи – це система методів, прийомів і форм професійної діяльності, спрямованих на надання соціальної допомоги, підтримки та реабілітації осіб або груп населення, які перебувають у складних життєвих обставинах [3]. Технології соціальної роботи можуть застосовуватися у різних сферах: у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, працевлаштування, реабілітації тощо.

Технологія соціальної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах охоплює декілька напрямів (Див. Рис. 1).

Виявлення сімей у складних життєвих обставинах

- Спостереження за поведінкою дітей у колективі.
- Співпраця з батьками, анкетування, індивідуальні бесіди.
- Взаємодія з соціальними службами та органами опіки.

Психолого-педагогічний супровід

- Консультування батьків щодо виховання та розвитку дитини.
- Психологічна підтримка дітей (індивідуальні та групові заняття).
- Проведення тренінгів, лекцій та практикумів для батьків

Соціальна інтеграція сімей

- Залучення батьків до участі в освітньому процесі.
- Організація спільних заходів (свята, майстер-класи, екскурсії).
- Створення батьківських клубів та підтримуючих груп.

Рис. 1. Технологія соціальної підтримки сімей СЖО в умовах дошкільного закладу освіти (складено автором за: Капська А. Й. Соціальна робота: технологічний аспект : навч. посіб. Київ. : Центр навчальної літератури, 2004. [0; 33])

В Україні реалізацією соціальної підтримки займаються державні органи (центри соціальних служб, служби у справах дітей, управління соцзахисту), а також громадські та благодійні організації. З 2020 року в Україні активно розвивається система надання соціальних послуг за місцем проживання – це дозволяє своєчасно виявляти потреби родини та надавати адресну допомогу.

Ефективна соціальна підтримка сімей у складних життєвих обставинах сприяє запобіганню соціальному сирітству, зменшенню кількості випадків насильства, покращенню добробуту дітей та їхнього розвитку. Така підтримка є запорукою соціальної згуртованості та здоров'я суспільства загалом.

Список використаних джерел:

1. Капська А. Й. *Соціальна робота: технологічний аспект* : навч. посіб. Київ. : Центр навчальної літератури, 2004. С. 30-45.
2. Сільвестрова О.Ю. *Технології соціальної допомоги: навчальний посібник*. Луцьк: ЛНТУ, 2023. 104 с.
3. *Технології соціальної роботи і соціальної допомоги в умовах трансформаційного періоду: навчально-методичний посібник* / за заг. ред. А. О. Полянничко, А. В. Кирилюк. Суми : ФОП Цьома, 2020. 336 с.

ДІЛОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ У РОБОТІ ВИХОВАТЕЛЯ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

У сучасних умовах вихователь групи продовженого дня повинен мати найвищий рівень фахової підготовки та високий інтелектуально-креативний потенціал. Вихователь – впевнена в собі людина, яка вміє поводитися в товаристві, не викликаючи своїми вчинками, поведінкою та зовнішнім виглядом зневаги до себе, людина, яка дотримується чотирьох основних правил спілкування: ввічливість, природність, гідність і тактовність.

Група продовженого дня (ГПД) – це форма організації позашкільної роботи з учнями, яка забезпечує додатковий час для навчання, відпочинку та розвитку дітей після основного навчального процесу [2].

В даний час група продовженого дня є важливою формою суспільного виховання дітей. За допомогою групи продовженого дня створені додаткові можливості, для організації виховного впливу на дітей у вільний від уроків час. Виховна робота в колективі складна й різноманітна: це виховання в суспільстві і колективі, сім'ї та школі, це самовиховання і перевиховання, це різноманітна виховна робота в процесі праці, гри, спілкування, суспільної діяльності, самодіяльності, самотворчості і самоврядування.

Важливою складовою діяльності вихователя групи продовженого дня є ведення обов'язкової ділової документації, а саме: журнал ГПД (ведення відповідних записів у даному журналі обов'язкове для кожного вихователя; директор школи або заступник по навчально-виховній роботі перевіряють правильність ведення журналу); план роботи вихователя (складається на півріччя, узгоджується з заступником директора навчально-виховної роботи); щоденний робочий план; графік зайнятості учнів у гуртках, секціях під час перебування на ГПД;

заяви батьків про зарахування до ГПД; заяви батьків про відсутність дітей на ГПД, де вказано дату і час відсутності дитини на ГПД.

Критерії оцінювання роботи вихователя ГПД:

Організація виховної діяльності.

Відображення в плані виховної роботи основних принципів планування: реалізація в плані виховної роботи групи загальношкільних та класних виховних заходів; відображення в плані виховної роботи групи загальношкільної та власної проблемної теми виховної діяльності; постановка загальної виховної мети й завдань класного колективу; визначення основних аспектів виховної роботи з урахуванням специфіки класного колективу; відображення в плані змісту, форм, методів виховної роботи з урахуванням комплексного підходу; залучення триєдиної ланки «школа - сім'я - громадськість» до виховної роботи; відображення в плані всіх напрямків виховної роботи.

Підготовка і проведення виховних заходів

Організація виховних заходів, доцільність форм і методів їх проведення; систематичність здійснення виховної роботи з колективом, окремими учнями класу; прогнозування позитивного впливу заходів, які проводяться з метою розвитку інтелектуальної та емоційно-вольової сфер школярів; залучення учнів до підготовки і проведення виховних заходів з огляду на диференційований підхід до їхніх можливостей; цільова настанова на дієвість виховної роботи вихователя (сформованість і згуртованість колективу класу, виховання виконавчої і творчої дисципліни учнів, виховання творчої активності); залучення до організації та проведення виховних заходів батьків класу.

Організація та проведення вихователем виховної роботи

Педагогічна доцільність виховних заходів; зв'язок виховної роботи, яку веде вчитель на уроці й вихователю у позаурочний час; організація розвивальної позаурочної діяльності учнів; доступність для учнів заходів як за змістом, так і за формами проведення; виготовлення виробів на замовлення; узгодження виховних заходів із роботою шкільних студій та гуртків.

Проведення виховних заходів

Реалізація комплексного підходу до виховної роботи на основі єдності національно-патріотичного, морально-естетичного, духовного та фізичного виховання; забезпечення наступності, неперервності взаємозв'язків і взаємозумовленості ступенів становлення всебічно розвиненої особистості; активність учнів у підготовці і проведенні виховних заходів; формування й доцільне використання у виховній роботі спеціального мікросередовища; ефективність виховних заходів (вивчення інтересу учнів, поліпшення виконавчої і творчої дисципліни, розвиток самостійності, активності, культури спілкування зі старшими, молодшими й ровесниками).

Організація та проведення самопідготовки учнів.

Підготовка вихователя до проведення самопідготовки учнів. Попереднє ознайомлення з матеріалом, який вивчався на уроці; забезпечення зв'язку з учителем щодо використання форм і методів навчання; визначення порядку виконання домашніх завдань із предметів; забезпечення використання учнями додаткового матеріалу для виконання домашніх завдань (додаткової літератури, ТЗН, засобів наочності тощо); аналіз домашніх завдань із кожного предмета зміст, обсяг, ступінь складності).

Самопідготовка

Забезпечення санітарних умов, гігієни розумової праці учнів; організація (зовнішня і внутрішня) учнів на виконання домашніх завдань; вибір методів керівництва самостійною роботою учнів; визначення форм взаємодопомоги і взаємоперевірки виконання учнями домашніх завдань; індивідуальна робота вихователя з учнями з податковим рівнем навчальних досягнень; використання дидактичних ігор і додаткових завдань для здібних учнів; раціональне використання часу самопідготовки; визначення методів контролю за виконанням учнями домашніх завдань.

Ефективність самопідготовки

Виконання домашніх завдань усіма учнями; якість їх виконання; ефективна витрата розумових і фізичних сил учнів на виконання домашніх завдань; раціональна витрата часу на виконання домашніх завдань; оцінювання вчителями на уроках якості виконання учнями домашніх завдань.

Організація режиму роботи учнів у позаурочний час.

Визначення та чітке дотримання режиму роботи в позаурочний час регулярне та своєчасне дворазове харчування другій половині дня; проведення повноцінних фізкультурно-оздоровчих занять; відвідування учнями шкільних виховних центрів (гуртків, секцій); навчально-розвивальні заняття, самопідготовка; суспільно корисна праця, самообслуговування [2].

Отже, зазначені ділові документи в роботі вихователя групи продовженого дня свідчать не тільки про контроль підготовки, виконання домашніх завдань здобувачами освіти, а й про створення умов для відвідування учнями занять за інтересами; роботу з батьками щодо розвитку творчих здібностей учнів.

Список використаних джерел:

1. Посадова інструкція вихователя групи продовженого дня URL: <https://vseosvita.ua/blogs/posadova-instruktsiya-vykhovatelya-hrupy-prodovzhenoho-dnya-43325.html> (дата звернення: 15.01.2025).
2. Документація ГПД. URL: <https://step.school.org.ua/dokumentaciya-gpd-20-58-05-10-01-2021/> (дата звернення: 15.01.2025).

Авторка статті:

Наталія ХАЛЕПА,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

НАПРЯМИ І ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ АСИСТЕНТА ВИХОВАТЕЛЯ І ВИХОВАТЕЛЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасна система освіти спрямована на створення інклюзивного середовища, що забезпечує рівні можливості для всіх дітей. У цьому контексті важливу роль відіграють вихователь і асистент вихователя, які спільно працюють над організацією освітнього процесу.

Їхня соціальна взаємодія є ключовим фактором у створенні сприятливого середовища для розвитку кожної дитини.

Спільне планування є однією з основних форм соціальної взаємодії між вихователем і асистентом вихователя. Воно дозволяє ефективно організовувати освітній процес, враховуючи індивідуальні потреби дітей, особливо тих, які мають особливі освітні потреби.

Етапи спільного планування :

- Вихователь і асистент разом визначають мету і завдання ,чого вони хочуть досягти в роботі з дітьми .
- Враховують вікові особливості ,інтереси та потреби дитини в групі .
- Вихователь на асистент домовляються про розподіл обов'язків під час проведення занять та інших активностей.
- Разом відстежувати регулярно результати роботи та вносити необхідні корективи в плані.

Одним із найважливіших напрямів взаємодії асистента вихователя та вихователя є розробка індивідуальних програм розвитку (ІПР) для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) або тих, хто потребує додаткової підтримки.

Створення Індивідуальної програми розвитку є умовою ефективної інклюзії, яка враховує особливості дитини і вказує на необхідні зміни, які потрібно внести в організацію

і адаптацію освітнього середовища. Ця програма створюється командою індивідуального супроводу дитини безпосередньо у дошкільному освітньому закладі.

Розробка ІПР передбачає:

1. Вивчення індивідуальних особливостей дитини:

- Проведення спільного аналізу результатів психолого-педагогічного обстеження.

- Оцінювання сильних сторін дитини та труднощів, з якими вона стикається.

2. Планування цілей і завдань:

- Визначення короткострокових і довгострокових цілей розвитку дитини.

- Постановка завдань відповідно до її індивідуальних можливостей.

3. Визначення підходів та методів роботи:

- Узгодження навчальних методик, які найбільш ефективні для дитини.

- Розподіл ролей і обов'язків між асистентом та вихователем.

- Асистент вихователя відіграє особливу роль у впровадженні ІПР, оскільки саме він може забезпечувати індивідуальний супровід дитини під час реалізації програми, допомагати у виконанні завдань, регулювати емоційний стан та підтримувати мотивацію.

Освітнє середовище – це комплекс фізичних, емоційних, соціальних та педагогічних факторів, що сприяють гармонійному розвитку дитини. Для його ефективного функціонування необхідна тісна співпраця вихователя та асистента, які спільно створюють умови, що відповідають таким критеріям:

- Комфортність – середовище має бути доброзичливим, доступним і привабливим для кожної дитини.

- Безпека – фізичний та психологічний захист дітей є першочерговим завданням.

- Інклюзивність – урахування особливостей, потреб і можливостей усіх дітей, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби.

- Підтримка розвитку – сприяння формуванню когнітивних, емоційних, соціальних і фізичних навичок дитини.

- Спільна мета вихователя та асистента – створити середовище, у якому кожна дитина почуватиметься захищеною, прийнятою і комфортною [2].

Під час проведення занять спільна робота ґрунтується на чіткому розподілі обов'язків, який базується на взаєморозумінні, довірі та узгодженні дій. Асистент вихователя відіграє підтримувальну роль, сприяючи вихователю у реалізації навчально-виховних завдань.

Існують різні форми організації навчального процесу, що базуються на співпраці вихователя та асистента:

- Підтримувальне викладання
- Паралельне викладання
- Командне викладання
- Додаткове викладання

Підтримувальне викладання передбачає, що вихователь визначає структуру заняття, його зміст, навчальні цілі та необхідні навички для засвоєння. Асистент виконує допоміжну роль: пояснює матеріал, працює з малими групами, надає індивідуальну підтримку дітям, зокрема тим, хто має особливі освітні потреби. Цей підхід є найпростішим для впровадження, оскільки не потребує значних витрат часу на планування [3].

Паралельне викладання означає, що вихователь і асистент працюють одночасно, але з різними групами дітей. Це дає змогу зменшити кількість учасників у кожній групі, що підвищує ефективність навчання та сприяє індивідуальному підходу. Зміст занять може бути однаковим або варіюватися, а обмін спостереженнями між педагогами допомагає відстежувати успіхи дітей.

Командне викладання передбачає рівноправну участь вихователя та асистента в навчальному процесі. Вони взаємно доповнюють один одного під час подання матеріалу, чергуючись у викладанні. Відповідальність за проведення заняття розподіляється між обома педагогами. Для успішної реалізації цього підходу важливими є довіра та узгодженість стилів викладання [3].

Додаткове викладання використовується в ситуаціях, коли необхідно повторно пояснити матеріал або підготувати дітей до його засвоєння. Асистент може

перекладати інформацію, проводити попередні заняття для дітей з особливими освітніми потребами або підтримувати процес подання нового матеріалу. Така форма співпраці сприяє професійному розвитку асистента та підвищує його впевненість у викладанні.

Соціальна взаємодія вихователя і асистента вихователя відіграє важливу роль в організації освітнього процесу. Від ефективності їхньої співпраці залежить не лише якість освіти, а й психологічний комфорт дітей. Чіткий розподіл обов'язків, спільна робота з батьками та постійний професійний розвиток сприяють створенню гармонійного середовища для розвитку та навчання кожної дитини [1].

Список використаних джерел:

1. Взаємодія вихователя і асистента – складова успіху роботи в інклюзивному класі, групі., Інклюзивна освіта : веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/vzaemodia-vihovatela-i-asistenta-skladova-uspihu-roboti-v-inkluzivnomu-klasi-grupi-498090.html> (дата звернення: 01.03.2025)
2. Коваль-Бардаш Л. В., Лапін А. В., Ярмола Н. А. Організація інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти : навч. посіб. К., 2023. С. 59-60.
3. Козинець О. В, Карпець О. В. Моделі спільного викладання вчителя та асистента вчителя в інклюзивному класі. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2021. С. 3-5.

Авторка статті:

Софія ХОМИК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

В умовах децентралізації та реформування системи соціального захисту, об'єднані територіальні громади (ОТГ) набувають дедалі більшої відповідальності за добробут своїх мешканців. Соціальні працівники відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного соціального захисту на місцевому рівні, допомагаючи вразливим категоріям населення отримувати необхідну підтримку.

«Об'єднані територіальні громади (ОТГ) — це вид територіальних громад, які утворювалися в Україні під час реформи децентралізації у 2015—2020 роках шляхом добровільного об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст (відповідних сільських, селищних та міських рад)» [2].

Об'єднані територіальні громади через місцеве самоврядування керують комунальним майном, затверджують та контролюють місцеві бюджети й програми розвитку, встановлюють податки, створюють комунальні підприємства та вирішують інші місцеві питання.

На сьогоднішній день, в ОТГ спостерігається ряд соціальних проблем, таких як: зростання рівня бідності; соціальна ізоляція; проблеми з доступом до соціальних послуг.

Соціальні працівники є тими фахівцями, які безпосередньо працюють з цими проблемами, надаючи допомогу та підтримку тим, хто її потребує. Їхня робота є надзвичайно важливою для забезпечення соціальної стабільності та розвитку ОТГ.

Метою цієї статті є визначення основних завдань соціальних працівників в ОТГ.

«Як засвідчило дослідження Г. Слозанської (2018), «Фахівець із соціальної роботи, який працює в громаді, має виконувати такі завдання:

- виявляти особи / сім'ї, які перебувають в СЖО і потребують соціальної допомоги;
- здійснювати кризове втручання;

- проводити оцінку потреб осіб/сімей, які проживають в ОТГ;
- визначати потребу громади у соціальних послугах, надавати їх відповідно до повноважень або направляти до відповідних соціальних служб, установ і організацій, які наділені повноваженнями із надання певних послуг відповідно до чинного законодавства;
- проводити спостереження за поведінкою жителів громади, здійснювати профілактичні заходи з метою превенції протиправної поведінки;
- надавати соціальні послуги з соціальної профілактики, соціального супроводу, патронажу, консультування, соціальної підтримки, допомогу в оформленні документів для отримання соціальних послуг у різних видах закладів сфери соціального захисту населення особам/сім'ям, які перебувають у СЖО;
- здійснювати супроводження прийомних сімей, будинків сімейного типу;
- проводити інформування та консультування» [0,с.73].

Війна змінює соціальну допомогу, створюючи нові виклики та завдання. Соціальні працівники допомагають людям адаптуватися до реальності, враховуючи їхні можливості. Соціальні організації підтримують зміни та розвиток. В умовах війни потрібні гнучкість, емпатія та швидка реакція для ефективної допомоги постраждалим.

Отже, роль соціальних працівників у забезпеченні соціального захисту населення ОТГ є надзвичайно важливою. Вони є ключовими агентами у реалізації державної соціальної політики на місцевому рівні, забезпечуючи доступ до необхідних послуг та підтримку для найбільш вразливих категорій населення.

Список використаних джерел:

1. ГАННА СЛОЗАНСЬКА. СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ: ТЕОРІЇ, МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ. — Тернопіль, 2018
2. Дописувачі Вікіпедії, «Об'єднана територіальна громада» Українська Вікіпедія, <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (переглянуто 13 березня, 2025).

Автор статті:

Олександр ШАРАН,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК НАПРЯМ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Волонтерство – це спосіб будувати соціальні відносини, застосовувати на практиці свої моральні та релігійні принципи, отримувати нові навички, знайти підтримку та друзів, відчувати себе здатним робити суспільно корисні вчинки, відчувати моральне задоволення, відчувати себе затребуваною людиною (відповідальним членом суспільства).

Волонтер - це людина, яка працює без винагороди та прагне зробити свій внесок у реалізацію соціально значущих проєктів. На думку М. Охмана та П. Джордана, волонтерство спрямоване на досягнення кількох результатів. З одного боку, воно допомагає створити стабільне та згуртоване суспільство, а з іншого - доповнює послуги, що надаються державою [3].

Волонтерство як соціальна технологія є результатом того, що забезпечення умов для участі громадян у волонтерській діяльності, розширення можливостей сприяє збільшенню вкладу волонтерських організацій у вирішення актуальних соціальних проблем та підвищенню підтримки волонтерства в суспільстві.

Волонтери - це непрофесійні помічники, які проходять навчання та підтримують різноманітні заходи (наприклад, організовують тренінги, готують та організують масові акції, беруть участь у розробці ігор, поліграфічної продукції). Волонтери мають великий попит у соціальній роботі, і їх навички можуть бути використані для вирішення найрізноманітніших завдань, від надання соціальних та побутових послуг до організації відпочинку та майстер-класів для певних груп населення.

На нашу думку, можна виділити основні переваги волонтерства у соціальній роботі:

- Можливість допомогти вразливим людям: волонтери соціальної роботи можуть допомогти людям, які опинилися у скрутній ситуації. Волонтери можуть надавати емоційну підтримку, допомагати у освоєнні навичок самообслуговування та практичної допомоги у вирішенні повсякденних завдань;

- Розширення соціальних мереж: можливість знайти нові знайомства та розширити соціальні мережі. Добровольці можуть познайомитися з людьми з різних соціальних груп та культур, що сприяє розвитку толерантності та взаєморозуміння;
- Здобуття навичок та досвіду: можна отримати цінні навички та досвід, які допоможуть у майбутній кар'єрі. Добровольці можуть розвинути навички спілкування, організації, управління часом та вирішення проблем;
- Підвищення самооцінки та благополуччя: допомагаючи іншим, волонтери відчують себе корисними та значущими та можуть підвищити задоволеність життям тощо.

Однак, поруч із перевагами маємо також зазначити і недоліки волонтерства у соціальній роботі: по-перше, це емоційна напруга (волонтерство у соціальній роботі може бути емоційно важким та стресовим). Добровольці можуть стикатися з важкими ситуаціями та емоційними проблемами, що вимагає від них сильної емоційної стійкості та самодисципліни; по-друге, необхідність освіти та підготовки: волонтери повинні бути готові до навчання та тренінгів, щоб ефективно виконувати свої обов'язки та допомагати нужденним; по-третє, обмеженість часу та ресурсів: деяким людям важко поєднувати волонтерську діяльність з іншими обов'язками та інтересами. Однією з найважливіших частин роботи керівника волонтерської організації є утримання волонтерів. Відхід волонтерів із волонтерської діяльності є природним процесом, зумовленим різними факторами. Однак висока плинність кадрів в організації загрожує знизити стійкість та якість заходу, вимагаючи залучення та навчання нових волонтерів, що призводить до додаткових витрат часу та коштів.

Хоча відтік волонтерів є природним явищем, його можна скоригувати, впливаючи на внутрішні та зовнішні чинники цього процесу. Серед них: невідповідність виконуваної роботи очікуванням і зацікавленням волонтера, одноманітність методів і форм діяльності, неефективне планування та організація роботи, байдужість або неповага з боку керівників проекту, надмірні або, навпаки, занижені вимоги, відсутність можливості брати участь у плануванні та ухваленні рішень, недостатнє визнання внеску волонтера, а також обмежені можливості для навчання та підвищення кваліфікації.

Особливо важливе значення волонтерської роботи відчула Україна з 2014 року у роботі із внутрішньо переміщеними особами. Згідно Закону внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

Станом на 1 лютого 2025 року в Житомирській громаді проживає 16 247 внутрішньо переміщених осіб. Їх підтримка – це не лише гуманітарна та фінансова допомога, а й інтеграція у життя громади. Серед переселенців: працездатні – 6 577 осіб (56%); пенсіонери – 1 467 осіб (12,5%); особи з інвалідністю – 688 осіб (6%); діти – 2 986 осіб (25,5%). За віком найбільше ВПО у групі 23-59 років – 6 423 особи, найменше молоді 18-22 років – 624 особи [3]. Проаналізувавши регіональний контекст щодо волонтерських організацій, які діють у м. Житомирі можна виокремити найбільші: відокремлений підрозділ ЖОГО «Милосердя» «Комплексний заклад соціального захисту осіб, що потрапили в складні життєві обставини»; БО «БФ «Карітас-Житомир»; БО «БФ «БГВ» / Безпечний простір для підлітків від 10 до 16 років «СвіТИ»; БО «Український фонд благодійництва»; Благодійний фонд «Людяність»; БО «Благодійний фонд «СПРАВЖНІ УКРАЇНЦІ»; БО «Благодійний фонд «Банк добра»; ЖОО Товариства Червоного Хреста України.

За результатами опитування цих організацій, нам вдалося з'ясувати, які методи заохочення використовують керівники для підтримки волонтерів: надання рекомендаційних листів добровольцям для працевлаштування, вступу до навчального закладу; надання сприяння добровольцям в отриманні регіональних грантів та реалізації соціально-значущих проектів на пільгових умовах; надання добровольцям можливості безкоштовного навчання, участі у стажуваннях, майстер-класах та ін. Це надає волонтеру можливість здобуття додаткових знань, корисних соціальних та практичних навичок, професійного та життєвого досвіду, професійного орієнтування. Залучення добровольців у статусі організатора/помічника організатора у великомасштабних заходах

(конференціях, форумах). Це надає волонтеру можливість розширення спілкування, налагодження контактів. Формування особистісного та кар'єрного зростання. Набуття досвіду відповідального лідерства та соціальної взаємодії. Виявлення громадського визнання заслуг, публічна подяка, заохочення, винагороди та іншої підтримки волонтерів, які зробили значний внесок у соціальне та суспільне життя. Ведення літопису, історії установи, фотовиставки, альбомів пам'яті та ін. Це сприяє появі стимулу самовираження, самовизначення і саморозвиток добровольців. Визначення персонального місця у системі суспільних відносин. підвищення статусу волонтера. Надання сприяння добровольцям у розміщенні публікацій у ЗМІ, друкованих виданнях професійної спільноти та інших інформаційно-комунікаційних мережах про проекти, кращі практики волонтерської діяльності, про досягнення та заслуги волонтерів.

Таким чином, волонтерство – це важливий напрямок соціальної роботи.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року. <https://ukc.gov.ua/knowledge/ponyattya-vnutrishno-peremishhenoyi-osoby/>
2. Житомирська міська рада <https://zt-rada.gov.ua/?pages=19856>
3. Olchman M., Jordan P. Volunteers: A Valuable Resource. USA. 1997. https://www.unodc.org/pdf/youthnet/tools_volunteers.pdf

Авторка статті:

Вікторія ШЕВЧЕНКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Соціальна робота з людьми похилого віку в умовах війни є надзвичайно важливою, оскільки ця категорія населення є однією з найбільш вразливих під час конфліктів. Війна призводить до численних проблем для літніх людей, серед яких ізоляція, нестача їжі, ліків, медичної допомоги та значний емоційний стрес.

Загалом, соціальна робота з людьми похилого віку в умовах воєнного стану є складною, але необхідною. За допомогою індивідуального підходу та співпраці з іншими фахівцями соціальні працівники можуть допомогти покращити життя літніх людей, зменшити їхні страждання та підтримати їх у цей важкий час [1].

Проблеми, з якими стикаються літні люди під час війни:

1. Ізоляція та обмеження пересування: через бойові дії та небезпеку багато літніх людей змушені залишатися вдома, що призводить до соціальної ізоляції, відчуття самотності та зменшення можливості отримати допомогу. Вони часто не можуть вийти з дому для купівлі продуктів або отримання медичних послуг.

2. Нестача ресурсів: відсутність доступу до продуктів харчування, медикаментів та медичних послуг значно погіршує фізичне та психічне здоров'я літніх людей. Особливо тяжко в умовах війни тим, хто потребує постійного прийому ліків, таких як інсулін чи ліки для серця.

3. Емоційний стрес: постійна тривога, страх за своє життя та життя близьких, а також спостереження за наслідками війни можуть призводити до депресії, тривожних розладів та інших психічних захворювань.

Літні люди, які пережили багато в своєму житті, можуть опинитися в ситуаціях, де їм бракує сил для психологічної адаптації до нових умов. У таких умовах важливо створювати можливості для літніх людей зберігати зв'язки зі своєю родиною та друзями, а також надавати їм можливості для соціальної інтеграції та підтримки, щоб зменшити негативний

вплив війни на їхнє благополуччя. Окрім вже згаданих проблем, літні люди можуть стикатися з додатковими труднощами, включаючи втрату житла внаслідок бойових дій та фінансову нестабільність через порушення банківської інфраструктури [2, с. 103].

У таких складних умовах люди похилого віку стали однією з найуразливіших соціальних груп, що потребує особливої уваги та підтримки. Їхні потреби значно зросли через обмежений доступ до медичних послуг, продуктів харчування та інших життєво необхідних ресурсів.

Благодійні організації відіграють ключову роль у наданні допомоги літнім людям під час війни. Однією з таких організацій є Харківський обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги», що з 1996 року надає професійні соціальні послуги та благодійну допомогу соціально незахищеним верствам населення Харкова та області. Під час війни фонд збільшив свою діяльність, надаючи допомогу літнім людям, які стали особливо вразливими [3, с. 204].

Основні напрямки діяльності фонду під час війни: 1. Гуманітарна допомога: Фонд організовує доставку продуктових наборів та санітарно-гігієнічних засобів для літніх людей, які залишилися в містах під час активних бойових дій. Завдяки грантовим проектам та підтримці партнерів вдалося забезпечити понад 20 000 осіб гуманітарною допомогою, навіть у найнебезпечніші райони міста. 2. Домашня опіка: Для маломобільних літніх людей організовано доставку ліків, включаючи інсулін, а також проведення волонтерських візитів для надання необхідної допомоги та підтримки. Це дозволяє людям залишатися вдома, отримуючи необхідну медичну та соціальну підтримку. 3. Евакуація та тимчасовий догляд: Фонд організовує евакуацію літніх людей до безпечніших регіонів та надає тимчасовий догляд у санаторіях та будинках для літніх людей, забезпечуючи необхідний рівень опіки та підтримки. Це є важливим етапом для забезпечення фізичної та емоційної безпеки літніх людей у часи кризи.

Благодійний фонд «Летс Хелп», який у квітні 2022 року реалізував проєкт з надання допомоги самотнім літнім людям під час війни. Фонд закупив та доставив продуктові набори на суму понад 434 тисячі гривень для 938 осіб у п'яти регіонах України, тим самим допомагаючи забезпечити їх необхідними ресурсами в умовах воєнного часу [4].

Ще однією організацією, яка активно підтримує людей похилого віку, є Благодійний фонд «Старенькі». Фонд забезпечує літніх людей продуктовими наборами та медикаментами, а також надає психологічну підтримку. Психологічна допомога є важливою складовою підтримки літніх людей, оскільки вони часто переживають емоційний стрес, страх за своє життя та життя близьких, а також спостерігають за наслідками війни, що може призводити до депресії та інших психічних розладів. Фонд «Старенькі» допомагає літнім людям пережити ці труднощі, забезпечуючи необхідну підтримку на кожному етапі [5].

Таким чином, соціальна робота з людьми похилого віку в умовах війни є важливою складовою забезпечення їхнього фізичного і психічного благополуччя. Літні люди під час війни стикаються з численними труднощами, такими як ізоляція, відсутність необхідних ресурсів та емоційний стрес. Соціальні працівники та інші фахівці, завдяки індивідуальному підходу і співпраці, можуть значно полегшити їхній стан і покращити якість життя в цей складний період. Окрім того, підтримка з боку благодійних організацій, які організовують гуманітарну допомогу, доставку медикаментів і продуктових наборів, а також надають психологічну допомогу, має величезне значення для літніх людей, які переживають наслідки війни. Роль соціальної роботи в цей період неоціненна і повинна бути посилена для підтримки цієї вразливої категорії населення в умовах кризових ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Соціальна робота з людьми похилого віку в умовах воєнного стану. URL: <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/article/view/792> (дата звернення 28.03.2025).
2. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ПІДТРИМКА ЗДОРОВ'Я ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ В УКРАЇНІ. Д. Шушпанов, Л. Дякович. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. Вип. 27. 2022. 103 с.
3. Досвід роботи з людьми похилого віку в умовах військового стану. В. О. Щетина. Харків, 2022. 204 с.
4. Допомога самотнім літнім людям під час війни. URL: https://dobro.ua/project/dopomoga_samotnim_liudiam/docs/ (дата звернення 28.03.2025).

5. Як фонд «Старенькі» допомагає літнім людям переживати наслідки війни. URL: <https://cs.detector.media/community/texts/185982/2024-03-26-yak-fond-starenki-dopomagaie-litnim-lyudyam-perezhyvaty-naslidky-viyny> (дата звернення 28.03.2025).

Авторка статті:

Юлія ШИМАНСЬКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

професорка кафедри соціальних технологій
докторка педагогічних наук, професорка

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЙ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ОСВІТНІХ І НАУКОВИХ УСТАНОВАХ

Інклюзія в освіті та науці є одним із ключових напрямків розвитку сучасного суспільства. Вона спрямована на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. Організація інклюзивного середовища в освітніх та наукових установах вимагає комплексного підходу, що включає педагогічні, психологічні, соціальні та технічні аспекти.

Сучасні освітні тенденції вимагають створення такого середовища, в якому кожен здобувач освіти може реалізувати свій потенціал та отримати підтримку відповідно до своїх потреб. Інклюзивна освіта базується на принципах рівності, поваги до розмаїття та врахування індивідуальних можливостей кожного студента. Важливими елементами є адаптація навчальних програм, використання сучасних технологій, а також підготовка педагогів до роботи в інклюзивному середовищі [1].

Крім того, організація інклюзивного середовища передбачає активну взаємодію між освітніми установами, родинами, громадськими організаціями та державними структурами. Такий підхід дозволяє ефективно інтегрувати осіб з особливими освітніми потребами у навчальний процес і забезпечити їм доступ до якісної освіти та наукових досліджень. Важливим аспектом є також створення безбар'єрного фізичного та інформаційного простору, що сприяє комфортному та ефективному навчанню [3].

Усі студенти, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, включаючи осіб з інвалідністю та особливими освітніми потребами, повинні мати рівні можливості для навчання та розвитку. Це передбачає усунення бар'єрів, що можуть заважати отриманню якісної освіти, а також створення умов, які сприяють повноцінному залученню кожного до освітнього процесу [2].

Освітні програми, методики та матеріали мають бути гнучкими та враховувати потреби всіх студентів. Це може включати модифікацію змісту навчання, застосування

альтернативних методів викладання, використання інтерактивних та диференційованих підходів, що допомагають кожному учню засвоювати знання відповідно до його можливостей [4].

Створення безпечного, комфортного та сприятливого середовища є важливою умовою для розвитку особистості. Важливо, щоб кожен студент відчував себе прийнятим, мав змогу реалізувати свій потенціал та отримував необхідну емоційну підтримку з боку педагогів, психологів та однолітків [3].

Ефективне інклюзивне середовище неможливе без тісної взаємодії педагогів, студентів, батьків, психологів, адміністрації та інших зацікавлених осіб. Спільна робота дозволяє краще розуміти потреби студентів, знаходити оптимальні рішення та створювати умови для успішного навчання [1].

Фізична адаптація приміщень, використання спеціальних технічних засобів та цифрових технологій сприяє забезпеченню комфортних умов для всіх студентів. Це включає безбар'єрний доступ до аудиторій, наявність тактильних та звукових орієнтирів, застосування комп'ютерних програм, які допомагають у навчанні особам із порушеннями зору, слуху чи рухових функцій [5].

Формування інклюзивного середовища – це комплексний процес, який вимагає спільних зусиль усіх учасників освітнього процесу. Головною метою є створення рівних можливостей для всіх студентів та забезпечення комфортного та ефективного навчання.

Створення інклюзивного освітнього середовища потребує комплексного підходу, що включає педагогічні, психолого-педагогічні, соціальні та технічні методи. Використання цих методів сприяє рівному доступу до освіти для всіх учнів і студентів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей [5].

Індивідуалізація навчання. Кожен учень має свої унікальні особливості сприйняття інформації, темпу навчання та рівня підготовки. Індивідуалізація передбачає адаптацію навчальних програм і методик відповідно до потреб конкретного студента. Це може включати надання додаткових матеріалів, зміну формату подачі інформації або застосування різних способів оцінювання знань [4].

Використання інтерактивних методик. Активне залучення учнів до навчального процесу сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підвищенню мотивації. До таких методик належать групові проєкти, дискусії, рольові ігри, використання мультимедійних технологій і методів гейміфікації (ігрових елементів у навчанні) [1].

Диференційований підхід у викладанні. Викладачі враховують рівень підготовки учнів та їхні індивідуальні можливості, пропонуючи різнорівневі завдання, альтернативні шляхи вивчення матеріалу та додаткові пояснення для тих, хто потребує більше часу на засвоєння знань [2].

Використання універсального дизайну для навчання. Цей підхід передбачає створення навчальних матеріалів і середовища, які є доступними для всіх учнів без необхідності подальшої адаптації. Це включає використання зрозумілих візуальних матеріалів, субтитрів для відео, альтернативних форматів текстів (аудіо, шрифт Брайля) та технологій, що допомагають навчатися дітям з різними потребами [2].

Проведення тренінгів для педагогів щодо роботи з дітьми з особливими потребами. Освітняни мають володіти спеціальними навичками для ефективної роботи в інклюзивному середовищі. Тренінги допомагають їм краще розуміти потреби учнів, опановувати нові методики викладання та формувати толерантне ставлення до всіх дітей.

Робота з батьками для формування підтримуючого середовища вдома. Важливою частиною інклюзивної освіти є співпраця з родинами учнів. Батьки отримують консультації та рекомендації щодо створення комфортних умов для навчання вдома, що допомагає дитині краще адаптуватися до освітнього процесу [3].

Впровадження інклюзивних освітніх стратегій. Заклади освіти розробляють і застосовують спеціальні стратегії, спрямовані на підтримку всіх учнів. Це може включати адаптацію навчальних матеріалів, створення додаткових ресурсів, залучення спеціалістів (психологів, логопедів, дефектологів) для надання додаткової допомоги дітям.

Організація спільних заходів для всіх учнів і студентів. Участь у колективних заходах сприяє формуванню дружніх стосунків, зменшує бар'єри між дітьми та допомагає створювати позитивну атмосферу в навчальному закладі [1].

Включення дітей з особливими потребами у позакласні заходи. Важливо, щоб учні з інвалідністю та особливими освітніми потребами брали активну участь у культурних, спортивних та творчих заходах. Це сприяє розвитку їхніх соціальних навичок, самостійності та почуття приналежності до колективу [5].

Створення груп підтримки та наставництва. У школах та університетах можна організовувати групи взаємопідтримки, де студенти можуть ділитися досвідом і допомагати один одному. Також корисною є практика наставництва, коли більш досвідчені учні допомагають новачкам адаптуватися до навчального процесу [4].

Використання допоміжних технологій для навчання. Освітні заклади впроваджують спеціалізовані пристрої та програми, які полегшують навчання дітям із порушеннями зору, слуху чи рухових функцій. Наприклад, це можуть бути екрани зі збільшеним шрифтом, голосові помічники, електронні підручники або програми для розпізнавання мови [2].

Оснащення навчальних приміщень спеціалізованим обладнанням. Для забезпечення комфортних умов навчання важливо адаптувати приміщення відповідно до потреб студентів. Це може включати встановлення пандусів, тактильних доріжок, спеціальних парт і крісел, а також обладнання аудиторій аудіо- та відеотехнологіями [2].

Доступ до цифрових платформ для дистанційного навчання. Цифрові технології відіграють важливу роль в інклюзивній освіті. Онлайн-платформи дозволяють учням навчатися у зручному для них форматі, отримувати доступ до навчальних матеріалів у різних форматах та взаємодіяти з викладачами дистанційно [3].

Створення інклюзивного середовища – це складний і багаторівневий процес, який потребує комплексного підходу та тісної співпраці всіх учасників освітнього процесу. Використання зазначених методів сприяє формуванню рівних можливостей для всіх учнів і забезпечує комфортні умови для їхнього навчання та розвитку [1].

Організація інклюзивного середовища в освітніх і наукових установах є необхідною умовою забезпечення рівних прав і можливостей для всіх студентів. Комплексний підхід, що включає педагогічні, соціальні, психологічні та технічні аспекти, дозволяє створити ефективну систему інклюзивної освіти. Інноваційні методики, підтримка викладачів і

студентів, а також використання сучасних технологій сприяють розвитку інклюзивного суспільства, в якому кожен має можливість для самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. – К. : Університет «Україна», 2009. – № 6(8). – С. 17.
2. Бондар, Т. І. Теоретичні засади реалізації концепції інклюзивної освіти / Т. І. Бондар // [Бондар Тамара Іванівна, канд. пед. наук, доц., докторант Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна].
3. Величко, Д. В. Соціальна інклюзія в освіті / Д. В. Величко, С. В. Голумбевська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 130. – С. 292–295.
4. Даніелс, Е. Р. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів / Е. Р. Даніелс, К. Стаффорд. – Львів : Товариство «Надія», 2002. – С. 23.
5. Діти з особливими потребами в школі: психолого-педагогічний супровід / О. Романова [та ін.]. – Київ : Шкільний світ, 2011. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»). – ISBN 978-966-451-000-1.

Авторка статті:

Софія ЯРЕМЕНЧИК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

доцентка кафедри соціальних технологій,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

СОЦІАЛЬНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЧЛЕНІВ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ПРОХОДЯТЬ СЛУЖБУ В ЗСУ

Військовослужбовці Збройних Сил України, виконуючи свій обов'язок перед державою, стикаються не лише з викликами на фронті, а й із труднощами у сімейному житті. Члени їхніх сімей, зокрема дружини, чоловіки, діти та батьки, зазнають значного емоційного навантаження, пов'язаного з тривогою, невизначеністю та адаптацією до нових умов. У зв'язку з цим соціальне консультування є на сьогодні актуальним питанням та являє собою інструмент комплексної підтримки, що включає психологічну, правову та соціальну допомогу для подолання труднощів.

Соціальне консультування визначає напрямом професійної діяльності соціального педагога, тоді як консультація використовується як метод взаємодії з отримувачами допомоги на різних етапах соціально-педагогічної підтримки [1]. Тож сутність визначення «соціальне консультування» полягає у наданні кваліфікованих порад і підтримки особам, які опинилися в складних життєвих обставинах, з метою допомогти їм подолати кризу, вирішити актуальні проблеми та відновити емоційну і соціальну стабільність [4].

У сім'ях військовослужбовців згодом виникає розвиток посттравматичного стресового синдрому, що характеризується переживаннями, пов'язаними з постійним страхом за безпеку близьких, перериванням зв'язку під час їхньої відсутності часто проявляються симптоми депресії, тривоги та загального стресу, що негативно впливає на відносини в сім'ї [3].

Наразі відома громадська організація «Жіноча Сила України», яка заснована у березні 2022 року та функціонує за сприянням Збройних Сил України, Департаменту гуманітарного забезпечення МОЗ та Національної гвардії, а спеціалісти з досвідом роботи з сім'ями військовослужбовців з 2014 року забезпечують комплексну підтримку. На сайті, «Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців», є номер телефону та чат підтримки для людей, які потребують психологічної допомоги, вони є безкоштовними [2].

Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців пропонує такі основні напрямки допомоги:

✓ *психологічна допомога* — надання фахівцями підтримки військовослужбовцям і їхнім родинам для подолання емоційних труднощів, тривоги та стресу:

✓ *групи підтримки* — організація онлайн-зустрічей для дружин, матерів, сестер, партнерів та дітей військовослужбовців, що створюють можливості для взаємної підтримки та обміну досвідом:

✓ *консультації з соціальних питань* — надання консультацій щодо оформлення допомоги, пілг, виплат, а також роз'яснення щодо дій у разі відсутності зв'язку з військовослужбовцем.

Дослідження показало, що 55% опитаних скористалися послугами соціального консультування, тоді як 45% не зверталися по допомогу. Серед отриманих послуг 42,3% респондентів зазначили інформаційну підтримку, 45% – психологічну допомогу, а 12,7% – юридичне консультування. Водночас 82,5% опитаних відчують потребу в додатковій психологічній підтримці.

Основними проблемами під час отримання соціальних послуг стали фінансові труднощі (48,2%), відсутність належної психологічної підтримки (39,5%) та юридичні питання (12,3%). Крім того, 67% респондентів повідомили про труднощі у доступі до соціальних послуг, зокрема через брак інформації, складнощі з оформленням документів та тривалі строки розгляду заяв.

Щодо установ, що надають допомогу, 53% респондентів зверталися до громадських організацій, 35% отримували підтримку від державних органів, а 12% – від міжнародних організацій. Також 62% опитаних зазначили труднощі при зверненні за соціальним консультуванням, що підкреслює необхідність удосконалення механізмів підтримки, зокрема розширення доступу до психологічної допомоги, підвищення поінформованості населення та спрощення процедур отримання соціальних послуг. Узагальнені результати дослідження наведено на рисунку 1.1.

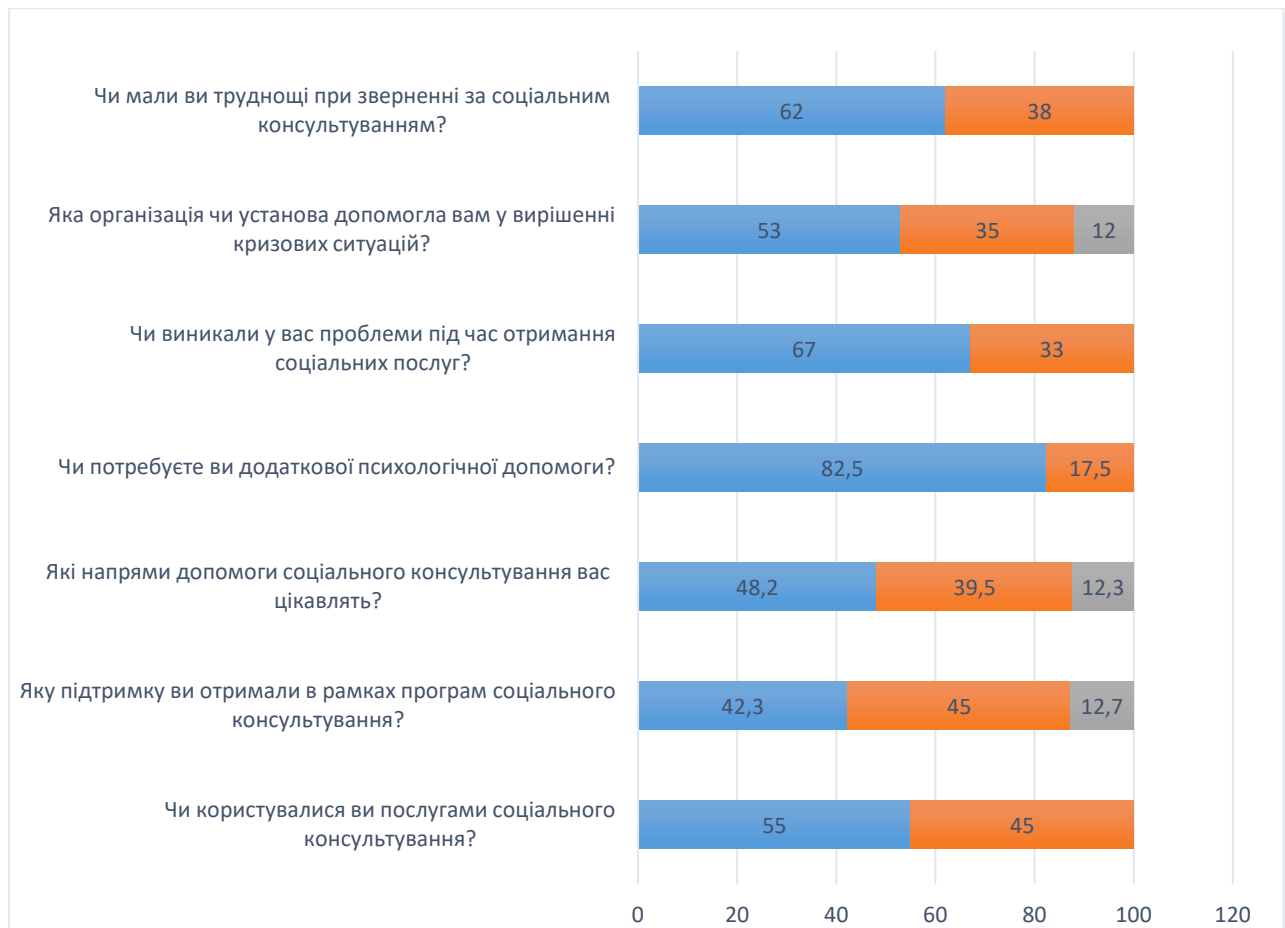

Рис. 1.1. Результати дослідження щодо звернення за соціальним консультуванням серед сімей військовослужбовців

За результатами дослідження зрозуміло, що родини військовослужбовців щодня стикаються з величезними викликами – від постійного емоційного стресу та фінансових труднощів до проблем з отриманням необхідної інформації та оформленням документів для отримання необхідних пільг чи іншої допомоги. Перелічені труднощі впливають не лише на їхній добробут, а й на відчуття безпеки та спокою в родині. Щоб допомогти цим людям відчувати підтримку, важливо забезпечити доступ до безкоштовної психологічної допомоги через онлайн-платформи та соціальні мережі, що дозволить швидко реагувати на їхні потреби. Спрощення адміністративних процедур для отримання соціальних послуг і інтеграція правової підтримки допоможуть подолати юридичні перепони та сприятимуть відновленню емоційної рівноваги та підвищенню соціального захисту, дозволяючи родині адаптуватися до сучасних викликів із відчуттям безпеки та підтримки.

Список використаних джерел:

1. Гапончук О. М. Консультативна діяльність соціального педагога: змістове наповнення поняття. *Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2016. Вип. 21. 15 с.
2. Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців. URL: <https://pidtrymka.in.ua/> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Соляник М. Г. Зміст та форми соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 2024. Випуск 1(10). С. 157-161
4. Суліцький В., Швед О. Консультування в соціальній роботі: навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Вініченко», 2023. 240 с.

Наукове видання

Актуальні проблеми соціальної сфери

Збірник статей студентів і викладачів

Випуск 15

за заг. ред. С.М. Коляденко

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 12,21
Наклад 100 пр. Зам. № 0461.

ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”»
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А.
тел.: 073 101 22 33

Свідоцтво серія ДК №7412 від 27.07.2021 р.

Друк та палітурні роботи ФОП О.О. Євенок
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: 073 101 22 33, e-mail: bookovych@gmail.com

Свідоцтво серія ДК №3544 від 05.08.2009 р.